

**Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника**

Навчально-науковий юридичний інститут

ГЕЙНЦ РУСЛАНА МИКОЛАЇВНА

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

методичні вказівки для забезпечення самостійної роботи
здобувачів 2-го курсу денної форми навчання
спеціальності 081 «Право»

Івано-Франківськ - 2024

УДК 347.1+347.2 (075.4)

Г 29

Затверджено на засіданні кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 28 серпня 2024 р.)

Схвалено Науково-методичною радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 27 вересня 2024 р.)

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 2 від 27 вересня 2024 р.)

Рецензенти:

Банасевич Ірина Іванівна

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри цивільного права
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Логвінова Марія Володимирівна

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри судочинства
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Г29 Гейнц Р. М. Цивільне право України: методичні вказівки для забезпечення самостійної роботи здобувачів 2-го курсу денної форми навчання спеціальності «Право». Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024. 94 с.

Методичні вказівки розроблені відповідно до ОПП «Право» першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 081 «Право» Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та тематики навчальної дисципліни «Цивільне право України», яку здобувачі ОР бакалавр вивчають на другому курсі.

В посібнику викладені: програма навчальної дисципліни, види завдань та перелік тем, які виносяться на самостійне опрацювання, визначення основних понять навчальної дисципліни. До кожної теми наводиться перелік основної та додаткової рекомендованої літератури, що включає нормативно-правові акти, судову практику, навчальні посібники та наукові праці.

Методичні вказівки призначені для здобувачів, науково-педагогічних працівників.

© Гейнц Р. М.,

© Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника», 2024

ЗМІСТ

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ТЕМАТИКИ ДИСЦИПЛІНИ	16
ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (модуль 1 і модуль 2).....	18
ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (модуль 1).....	20
Тема 1. Цивільне право як галузь права.....	20
Тема 2. Цивільне право як наука та навчальна дисципліна.....	21
Тема 3. Джерела цивільного права	22
Тема 4. Цивільне (приватне) право зарубіжних країн.....	24
Тема 5. Поняття, види та зміст цивільних правовідносин	24
Тема 6. Здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків.....	26
Тема 7. Захист цивільних прав та інтересів.....	28
Тема 8. Цивільно-правова відповідальність	30
Тема 9. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин.....	32
Тема 10. Юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин	35
Тема 11. Участь держави, АРК, територіальних громад у цивільних правовідносинах	37
Тема 12. Об'єкти цивільних правовідносин.....	39
Тема 13. Загальні положення про правочини.....	40
Тема 14. Недійсні правочини	42
Тема 15. Представництво. Довіреність	44
Тема 16. Строки в цивільному праві. Позовна давність	46
ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (модуль 2).....	48
Тема 17. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи	48
Тема 18. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи	50
Тема 19. Загальні положення про право власності.....	53
Тема 20. Набуття права власності	55
Тема 21. Припинення права власності	57
Тема 22. Право спільної власності	58
Тема 23. Право власності на землю (земельну ділянку) та право власності на житло	60

Тема 24. Захист права власності та інших речових прав	62
Тема 25. Речові права на чуже майно.....	64
Тема 26. Загальна характеристика права інтелектуальної власності.....	67
Тема 27. Авторське право і суміжні права	70
Тема 28. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок	72
Тема 29. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	75
Тема 30. Право інтелектуальної власності на наукові відкриття, раціоналізаторські пропозиції, селекційні досягнення та інші об'єкти інтелектуальної власності.....	77
Тема 31. Загальні положення про спадкування.....	78
Тема 32. Спадкування за заповітом.....	80
Тема 33. Спадкування за законом. Здійснення права на спадкування	82
Тема 34. Оформлення права на спадщину. Спадковий договір	83
ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	86
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ.....	94

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1 (третій семестр)

Змістовий модуль 1. Загальні положення цивільного права

Тема 1. Цивільне право як галузь права

Цивільне право як приватне право. Зміст і особливості приватноправового регулювання. Приватне право в Україні.

Поняття та ознаки цивільного права як галузі права. Співвідношення цивільного права з суміжними галузями права.

Предмет цивільного права. Поняття та види майнових відносин, які регулюються цивільним правом. Поняття та види немайнових відносин, які регулюються цивільним правом.

Метод цивільно-правового регулювання.

Функції цивільного права. Структура (система) цивільного права.

Система принципів цивільного права. Зміст принципів справедливості, добросовісності й розумності в цивільному праві. Принцип свободи в цивільному праві України. Принцип неприпустимості зловживання правом. Принцип моральності в цивільному праві.

Тема 2. Цивільне право як наука та навчальна дисципліна

Поняття цивілістики, її місце в правознавстві. Предмет і завдання науки цивільного права. Методологія науки цивільного права.

Розвиток науки цивільного права. Сучасна українська наука цивільного права. Наука цивільного права та інші юридичні науки. Взаємодія науки цивільного права з іншими науками.

Поняття та система цивільного права як навчальної дисципліни. Мета та завдання навчальної дисципліни цивільного права.

Тема 3. Джерела цивільного права

Поняття та види джерел цивільного права.

Поняття та структура цивільного законодавства. Роль і місце Конституції в структурі цивільного законодавства. Цивільний кодекс як основне джерело цивільного права. Структурна побудова Цивільного кодексу України та його норм. Співвідношення імперативних і диспозитивних норм у цивільно-правовому регулюванні. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Інші кодекси та закони України як джерела цивільного права. Міжнародні договори, колізійні норми та звичаї як джерела цивільного права.

Співвідношення звичаїв ділового обороту, звичаїв і заведеного порядку взаємин учасників майнового обороту. Локальні нормативні акти, що містять норми цивільного права, і умови їхньої дійсності.

Дія цивільного законодавства в часі. Офіційне опублікування і вступ нормативно-правового акта в силу. Зворотна сила цивільного закону. Дія цивільного законодавства в просторі та за колом осіб.

Прогалини цивільного права (законодавства) та способи їхнього подолання. Аналогія закону й аналогія права в цивільно-правових відносинах.

Роль судової практики в удосконаленні, тлумаченні та застосуванні цивільного законодавства. Тлумачення норм цивільного законодавства.

Тема 4. Цивільне (приватне) право зарубіжних країн

Загальна характеристика приватного права зарубіжних країн.

Основні цивільно-правові системи сучасності. Романо-германська (континентальна) система. Англосаксонська система. Загальна характеристика інших цивільно-правових систем.

Джерела цивільного і торгового права зарубіжних країн.

Змістовий модуль 2. Цивільні правовідносини. Здійснення та захист цивільних прав.

Тема 5. Поняття, види та зміст цивільних правовідносин

Поняття та особливості цивільних правовідносин.

Елементи цивільних правовідносин. Суб'єкти цивільних правовідносин: поняття та види. Об'єкти цивільних правовідносин: поняття та види. Зміст цивільного правовідношення. Поняття, зміст і види суб'єктивних цивільних прав. Поняття, зміст і види суб'єктивних цивільних обов'язків. Структура цивільного правовідношення.

Види цивільних правовідносин. Особисті немайнові та майнові цивільні правовідносини. Речові, зобов'язальні, корпоративні і виключні правовідносини.

Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин. Поняття юридичного факту. Юридична сукупність. Класифікація юридичних фактів.

Тема 6. Здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків

Поняття цивільного права, охоронюваного законом цивільного інтересу та цивільного обов'язку.

Поняття здійснення суб'єктивного цивільного права. Принципи, гарантії та способи здійснення суб'єктивних цивільних прав. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав. Поняття та форми зловживання правом.

Суб'єктивні та об'єктивні умови здійснення суб'єктивного цивільного обов'язку. Порядок виконання суб'єктивного цивільного обов'язку.

Взаємозв'язок здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків.

Тема 7. Захист цивільних прав та інтересів

Поняття та зміст суб'єктивного права на захист. Підстави виникнення права на захист. Юрисдикційна та неюрисдикційна форми захисту.

Система державних органів, які здійснюють захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів в адміністративному порядку. Захист цивільних прав та інтересів нотаріусом.

Неюрисдикційна форма захисту. Самозахист цивільних прав. Необхідна оборона та дії в умовах крайньої необхідності як способи самозахисту цивільних прав. Заходи оперативного впливу на порушника цивільних прав, їхні основні особливості і види.

Захист цивільних прав судом. Способи захисту цивільних прав та охоронюваних законом інтересів судом.

Тема 8. Цивільно-правова відповідальність

Поняття, особливості та функції цивільно-правової відповідальності.

Форми цивільно-правової відповідальності. Поняття збитків та їх складові. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди. Неустойка та її види, співвідношення неустойки і збитків. Відшкодування моральної шкоди.

Види цивільно-правової відповідальності: договірна та недоговірна відповідальність; часткова, солідарна та субсидіарна відповідальність; відповідальність в порядку регресу.

Розмір цивільно-правової відповідальності. Принцип повноти цивільно-правової відповідальності. Повна, обмежена та підвищена відповідальність. Зміна розміру цивільно-правової відповідальності. Межі цивільно-правової відповідальності.

Підстави й умови цивільно-правової відповідальності. Поняття і склад цивільного правопорушення. Протиправна поведінка як умова цивільно-правової відповідальності. Причинний зв'язок між протиправною поведінкою і шкідливим результатом, що настав. Вина правопорушника як умова цивільно-правової відповідальності. Поняття і форми вини в цивільному праві, їхнє значення. Відповідальність, що не залежить від вини правопорушника. Поняття випадку і непереборної сили, їх цивільно-правове значення. Цивільно-правова відповідальність за дії третіх осіб.

Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Змістовий модуль 3. Суб'єкти та об'єкти цивільних правовідносин

Тема 9. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Поняття фізичної особи. Індивідуалізація фізичної особи. Ім'я, місце проживання, вік та інші ознаки, що індивідуалізують правовий статус фізичної особи, їх цивільно-правове значення.

Поняття цивільної правосуб'єктності та її складові. Цивільна правоздатність фізичної особи. Зміст (обсяг) правоздатності фізичної особи. Правоздатність та суб'єктивні цивільні права.

Поняття цивільної дієздатності фізичної особи та її види. Зміст окремих різновидів цивільної дієздатності.

Підстави та порядок обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Підстави та правові наслідки визнання фізичної особи недієздатною.

Підстави, порядок та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Підстави, порядок та правові наслідки оголошення фізичної особи померлою.

Поняття, види і цивільно-правове значення актів цивільного стану.

Фізична особа-підприємець. Особливості цивільної правосуб'єктності підприємців. Банкрутство фізичної особи-підприємця.

Встановлення та припинення опіки. Права та обов'язки опікуна. Встановлення та припинення піклування. Права та обов'язки піклувальника.

Тема 10. Юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Сутність юридичної особи. Розвиток вчення про юридичних осіб у науці цивільного права. Теорії походження юридичної особи.

Поняття та основні ознаки юридичної особи.

Види юридичних осіб, їх класифікація та її цивільно-правове значення. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права. Комерційні і некомерційні організації. Інші види юридичних осіб.

Порядок створення та державна реєстрація юридичних осіб. Установчі документи.

Цивільна правоздатність та цивільна дієздатність юридичної особи. Управління юридичною особою. Органи юридичної особи та їх компетенція. Відокремлені підрозділи (філії та представництва) юридичної особи.

Припинення діяльності юридичної особи. Порядок ліквідації юридичної особи. Поняття та форми реорганізації юридичних осіб. Неплатоспроможність (банкрутство) юридичних осіб.

Загальна характеристика господарських товариств: поняття, види, права та обов'язки учасників.

Поняття та порядок створення товариства з обмеженою відповідальністю, його статут. Управління товариством з обмеженою відповідальністю, припинення участі у ньому. Поняття та правовий статус товариства з додатковою відповідальністю.

Законодавство про акціонерні товариства, їх правові ознаки та порядок створення. Майно акціонерного товариства. Управління акціонерним товариством.

Поняття повного товариства та правовий статус його учасників. Поняття та створення командитного товариства. Правовий статус учасників командитного товариства.

Поняття, юридичні ознаки та порядок створення виробничого кооперативу. Членство у виробничому кооперативі. Майно виробничого кооперативу. Управління виробничим кооперативом.

Непідприємницькі товариства як учасники цивільних правовідносин. Правовий статус об'єднання співвласників багатоквартирного будинку.

Тема 11. Участь держави, АРК, територіальних громад у цивільних правовідносинах

Загальні положення участі держави, АРК та територіальних громад в цивільних правовідносинах.

Цивільна правоздатність держави, АРК та територіальних громад у цивільних правовідносинах.

Реалізація цивільної дієздатності держави, АРК та територіальних громад у цивільних правовідносинах. Органи державної влади, територіальних громад як органи публічно-правових утворень.

Відповідальність за зобов'язаннями держави, АРК, територіальних громад.

Тема 12. Об'єкти цивільних правовідносин

Поняття об'єктів цивільних прав (правовідносин). Матеріальні і нематеріальні блага як об'єкти цивільних правовідносин. Оборотоzдатність об'єктів цивільних прав.

Речі як об'єкти цивільних прав (правовідносин). Поняття речі та цифрової речі. Тварини як об'єкти цивільних прав. Класифікація речей. Рухомі і нерухомі речі. Інші види речей. Продукція, плоди, доходи як об'єкти цивільних прав. Майно та майнові права. Підприємство як єдиний майновий комплекс.

Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних правовідносин.

Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин. Поняття цінного паперу. Пайові, боргові, деривативні, товаророзпорядчі та інші групи цінних паперів. Види цінних паперів. Права на цінний папір та права за цінним папером. Виконання за цінним папером.

Роботи і послуги як об'єкти цивільних прав (правовідносин).

Результати інтелектуальної, творчої діяльності як об'єкти цивільних правовідносин. Інформація як об'єкт цивільних прав.

Особисті немайнові блага як об'єкти цивільних прав.

Змістовий модуль 4. Правочини та строки в цивільному праві

Тема 13. Загальні положення про правочини

Поняття та ознаки правочину. Воля і волевиявлення в правочині. Види правочинів.

Способи волевиявлення. Форма правочину.

Умови дійсності правочинів.

Державна реєстрація правочинів та її цивільно-правове значення. Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину.

Тема 14. Недійсні правочини

Поняття та підстави недійсності правочину. Нікчемні та оспорювані (заперечні) правочини.

Правові наслідки недійсності правочину. Недійсність частини правочину.

Види нікчемних правочинів.

Види та характеристика оспорюваних правочинів. Правочини з недоліками у формуванні волі. Правочини з дефектами у суб'єктному складі. Правочини з дефектами форми. Правочини з дефектами змісту та порядку укладення.

Тема 15. Представництво. Довіреність

Поняття та правова природа представництва. Склад правовідносин представництва. Значення представництва.

Відмінність представництва від суміжних конструкцій (комісії, довірчого управління, посередництва, діяльності «рукоприкладника» тощо).

Підстави виникнення та види представництва. Особливості комерційного представництва.

Представництво за довіреністю. Поняття та види довіреності. Форма довіреності. Припинення представництва за довіреністю. Скасування довіреності.

Представництво без повноважень або з їх перевищенням. Передоручення.

Тема 16. Строки в цивільному праві. Позовна давність

Поняття та юридична природа строків та термінів. Значення строків. Обчислення строків у цивільному праві. Початок і закінчення спливу строків.

Види строків та термінів та їх правове значення. Строки виникнення та здійснення цивільних прав. Строки виконання цивільно-правових обов'язків. Строки захисту цивільних прав.

Поняття, значення та види позовної давності. Початок перебігу та закінчення позовної давності. Зупинення, переривання та поновлення позовної давності. Наслідки спливу позовної давності.

Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

МОДУЛЬ 2 (четвертий семестр)

Змістовий модуль 5. Особисті немайнові права

Тема 17. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи

Поняття, зміст та ознаки особистих немайнових прав.

Класифікація особистих немайнових прав: легальний та доктринальний підходи. Види особистих немайнових прав за Цивільним кодексом України.

Особливості здійснення особистих немайнових прав у цивільному праві.

Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Право на життя як невід'ємне право фізичної особи. Право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю. Право на охорону здоров'я, право на медичну допомогу, право на інформацію про стан свого здоров'я, право на таємницю про стан здоров'я, їх забезпечення та реалізація. Права фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я.

Зміст та забезпечення права на свободу та права на особисту недоторканість (недоторканість зовнішнього вигляду, зображення, тілесну недоторканність). Випадки обмеження свободи особи.

Право на донорство крові, її компонентів, органів та інших анатомічних матеріалів.

Правова характеристика інших особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи (право на сім'ю, право на опіку або піклування, право на безпечне для життя та здоров'я довкілля).

Тема 18. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи

Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Право на ім'я, право на зміну імені та право на використання імені.

Право на повагу до гідності та честі. Повага до людини, яка померла. Право на недоторканість ділової репутації. Відмінності відомостей, що ганьблять честь, гідність і ділову репутацію особи, від клевету і дезінформації. Право на індивідуальність.

Право на інформацію. Поняття та види інформації. Особливості правової охорони відкритої, конфіденційної та таємної інформації.

Право на особисте життя та його таємницю. Право на особисті папери та розпорядження ними. Право на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів. Право на таємницю кореспонденції.

Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відео зйомок. Охорона інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах. Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості.

Інші особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи (право на місце проживання, право на недоторканість житла, право на вибір роду занять, право на свободу пересування, право на свободу об'єднання та право на мирні збори).

Поняття та способи захисту особистих немайнових прав. Поновлення порушеного особистого немайнового права. Спростування недостовірної інформації та право відповідь як способи захисту особистих немайнових прав фізичної особи. Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права фізичної особи. Відшкодування шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав фізичної особи.

Цивільно-правові способи захисту честі, гідності і ділової репутації. Умови і наслідки задоволення позову про захист честі, гідності і ділової репутації.

Змістовий модуль 6. Речове право

Тема 19. Загальні положення про право власності

Поняття речових прав, їх ознаки, принципи та види. Розвиток інституту права власності та інших речових прав. Право власності в системі речових прав.

Поняття власності та права власності, їх співвідношення. Право власності в об'єктивному та суб'єктивному значеннях. Зміст суб'єктивного права власності.

Види права власності за законодавством України. Право власності Українського народу. Право приватної власності. Право державної власності. Право комунальної власності. Об'єкти та суб'єкти права власності.

Поняття, принципи та межі здійснення права власності. Юридичні гарантії здійснення права власності. Непорушність права власності. Використання власником свого майна для здійснення підприємницької діяльності. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна.

Довірча власність в Україні.

Тема 20. Набуття права власності

Поняття та класифікація підстав набуття права власності.

Первинні способи набуття права власності. Набуття права власності юридичною особою публічного права. Набуття добросовісним набувачем права власності на майно, відчужене особою, яка не мала на це права.

Набуття права власності на новостворене майно та об'єкти незавершеного будівництва. Набуття права власності на перероблену річ.

Привласнення загальнодоступних дарів природи. Набуття права власності на безхазяйну нерухому річ. Набуття права власності на знахідку та скарб. Набуття права власності на бездоглядну домашню тварину. Набуття права власності за набувальною

давністю.

Похідні способи набуття права власності. Набуття права власності за договором. Значення передання майна.

Тема 21. Припинення права власності

Поняття та класифікація підстав припинення права власності. Відчуження власником належного йому майна як підстава припинення права власності. Відмова власника від права власності.

Припинення права власності особи на майно, яке не може їй належати. Припинення права власності внаслідок знищення майна.

Примусове припинення права власності. Примусове відчуження земельних ділянок приватної власності, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності відповідно до закону.

Викуп пам'яток культурної спадщини.

Реквізиція та конфіскація як підстави припинення права власності.

Інші підстави припинення права власності (звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника; припинення юридичної особи чи смерті власника).

Тема 22. Право спільної власності

Поняття, особливості та види права спільної власності. Підстави виникнення права спільної власності.

Поняття та зміст права спільної часткової власності. Підстави виникнення та визначення часток у праві спільної часткової власності.

Здійснення права спільної часткової власності. Утримання майна, що є у спільній частковій власності. Право співвласника розпоряджатися своєю часткою у праві спільної часткової власності.

Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності.

Момент переходу частки у праві спільної часткової власності до набувача за договором. Виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності. Звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній частковій власності. Поділ майна, що є у спільній частковій власності.

Підстави припинення права спільної часткової власності.

Право спільної сумісної власності. Підстави виникнення права спільної сумісної власності. Здійснення права спільної сумісної власності

Виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності. Звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній сумісній власності. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності.

Особливості права спільної сумісної власності подружжя

Тема 23. Право власності на землю (земельну ділянку) та право власності на житло

Поняття права власності на землю (земельну ділянку). Земля (земельна ділянка) як об'єкт права власності. Суб'єкти права власності на землю (земельну ділянку). Право приватної власності на землю. Право комунальної власності на землю. Право державної власності на землю.

Право власника на забудову земельної ділянки. Самочинне будівництво та його правові наслідки. Право на земельну ділянку при придбанні житлового будинку, будівлі або споруди, що розміщені на ній.

Поняття та ознаки житла як об'єкта права власності. Види житла.

Права та обов'язки власника житлового будинку, квартири. Права та обов'язки

власників житлового будинку, квартири. Права житлово-будівельного (житлового) кооперативу та їх членів на квартиру в будинку кооперативу.

Об'єднання власників житлових будинків, квартир.

Тема 24. Захист права власності та інших речових прав

Поняття захисту речових прав. Охорона та захист речових прав у цивільному праві. Поняття та класифікація цивільно-правових способів захисту речових прав. Умови та підстави застосування речово-правових і зобов'язально-правових засобів захисту речових прав.

Витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). Добросовісне та недобросовісне володіння річчю, його цивільно-правове значення.

Вимога про усунення порушень, не зв'язаних з позбавленням володіння (негаторний позов).

Допоміжні речово-правові засоби захисту права власності. Позов про визнання права власності чи іншого речового права, Вимога про звільнення майна з-під арешту (про виключення майна з опису). Позови до публічної влади про захист інтересів приватних осіб як суб'єктів речових прав.

Тема 25. Речові права на чуже майно

Поняття, характерні ознаки та види речових прав на чуже майно. Співвідношення права власності та речових прав на чуже майно. Захист речових прав на чуже майно.

Поняття володіння та права володіння чужим майном. Види володіння. Загальна характеристика права володіння чужим майном. Виникнення та припинення права володіння чужим майном. Суб'єкти фактичного володіння. Захист фактичного володіння.

Право обмеженого користування чужим майном (сервітут). Поняття та види сервітутів. Суб'єкти сервітутного права.

Встановлення та припинення сервітутів. Зміст сервітуту. Право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном. Право членів сім'ї власника житла на користування цим житлом.

Припинення сервітуту.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої у користування для сільськогосподарських потреб. Права та обов'язки землекористувача. Право землекористувача на відчуження права користування земельною ділянкою. Припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови. Права та обов'язки землекористувача. Правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою.

Змістовий модуль 7. Право інтелектуальної власності

Тема 26. Загальна характеристика права інтелектуальної власності

Поняття інтелектуальної діяльності та права інтелектуальної власності.

Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності. Інститути цивільного права, що регламентують відносини охорони та використання результатів інтелектуальної діяльності.

Об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності. Підстави та момент

виникнення прав інтелектуальної власності. Цивільно-правові договори та судова практика у сфері права інтелектуальної власності.

Джерела правового регулювання відносин, пов'язаних з інтелектуальною діяльністю. Міжнародні угоди (конвенції) як джерела цивільно-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної діяльності.

Зміст права інтелектуальної власності та здійснення суб'єктивних прав. Строк чинності прав інтелектуальної власності та їх види. Поняття виключного права його відмінність від речових і інших цивільних прав.

Правові наслідки порушення прав інтелектуальної власності. Захист прав інтелектуальної власності судом.

Тема 27. Авторське право і суміжні права

Поняття авторського права. Джерела авторського права. Міжнародно-правова охорона авторських прав.

Поняття та ознаки твору. Види об'єктів, що охороняються авторським правом. Критерії охороноздатності об'єктів авторського права. Твори, що не є об'єктами авторського права

Суб'єкти авторського права. Співавторство та його види. Суб'єкти авторського права на службові твори. правонаступники й інші суб'єкти авторського права

Зміст суб'єктивного авторського права. Виникнення суб'єктивних авторських прав. Особисті немайнові права автора та строк їх чинності.

Майнові права інтелектуальної власності на твір. Виключні права. Строк чинності та правові наслідки закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір.

Способи використання твору. Вільне використання твору без згоди автора.

Захист авторських прав. Особливості цивільно-правового захисту особистих немайнових і майнових прав авторів.

Поняття суміжних прав та джерела їх правового регулювання. Об'єкти і суб'єкти суміжних прав. Взаємозв'язок суміжних і авторських прав.

Виникнення суміжних прав. Особисті немайнові права суб'єктів суміжних прав.

Майнові права інтелектуальної власності на об'єкти суміжних прав. Строк чинності суміжних майнових прав.

Способи використання об'єктів суміжних прав. Колективне управління авторськими та суміжними правами

Цивільно-правовий захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів суміжних прав.

Тема 28. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок

Поняття винаходу (корисної моделі), умови надання правової охорони. Об'єкти винаходу та корисної моделі. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід (корисну модель). Умови патентоздатності винаходу, корисної моделі.

Суб'єкти права інтелектуальної власності на винаходи (корисні моделі). Право на реєстрацію винаходу (корисної моделі).

Порядок реєстрації винаходу (корисної моделі). Оформлення прав на винахід (корисну модель). Подача заявки на реєстрацію винаходу (корисної моделі) та її зміст. Експертиза заявки та її складові: попередня, формальна та кваліфікаційна експертизи. Видача патенту. Строк дії патенту. Права та обов'язки, що впливають з державної реєстрації винаходу (корисної моделі).

Припинення державної реєстрації винаходу (корисної моделі). Визнання прав на

винахід (корисну модель) недійсними. Порушення прав володільця патенту та їх захист.

Промисловий зразок: поняття та умови надання правової охорони. Критерії охороноздатності промислового зразка. Суб'єкти права на реєстрацію промислового зразка. Порядок реєстрації промислового зразка. Права та обов'язки суб'єктів прав на промислові зразки.

Припинення державної реєстрації та визнання прав на промисловий зразок недійсними. Порушення прав власника зареєстрованого або незареєстрованого промислового зразка. Захист прав на промисловий зразок.

Тема 29. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг

Поняття та види засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг.

Право інтелектуальної власності на комерційне найменування. Поняття та умови правової охорони комерційних найменувань. Суб'єкти права на комерційні найменування, зміст їх прав. Підстави виникнення, чинність та особливості використання прав на комерційне найменування.

Право інтелектуальної власності на торговельну марку. Поняття та види торговельних марок. Суб'єкти права інтелектуальної власності на торговельну марку. Умови надання правової охорони торговельній марці та підстави для відмови в наданні правової охорони. Порядок одержання свідоцтва на торговельну марку. Права та обов'язки, що випливають із свідоцтва на торговельну марку. Припинення дії свідоцтва та визнання його недійсним. Захист прав на торговельну марку.

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення. Поняття географічного зазначення та умови надання правової охорони. Порядок реєстрації географічного зазначення. Права та обов'язки, що випливають із реєстрації географічного зазначення. Порядок визнання недійсною та припинення правової охорони географічного зазначення. Захист прав, що випливають із реєстрації географічного зазначення.

Тема 30. Право інтелектуальної власності на наукові відкриття, раціоналізаторські пропозиції, селекційні досягнення та інші об'єкти інтелектуальної власності

Поняття, особливості правової охорони та оформлення прав інтелектуальної власності на наукові відкриття. Зміст прав на наукове відкриття.

Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.

Право інтелектуальної власності на компоновання інтегральної мікросхеми. Оформлення прав інтелектуальної власності на компоновання інтегральної мікросхеми.

Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин. Поняття та ознаки селекційного досягнення в рослинництві. Критерії придатності сорту для набуття права інтелектуальної власності. Особисті немайнові та майнові права на сорт рослин. Поняття та ознаки селекційного досягнення в тваринництві. Особисті немайнові та майнові права на породи тварин.

Поняття та ознаки комерційної таємниці. Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Право інтелектуальної власності на «ноу-хау»

Змістовий модуль 8. Спадкове право

Тема 31. Загальні положення про спадкування

Основні поняття спадкового права: спадкування, спадщина та її склад,

спадкодавець, спадкоємець. Спадкування та його види.

Поняття відкриття спадщини. Час і місце відкриття спадщини, їх правове значення.

Право на спадкування. Усунення від права на спадкування.

Спадкування права на земельну ділянку, частки у праві спільної сумісної власності, вклад у банку, права на одержання страхових виплат, права на відшкодування збитків, моральної шкоди та інші особливі випадки спадкування.

Тема 32. Спадкування за заповітом

Поняття та юридичні ознаки заповіту. Спадкоємці за заповітом. Види заповітів.

Право на заповіт, його скасування та зміну. Право на обов'язкову частку у спадщині.

Зміст заповіту. Особливі заповідальні розпорядження заповідача. Заповідальний відказ. Загальні вимоги до форми заповіту та його недійсність. Посвідчення заповіту. Оголошення заповіту.

Поняття та правова природа інституту виконання заповіту. Призначення виконавця заповіту та його повноваження. Правовий статус суб'єктів виконання заповіту. Строк чинності повноважень виконавця заповіту.

Тема 33. Спадкування за законом. Здійснення права на спадкування

Поняття спадкування за законом. Черговість спадкування за законом. Порядок закликання до спадкування спадкоємців за законом.

Спадкування усиновленими, усиновлювачами та за правом представлення.

Поняття, строки та способи прийняття спадщини. Спадкова трансмісія.

Відмова від прийняття спадщини, її оформлення та правові наслідки. Розподіл спадщини між спадкоємцями. Перерозподіл спадщини.

Підстави та наслідки визнання спадщини відумерлою.

Управління спадщиною. Охорона спадкового майна.

Тема 34. Оформлення права на спадщину. Спадковий договір

Право спадкоємця на одержання свідоцтва про право на спадщину. Строк видачі свідоцтва про право на спадщину. Визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину.

Поняття, сторони та зміст спадкового договору. Зміна та припинення спадкового договору.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ТЕМАТИКИ ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Цивільне право України» є основні принципи, доктринальні засади, поняття, терміни та юридичні категорії загальної частини цивільного права, інститут особистих немайнових прав, речове право та його основні інститути, право інтелектуальної власності та спадкове право, особливості правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин, заснованих на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності їх учасників.

Метою викладання навчальної дисципліни «Цивільне право України» є формування у здобувачів системи знань з правового регулювання цивільних відносин в Україні, основних інститутів цивільного права, системи цивільного законодавства, понятійного апарату цивільного права, його функцій та принципів, набуття практичних навичок роботи з нормативними документами та розв'язання цивільно-правових проблем за чинним законодавством України.

Самостійна робота – основний спосіб оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від аудиторних занять. Організована належним чином система самостійної роботи здобувачів допомагає зміцнити мотивацію до навчання, самостійного пошуку знань, розширення культурного діапазону, закладає основу успішного навчання в атмосфері позитивних емоцій, сприяє розвитку творчого потенціалу особистості, готує майбутніх фахівців до повноцінної участі в суспільному житті.

Мета самостійної роботи – розвиток творчих здібностей та активізацій розумової діяльності здобувачів, формування у них потреби безперервного самостійного поповнення знань, здобуття глибокої системи знань як ознаки міцності знань і як результату морально-вольових зусиль.

Завдання самостійної роботи – навчити здобувачів самостійно працювати з підручниками, нормативно-правовими актами, матеріалами судової практики, науковими статтями, творчо сприймати навчальний матеріал і його осмислювати, набутти навички систематизації, поглиблення, узагальнення та практичного застосування знань з освітньої компоненти та розвинути навички щоденної самостійної роботи в одержанні знань та вмінь.

Самостійна робота здобувачів спрямована на набуття здобувачами теоретичних знань та практичних умінь правильно застосовувати норми законодавства, які регулюють цивільні відносини до конкретних життєвих ситуацій.

Обсяг навчальної дисципліни «Цивільне право України» складає 18 кредитів (540 годин) по 9 кредитів на другому і третьому курсах. Із 270 годин, які виділено на вивчення дисципліни на другому курсі, 150 годин відведено на самостійне опрацювання матеріалу і 120 годин – на аудиторне навчання (лекційні і семінарські заняття).

Самостійна робота з дисципліни «Цивільне право України» включає роботу здобувачів з підручниками, науковими публікаціями та законодавством України з питань правового регулювання майнових та особистих немайнових відносин, заснованих на юридичній рівності, вільному волевиявленню, майновій самостійності їх учасників. Здобувачі повинні вчитись самостійно опрацьовувати

достатньо великий масив нормативно-правових актів, аналізувати їх та робити власні висновки.

Самостійна робота з навчальної дисципліни містить обов'язкову та вибірково складові. Максимальний бал за самостійну роботу здобувачів денної форми навчання складає 5 балів.

Обов'язкова складова (базова самостійна робота) передбачає опанування програмного матеріалу дисципліни.

Вибіркова складова (додаткова самостійна робота) передбачає виконання завдань, які здобувач вибирає з метою підвищення свого професійного рівня, особистого рейтингу. Як правило, до таких завдань відноситься робота науково-дослідницького і творчого характеру.

Базова самостійна робота з дисципліни **«Цивільне право України»** включає підготовку здобувача до аудиторних занять, контрольних робіт, екзамену тощо. Результати цієї підготовки виявляються в активності здобувача на заняттях, при виконанні ним тестових завдань, контролю самостійної роботи та інших видів контрольних заходів, які дозволяють визначити рівень опанування здобувачем матеріалу дисципліни.

Базова самостійна робота здобувачів з дисципліни **«Цивільне право України»** включає такі форми самостійної роботи:

- вивчення лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- опрацювання окремих тем навчальної дисципліни із підготовкою конспекту;
- самостійне розв'язування практичних завдань;
- вивчення навчального матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання;
- підготовка до практичних (семінарських) занять;
- опрацювання матеріалу і підготовка до контролю самостійної роботи;
- систематизація вивченого навчального матеріалу перед семестровим екзаменом;
- опрацювання додаткової літератури.
- самостійна робота для здобувачів з використанням елементів дистанційного навчання.

Вибіркова складова (додаткова самостійна робота) передбачає виконання творчих завдань, зокрема, наукових статей, написання тез та їх публікація чи представлення на науково-практичних конференціях.

Додаткова самостійна робота виконується виключно за бажанням здобувача. Здобувач обирає вид завдання та погоджує тему із викладачем, який проводить семінарські заняття. Робота повинна бути виконана і здана на кафедру не пізніше дня, коли проводиться консультація до екзамену. Максимальний бал – 10 балів

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (модуль1 і модуль2)

Контроль самостійної роботи (далі - КСР) здобувачів 2-го курсу денної форми навчання з дисципліни «**Цивільне право України**» проводиться у тестовій формі в системі дистанційного навчання <https://d-learn.pnu.edu.ua/> і включає обов'язкове виконання здобувачами в кожному семестрі 2-х контрольних робіт, кожна з яких оцінюється у 5 балів. У третьому семестрі виконується перша і друга, а у четвертому – третя і четверта контрольні роботи. До складання семестрового екзамену допускаються здобувачі, які виконали обидві семестрові контрольні роботи до початку заліково-екзаменаційної сесії.

Перша контрольна робота охоплює теми змістових модулів 1 та 2 з яких не передбачено семінарських занять, а саме:

Змістовий модуль 1. Загальні положення цивільного права

Тема 1. Цивільне право України як галузь права.

Тема 2. Цивільне право як наука та навчальна дисципліна.

Тема 4. Цивільне (приватне) право зарубіжних країн.

Змістовий модуль 2. Цивільні правовідносини. Здійснення та захист цивільних прав

Тема 5. Поняття, види та зміст цивільних правовідносин.

Тема 6. Здійснення цивільних прав і виконання цивільних обов'язків.

Тема 8. Цивільно-правова відповідальність.

Друга контрольна робота охоплює теми змістових модулів 3 та 4 з яких не передбачено семінарських занять, а саме:

Змістовий модуль 3. Суб'єкти та об'єкти цивільних правовідносин

Тема 10. Юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин.

Тема 11. Участь держави, АРК, територіальних громад у цивільних правовідносинах.

Змістовий модуль 4. Правочини та строки в цивільному праві

Тема 14. Недійсні правочини.

Тема 15. Представництво. Довіреність.

Тема 16. Строки в цивільному праві. Позовна давність.

Третя контрольна робота охоплює теми змістового модуля 6 з яких не передбачено семінарських занять, а саме:

Змістовий модуль 6. Речове право

Тема 19. Загальні положення про право власності.

Тема 20. Набуття права власності.

Тема 23. Право власності на землю (земельну ділянку) та право власності на житло.

Тема 24. Захист права власності та інших речових прав.

Тема 25. Речові права на чуже майно.

Четверта контрольна робота охоплює теми змістових модулів 7 та 8 з яких не передбачено семінарських занять, а саме:

Змістовий модуль 7. Право інтелектуальної власності

Тема 26. Загальна характеристика права інтелектуальної власності.

Тема 28. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок.

Тема 29. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.

Тема 30. Право інтелектуальної власності на наукові відкриття, раціоналізаторські пропозиції, селекційні досягнення та інші об'єкти інтелектуальної власності.

Змістовий модуль 8. Спадкове право

Тема 31. Загальні положення про спадкування.

Тема 33. Спадкування за законом. Здійснення права на спадкування.

Тема 34. Оформлення права на спадщину. Спадковий договір.

Змістова частина тематики, яка винесена на контрольні роботи деталізована у розділі «Зміст самостійної роботи» цих методичних вказівок.

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1. Загальні положення цивільного права

ТЕМА 1. Цивільне право України як галузь права

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми необхідно звернути увагу на становлення та розвиток цивільного права в Україні, його місце в правовій системі, сутність цивільного права як галузі права, що є необхідним підґрунтям для подальшого вивчення основ цивільного права та цивілістики. Вивчаючи принципи цивільного права слід звернути увагу на основні концептуальні підходи вчених-цивілістів до принципів цивільного права, а також з'ясувати сутність положень ст. 3 ЦК України, яка є відправною точкою для побудови системи принципів цивільного права.

Питання для опрацювання:

1. Цивільне право як приватне право.
2. Співвідношення цивільного права з іншими суміжними галузями права.
3. Функції цивільного права. Структура (система) цивільного права.
4. Система принципів цивільного права.
5. Зміст принципів справедливості, добросовісності й розумності в цивільному праві.
6. Принцип свободи в цивільному праві України.
7. Принцип неприпустимості зловживання правом.
8. Принцип моральності в цивільному праві.

Завдання:

1. Підготувати бібліографічний опис наукових публікацій на тему: «Принципи цивільного права».

2. Проаналізуйте співвідношення понять «приватне право» і «цивільне право». Порівняйте визначення цивільних відносин у ст. 1 Цивільного кодексу України та приватно - правових відносин у Законі України «Про міжнародне приватне право».

3. Розв'язати задачі:

1) О., керуючи власним автомобілем, порушив Правила дорожнього руху – рухався в населеному пункті зі швидкістю 95 км/год. За вказане правопорушення О. сплатив штраф у розмірі 360 гривень. *Проаналізуйте відносин щодо їх належності до предмета цивільного права.*

2) М. придбав у магазині техніки телевізор, сплативши за нього 15 тис. грн. Коли М. спробував вдома ввімкнути телевізор, він почав диміти і загорівся. М. звернувся до магазину про повернення йому сплачених за телевізор коштів та відшкодування завданої шкоди. *Дайте обґрунтовану відповідь стосовно того, чи будуть зазначені відносини регулювання нормами цивільного права?*

Питання для самоконтролю:

1. Перелічіть характерні ознаки приватного права.
2. Визначте місце цивільного права в системі права України.
3. Назвіть функції цивільного права.
4. У чому полягає зміст регулятивної функції цивільного права?
5. Назвіть складові системи цивільного права.
6. Розкрийте зміст охоронної функції цивільного права.
7. Що таке цивільно-правовий інститут?
8. Як відображає система цивільного права його предмет?
9. У чому полягає принцип моральності?
10. Розкрийте зміст принципу непорушності прав власності.
11. У чому полягає принцип належного виконання зобов'язання?

12. Як співвідносяться між собою принцип належного та принцип реального виконання зобов'язання?
13. Розкрийте зміст принципів справедливості, добросовісності та розумності в цивільному праві.
14. Перелічіть складові принципу свободи договору в цивільному праві.
15. Розкрийте сутність принципу неприпустимості зловживання правом.
16. У чому полягає принцип моральності в цивільному праві?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. Дата оновлення: 23.12.2022. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
3. Майданик Р. А. Цивільне право: Загальна частина. Том 1. Вступ в цивільне право. К.: Алерта, 2012. 472 с.
4. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. проф. І. А. Бірюкова і Ю. О. Заїки. К.: Алерта, 2014. 510 с.
5. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., переробл. і допов. К. Юрінком Інтер, 2010. с. 7-90, 120-130.
6. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях) : Навчальний посібник : Практикум / За ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тімуша. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. 348 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-62-1-pos.pdf>
7. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник Текст: в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/КУЧЕР%20Цивільне%20Право%20ПДРУЧНИК%20ТОМ%201.pdf>
8. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. 5-те вид., перероб. і допов. / За ред. О.В. Дзери (кер авт. кол.), Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. с.11-16
9. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.1. Загальні положення. Особи / За ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС. 2020. 928 с.
10. Васильєв В.В. Диспозитивність та імперативність у цивільно-правовому регулюванні суспільних відносин: прояви та співвідношення. Правова позиція. 2018. № 2(21). С. 102-107. URL: <http://legalposition.umsf.in.ua/archive/2018/2/16.pdf>
11. Кухарєв О.Є. Диспозитивність як категорія приватного права. Право і суспільство. 2017 № 6. С. 67-73. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/6_2017/part_1/14.pdf
12. Сибільов М. Предмет приватного (цивільного) права. Право України. 2014. № 6. С. 66-74. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6143/1/Sibilov_66-74.pdf

ТЕМА 2. Цивільне право як наука та навчальна дисципліна

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми необхідно звернути увагу на відмінність предмета науки цивілістики від предмета навчальної дисципліни «Цивільне право України» та предмета цивільного права як галузі права, а також те, що в цивілістиці застосовуються загальнонаукові та спеціальні юридичні методи дослідження.

Питання для опрацювання:

1. Методологія науки цивільного права.
2. Розвиток та сучасний стан української науки цивільного права
3. Взаємодія науки цивільного права з іншими юридичними та неюридичними науками.

Завдання:

1. Опрацюйте наукову статтю: Зозуляк Ольга. Прикарпатська цивілістична школа: 30 років поступу та зростання. Цивілістична платформа. 2024. № 2. С. 233-239. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/998>

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення цивілістики.
2. Як співвідносяться поняття «метод», «методика» та «методологія»?
3. Розкрийте сутність діалектичного методу.
4. У чому полягає системний метод?
5. На чому базується формально-логічний метод?
6. Визначте місце цивілістики в системі правових наук.
7. Назвіть основні сучасні цивілістичні школи в Україні?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. Дата оновлення: 23.12.2022. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
3. Майданик Р. А. Цивільне право: Загальна частина. Том 1. Вступ в цивільне право. К.: Алерта, 2012. 472 с.
4. Цивільне право: підручник у 2 т. / В.І. Борисова (кер.авт. кол.) Л.М. Баранова, Т.І. Бетова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х. Право. 2012. Т. 1. 656 с.
5. «Оновлення цивільного кодексу України: формування підходів»: колективна монографія. За ред. проф. Довгерта А.С. і проф. Харитонова Є.О. Одеса. Видавничий дім «Гельветика», 2020. 674 с.
6. Харитонов Є.О. До визначення поняття та системи цивілістики (науки цивільного права). Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 51. С. 7-13. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2009_51_2).

ТЕМА 3. Джерела цивільного права

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми лід звернути особливу увагу на те, що цивільним правом регулюється надзвичайно широке коло суспільних відносин, відповідно і система цивільного законодавства є надзвичайно розгалуженою полі структурною, такою, що містить у собі багато складових.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та система джерел цивільного права України. Структура цивільного законодавства.
2. Характеристика цивільного законодавства України. Роль та місце Конституції України в системі цивільного законодавства.
3. Цивільний кодекс України – основний акт цивільного законодавства.
4. Дія цивільного законодавства в часі, просторі та за колом осіб.
5. Застосування цивільного законодавства за аналогією.
6. Звичай, цивільно-правовий договір та інші джерела цивільного права. Значення судової практики у формуванні цивільного законодавства.

Завдання:

1. Підготувати бібліографічний опис наукових публікацій на тему: «Договір як джерело цивільного права».

Питання для самоконтролю:

1. Які інститути складають Загальну частину цивільного права, а які можна умовно віднести до «Особливої частини»?
2. Який порядок офіційного оприлюднення актів цивільного законодавства?
3. Визначте коло суб'єктів, на яких поширюється дія актів цивільного законодавства.
4. В яких випадках акти цивільного законодавства мають зворотню дію в часі?
5. Що таке аналогія цивільного закону та цивільного права?
6. За яких умов допускається застосування аналогії цивільного закону?

Рекомендована література

1. Конституція України від 26 червня 1996 р. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%8>
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента України від 10.06.1997 року № 503/97. Дата оновлення: 23.01.2007. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/503/97>
4. Про затвердження положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Постанова КМУ № 731 від 28.12.1992 р. Дата оновлення: 11.10.2023. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/731-92-%D0%BF>
5. Майданик Р. А. Цивільне право: Загальна частина. Том 1. Вступ в цивільне право. К.: Алерта, 2012. 472 с.
6. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., переробл. і допов. К.:Юрінком Інтер,2010.976 с.
7. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях): Навчальний посібник : Практикум / За ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тімуша. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. 348 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-62-1-pos.pdf>
8. Харитонов Є.О. Цивільне право України: Підручник. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. 808 с.
9. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник Текст: в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/КУЧЕР%20Цивільне%20Право%20ПІДРУЧНИК%20ТОМ%201.pdf>
10. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.1. Загальні положення. Особи / За ред. І.В. Спасибо-Фатеевої. Харків. ЕКУС. 2020. 928 с.
11. *Алексашина Ю.* Види цивільно-правових договорів як регуляторів цивільних правовідносин. Юридична Україна. 2012. № 12. с. 68-74
12. *Бірюкова А.Г.* Особливості договору як джерела цивільного права України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 33. С. 90-92. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc33/25.pdf>
13. *Дрішлюк А.І.* Місце цивільно-правового договору в системі джерел цивільного права України. Часопис цивілістики. Випуск 16. С. 30-34. URL: <http://www.clj.nuoua.od.ua/archive/16/8.pdf>
14. *Майданик Р.* Вчення про джерела цивільного права. *Право України.* 2017. № 53-63. URL: https://rd.ua/storage/attachments/Майданик_2017_Вчення%20про%20джерела%20цивільного%20права%20України.pdf
15. *Панченко С.В.* Джерела цивільного договірної права: дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова Хмельницької обласної ради, Хмельницький, 2021. 241 с. URL: http://old.univer.km.ua/doc/specvr/diss_Panchenko.pdf
16. *Чернега В.М.* Атипові норми цивільного права. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2023. С. 132-142. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/07/26.pdf>

ТЕМА4. Цивільне (приватне) право зарубіжних країн

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми необхідно звернути увагу на особливості англосаксонської правової системи та її відмінності від континентальної правової системи.

Питання для опрацювання:

1. Загальна характеристика приватного права зарубіжних країн.
2. Основні цивільно-правові системи сучасності.
3. Романо - германська (континентальна) система.
4. Англосаксонська система.

Завдання:

1. Вкажіть в яких країнах існують романо-германська, англо-американська, центральноєвропейська, східноєвропейська, мусульманська, далекосхідна та африканська системи права. Відповідь подайте у формі таблиці.

Питання для самоконтролю:

1. Які чинники впливають на характер приватноправової системи?
2. Назвіть характерні риси західноєвропейської традиції права.
3. Якими є головні риси східноєвропейської традиції права?
4. Назвіть спільні та відмінні риси романо-германської та центральноєвропейської приватноправових систем.
5. Назвіть характерні риси, притаманні англосаксонській системі права.

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. Дата оновлення: 23.12.2022. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
3. Майданик Р. А. Цивільне право: Загальна частина. Том 1. Вступ в цивільне право. К.: Алерта, 2012. 472 с.
4. Цивільне право: підручник у 2 т. / В.І. Борисова (кер.авт. кол.) Л.М. Баранова, Т.І. Бетова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х. Право. 2012. Т. 1. 656 с.
5. «Оновлення цивільного кодексу України: формування підходів»: колективна монографія. За ред. проф. Довгерта А.С. і проф. Харитонова Є.О. Одеса. Видавничий дім «Гельветика», 2020. 674 с.

Змістовий модуль 2. Цивільні правовідносини. Здійснення та захист цивільних прав.

ТЕМА 5. Поняття, види та зміст цивільних правовідносин

Методичні рекомендації: вивчення даної теми ставить за мету оволодіння студентом знаннями щодо основного предмета регулювання цивільного законодавства – цивільних правовідносин. Вивчення теми потребує повторення теми «Правовідносини» з дисципліни Теорія держави і права. Необхідно пригадати визначення понять правовідносин, юридичного факту, суб'єкта, об'єкта та змісту правовідносин.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та особливості цивільних правовідносин.
2. Елементи цивільних правовідносин: суб'єкти, об'єкти та зміст.
3. Види (класифікація) цивільних правовідносин.

4. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин:
- а) поняття юридичних фактів. Юридичний склад;
 - б) класифікація юридичних фактів;
 - в) підстави виникнення цивільних правовідносини відповідно до ст. 11 ЦК

України.

Завдання:

1. Розв'язати задачі:

1) У результаті удару блискавки згоріла дача, яка належала І. та була ним застрахована. **Які юридичні факти є в цій ситуації? Які юридичні наслідки вони породжують?**

2) Під час руху по вул. Коновальця у м. Івано-Франківську водій М., попередньо не переконавшись, що його виїзд буде безпечним для інших учасників руху, порушив Правила дорожнього руху і здійснив наїзд на велосипедиста Н. Внаслідок зіткнення з автомобілем велосипедист отримав тілесні ушкодження середньої тяжкості.

Проаналізуйте ситуацію і назвіть, які правовідносини виникли. Якими нормами права регулюються ці правовідносини? Які юридичні факти є підставами їх виникнення? Назвіть учасників, об'єкт і зміст цих правовідносин?

3) **Визначте і обґрунтуйте чи мають місце цивільно-правові відносини у таких ситуаціях?**

а) відносини між фізичною особою В. і фізичною-особою - підприємцем Івченко щодо виготовлення останнім меблів за договором підряду;

б) відносини між приватним підприємством і працівником І. щодо виготовлення останнім меблів за трудовим договором;

в) відносини між Івано-Франківським відділенням Львівської залізниці та установою з виконання покарань щодо перевезення засуджених і вантажів;

г) відносини між працівником акціонерного товариства, який володіє акціями цього акціонерного товариства, та акціонерним товариством з приводу його звільнення і виходу зі складу акціонерів;

д) відносини щодо сплати фізичною особою штрафу за порушення правил дорожнього руху;

е) відносини щодо сплати фізичною особою штрафу за невиконання умов договору перед кредитором;

ж) відносини між Міністерством освіти і науки України і приватним підприємством щодо придбання ноутбуків для Міністерства за договором купівлі-продажу;

з) відносини між Івано-Франківським відділом поліції та Івано-Франківською обласною державною адміністрацією щодо оренди гаража;

и) відносини між державною службою охорони і К. щодо укладення договору про охорону квартири;

к) відносини між Івано-Франківським відділом поліції і Т., якому при затриманні співробітником поліції були заподіяні легкі тілесні ушкодження, що призвели до короткочасної втрати працездатності;

л) відносини між управлінням Державної пенітенціарної служби України в Івано-Франківській області і супермаркетом щодо постачання останнім товарів за договором поставки;

м) відносини між управлінням Державної фіскальної служби в Івано-Франківській області і особою у зв'язку із сплатою останньою податку з доходів фізичних осіб;

н) відносини між видавництвом і співробітником поліції щодо підготовки ним для видання серії нарисів про роботу співробітників карного розшуку.

Питання для самоконтролю:

1. Яке правове значення мають юридичні факти в цивільному праві?
2. Які види юридичних фактів закріплено в ЦК?

3. Які існують види цивільно-правових відносин і за яким критерієм здійснюється їх поділ на види?

4. Що таке цивільні правовідносини?

5. Які особливості притаманні цивільним правовідносинам?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

2. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., переробл. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2010. 976 с.

3. Майданик Р. А. Цивільне право: Загальна частина. Том 1. Вступ в цивільне право. К.: Алерта, 2012. 472 с.

4. Цивільне право: підручник у 2 т. / В. І. Борисова (кер.авт. кол.) Л. М. Баранова, Т. І. Бетова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х. Право. 2012. Т. 1. 656 с.

5. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях): Навчальний посібник : Практикум / За ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тімуша. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. 348 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-62-1-pos.pdf>

6. Харитонов Є. О. Цивільне право України: Підручник. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Старцев О. В. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. 808 с.

7. Яновицька Г. Б., Кучер В. О. та ін. Цивільне право України: підручник Текст: в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г. Б. Яновицької, В. О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/КУЧЕР%20Цивільне%20Право%20ПІДРУЧНИК%20ТОМ%201.pdf>

8. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1. Загальні положення. Особи / За ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС. 2020. 928 с.

9. Васильєва В. В. Договір як особливий юридичний факт *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2012. Випуск 19. Том 2. с. 28-30

10. Васильєва В. В. Договір як підстава виникнення цивільно-правового зобов'язання: автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.03. К.: НДППіП 2013. 20 с.

11. Деякі питання визначення цивільних правовідносин як різновиду правовідносин. URL: <http://www.realllook.com.ua/4758/deyaki-pitannya-viznachennya-civilnix-pravovidnosin-yak-riznovidu-pravovidnosin/>

12. Надьон В. В. Суб'єктивний обов'язок як елемент змісту цивільних правовідносин: автореф. дис. ... д.ю.н.: 12.00.03. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків. 2018 39 с.

13. Павлюк Н. М. Правова природа та поняття цивільних правовідносин. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. С. 100-102. URL: http://lsej.org.ua/3_2022/21.pdf

14. Яроцька М. В. Юридичний склад як підстава виникнення майнових цивільних правовідносин: автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.03. Науково-досл. ін-т прив. права і підпр. імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. К.: 2018. 16 с.

ТЕМА 6. Здійснення цивільних прав і виконання цивільних обов'язків

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми необхідно звернути увагу на те, що в основі суб'єктивного цивільного права лежить не якась одна, а цілий комплекс можливостей, що надаються уповноваженій особі правовою нормою, а також на відмінності між суб'єктивним цивільним правом та охоронюваним законом цивільним інтересом. Також слід звернути увагу на те, що способи здійснення суб'єктивних цивільних прав залежать від того, який саме вид суб'єктивних цивільних прав здійснюється (речові чи зобов'язальні) та на те. Що існує залежність між типом суб'єктивного цивільного обов'язку

(активний чи пасивний) і способом його здійснення. При цьому слід розрізняти добровільне і примусове виконання обов'язку активного типу.

Питання для опрацювання:

1. Поняття, способи та межі здійснення суб'єктивних цивільних прав. Зловживання правом.
2. Принципи, гарантії та способи здійснення суб'єктивних цивільних прав.
3. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав. Поняття та форми зловживання правом.
4. Поняття виконання суб'єктивного цивільного обов'язку та порядок його виконання.
5. Взаємозв'язок здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків.

Завдання:

1. Випишіть із чинних нормативно-правових актів норми, в яких містяться заборони зловживання цивільними правами у тих чи інших правовідносинах.

2. Розв'язати задачі:

1) Після смерті Т. відкрилася спадщина до складу якої входила квартира у м. Львові, на яку за законом претендувати дружина, дві доньки та син, який мешкав в іншій державі. Через три місяці після смерті чоловіка дружина звернулася до нотаріальної контори з заявою про прийняття спадщини. Доньки відмовилися від своєї частки на користь матері. Від сина ніяких заяв до нотаріальної контори не надходило. **Проаналізуйте ситуацію і визначте способи здійснення спадкових прав.**

2) Після смерті дідуся 15-ти річний онук, одержавши у спадщину колекцію старовинних монет, автомобіль, гараж і квартиру, вирішив колекцію старовинних монет продати своєму однокласнику.

Проаналізуйте ситуацію і визначте чи може онук вчинити таку дію? Яким чином онук може здійснювати права на інше успадковане майно?

Питання для самоконтролю:

1. Що таке здійснення суб'єктивних цивільних прав?
2. Які існують способи здійснення суб'єктивних цивільних прав?
3. Які існують способи виконання суб'єктивних цивільних обов'язків?
4. У чому полягають особливості здійснення майнових; особистих немайнових; речових; зобов'язальних прав та обов'язків?
5. Який принцип діє при виконанні обов'язків в порядку правонаступництва?
6. Які принципи здійснення суб'єктивних цивільних прав виокремлюються в цивілістиці? В чому полягає їхній зміст та значення?
7. Що таке межі здійснення цивільних прав?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу : монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнецової. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 690 с. URL: <https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/Monografiya-Rekodyfikatsiya-tsyvlnogo-zakonodavstva-Ukrayiny.-Vykylyky-chasu.-Pershe-vydannya.-2021.pdf>
3. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., переробл. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
4. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях): Навчальний посібник : Практикум / За ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тімуша. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. 348 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-62-1-pos.pdf>
5. Цивільне право: загальна частина. Практикум: навч. Посіб. Для студ. Вищ. Навч. Закладів / кол. Авт. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 232 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4967/1/ЦП%20%28ПРАКТИКУМ%29.pdf>

6. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник Текст: в 2 т. Т.1 / кол. Авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/КУЧЕР%20Цивільне%20Право%20ПДРУЧНИК%20ТОМ%201.pdf>

7. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.1. Загальні положення. Особи / За ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС. 2020. 928 с.

8. Жилінкова, І. Особливості здійснення суб'єктивних цивільних прав. Вісник Академії правових наук України. 2012. № 1. С. 100-107.

9. Кот, О. Проблема зловживання суб'єктивним правом у цивільному праві України Вісник Національної Академії правових наук України. 2013. № 4. С. 133-141.

10. Онищенко Г. Проблема встановлення межі здійснення суб'єктивного цивільного права. *Юридичний журнал*. 2006. № 5. С. 24–26.

11. Павленко Д. Г. Принцип добросовісності в договірних зобов'язаннях: автореф. дис. ... к. ю. н. за спеціальністю 12.00.03. Київ: НДПРІПАПрНУ, 2009. 20 с.

12. Полянський Т. Зловживання правом (загальнотеоретичний аналіз). Право України. 2010. № 1. С. 128-133

13. Стефанчук М. О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав. автореф. дис. ... к. ю. н. за спеціальністю 12.00.03. Київ, 2006. 20 с.

ТЕМА7. Захист цивільних прав та інтересів

Методичні рекомендації: право на захист є суб'єктивним цивільним правом, яке виникає в особи у разі порушення належних їй прав та інтересів і є юридичною реакцією на порушення таких прав та інтересів. Аналізуючи судовий порядок захисту, потрібно пригадати систему судів в Україні та їх компетенцію. Для засвоєння класифікації заходів самозахисту слід пам'ятати про відмінності між заходами фактичного та юридичного характеру, а також про види заходів оперативного впливу (оперативні санкції), легальне визначення поняття заходів оперативного впливу у сфері господарювання та їх класифікація міститься в Господарському кодексі України.

Питання для опрацювання:

1. Поняття і зміст суб'єктивного права на захист.
2. Поняття цивільно-правового захисту. Підстави виникнення права на захист цивільних прав та інтересів. Форма та спосіб захисту.
3. Поняття юрисдикційного захисту. Система державних органів, які здійснюють захист цивільних прав та інтересів.
4. Неюрисдикційна форма захисту. Поняття та умови застосування самозахисту цивільних прав.
5. Захист цивільних прав та інтересів в адміністративному порядку.
6. Захист цивільних прав та інтересів нотаріусом.
7. Заходи оперативного впливу на порушника цивільних прав, їхні основні особливості і види.
8. Поняття та види судових способів захисту цивільних прав та інтересів.
9. Загальна характеристика судових способів захисту цивільних прав та інтересів:

Завдання:

1. Розв'язати задачі:
 - 1) За усною домовленістю між Р. та С. 20 серпня 2020 року Р. передав у безоплатне користування для дочки С. флейту. Згодом Р. переїхав на постійне місце проживання в інше місто. 2 січня 2022 року Р. звернувся до С. з проханням повернути музичний інструмент, оскільки він потрібен йому самому. Проте С. інструмент не повернув. Р. ще декілька разів телефонував до С. з проханням повернути його річ. С. кожного разу обіцяв повернути

інструмент, але так і не повернув його. 07 лютого 2024 року Р. звернувся до суду з вимогою до С. про повернення флейти.

Проаналізуйте ситуацію і дайте обґрунтовану відповідь на питання: 1) чи підлягає захисту право Р.? 2) яке рішення повинен прийняти суд?

2) М. пред'явив позов до І. про стягнення 3 тис. грн. - вартості лікування та 10 тис. грн. - компенсації моральної шкоди (ст.1168 ЦК України), посилаючись на те, що в результаті ДТП йому були спричинені тілесні ушкодження і він два місяці знаходився на лікуванні. У судовому засіданні встановлено, що ДТП сталася внаслідок дій самого М., який, не звернувши уваги на червоний сигнал світлофора та рух автотранспорту, переходив перехрестя, де й мало місце зіткнення. Було встановлено, що в ДТП вина водія І. повністю відсутня.

Чи підлягає позов Д. задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.

3) Співробітник поліції С., пізно ввечері повертався додому з чергування. В цей час на нього було вчинено розбійний напад п'ятьох осіб. Для захисту свого здоров'я, життя і майна С. змушений був застосувати зброю, внаслідок чого він: 1) вбив одного нападника; 2) заподіяв тілесні ушкодження двом нападникам, що спричинили їх інвалідність II та III груп; 3) поранив випадкового перехожого, що спричинило в останнього тимчасовий розлад працездатності, внаслідок чого він був звільнений з роботи через фізичну неспроможність її виконувати.

Вдова вбитого нападника подала позов до суду про відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника.

Дайте юридичну оцінку діям С. Чи мають право на захист вказані особи, яким С. завдав шкоду? Якщо так, то якими способами вони можуть захистити свої права? Відповідь обґрунтуйте.

4) Харківське відділення акціонерної страхової компанії «Оранта» звернулося до суду з позовом до батьків Марка (15 років) і Сергія (13 років) про стягнення збитків. Позивач посилався на те, що внаслідок дій вказаних дітей, які розпалили вогонь у будівельному вагончику і спричинили пожежу, було пошкоджено і знищено майно осіб, які мешкають поруч. За договорами страхування потерпілим було виплачено по 5 000 грн. У зв'язку з цим позивач просив зазначену суму стягнути з відповідачів. Рішенням суду з батьків Марка та Сергія на користь позивача була стягнена зазначена сума позову.

Чи правильне рішення прийняв суд? Відповідь обґрунтуйте.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке цивільно-правовий захист?
2. У чому полягає відмінність цивільно-правового захисту від охорони?
3. Хто може виступати суб'єктами цивільно-правового захисту?
4. Що є об'єктом цивільно-правового захисту?
5. Що розуміють під правом на захист цивільних прав та інтересів? Які елементи складають його зміст?
6. В яких випадках і за яких умов захист цивільних прав здійснюється третейськими судами?
7. Що таке заходи оперативного характеру (впливу)? Які існують види вказаних заходів?
8. Що таке спосіб захисту цивільних прав?
9. Які існують універсальні та спеціальні способи захисту цивільних прав?
10. Які особливості захисту цивільних прав у сімейних правовідносинах?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. в редакції Закону від 01.12.2005 р. Дата оновлення: 19.11.2022. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
3. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу : монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнецової. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 690 с. URL:

<https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/Monografiya-Rekodyfikatsiya-tsyvylnogo-zakonodavstva-Ukrayiny.-Vykyky-chasu.-Pershe-vydannya.-2021.pdf>

4. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., переробл. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.

5. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях): Навчальний посібник : Практикум / За ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тімуша. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. 348 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-62-1-pos.pdf>

6. Цивільне право: загальна частина. Практикум: навч. Посіб. Для студ. Вищ. Навч. Закладів / кол. Авт. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 232 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4967/1/ЦП%20%28ПРАКТИКУМ%29.pdf>

7. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник Текст: в 2 т. Т. 1 / кол. Авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/КУЧЕР%20Цивільне%20Право%20ПІДРУЧНИК%20ТОМ%201.pdf>

8. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.1. Загальні положення. Особи / За ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС. 2020. 928 с.

ТЕМА 8. Цивільно-правова відповідальність

Методичні рекомендації: під час вивченні теми необхідно пригадати визначення поняття юридичної відповідальності з дисципліни Теорія держави і права, а також звернути увагу на загальні та спеціальні ознаки, які притаманні цивільно-правовій відповідальності. Аналізуючи наявність шкоди як умову цивільно-правової відповідальності, необхідно розрізняти договірну та не договірну, майнову та немайнову шкоду, також слід звернути увагу на те, що причинний зв'язок є умовою цивільно-правової відповідальності лише тоді, коли наявні збитки.

Питання для опрацювання:

1. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди.
2. Неустойка та її види, співвідношення неустойки і збитків.
3. Види цивільно-правової відповідальності:
 - договірна та недоговірна;
 - повна, обмежена та підвищена;
 - часткова, солідарна та субсидіарна відповідальність, відповідальність в порядку регресу.
4. Поняття і склад цивільного правопорушення.
5. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Завдання:

1. Випишіть статті ЦК України, в яких передбачено застосування часткової, солідарної і субсидіарної відповідальності.

2. Визначте, який вид відповідальності наступить у разі
 - заподіяння шкоди малолітньою особою (ст. 1178 ЦК України);
 - заподіяння шкоди спільними діями кількох осіб (ст. 1190 ЦК України);
 - заподіяння шкоди неповнолітньою особою (ст. 1179 ЦК України);
 - відшкодування шкоди двома поручителями за одного боржника.

2. Розв'язати задачі:

1) Йдучи біля магазину, К. знепритомніла. Падаючи, вона сумкою розбила вітрину. Магазин вимагав відшкодувати завдану шкоду, вартість вітрини, а також збитки, які зазнав магазин, не працюючи впродовж 3-х годин. **Чи є підстави для настання цивільно-правової відповідальності? Відповідь обґрунтуйте.**

2) В. мав у власності мотоцикл. Дорогою на роботу, на перехресті вулиць Галицька та Мазепи, порушивши правила дорожнього руху, на пішохідному переході він збив велосипедиста Р. У результаті дорожньої пригоди велосипедист одержав тяжкі ушкодження. Окрім цього, велосипед був пошкоджений і не придатний до подальшого використання. Р. був доставлений у лікарню, де впродовж 10-ти днів отримував медичну допомогу в стаціонарі, а потім ще місяць лікувався вдома і, відповідно, будучи непрацездатним, не міг виконувати трудові обов'язки.

Р. подав позов до суду про відшкодування шкоди за розбитий велосипед, а також затрат на відновлення здоров'я (спеціальне харчування, догляд, придбання ліків). Суд позов задовольнив. Відповідач оскаржив рішення суду. **Чи правильне рішення прийняв суд? Які збитки належить стягнути з відповідача?**

3) Вчитель відпустив з уроків учня М. на прохання його батьків. Дорогою додому М. заподіяв шкоду автомобілю сусіда К. Останній звернувся з вимогою до батьків про відшкодування збитків.

Батьки відмовилися, стверджуючи, що відповідати має школа, так як їхній син повинен був перебувати на уроках і за це відповідає адміністрація

Директор заперечував дану претензію, так як це учитель відпустив учня на власний розсуд. Вчитель відмовився, стверджуючи, що відповідати повинні батьки, так як він відпустив учня з уроків на особисте прохання батьків. **Проаналізуйте ситуацію.**

4) О. звернувся до суду з позовом про відшкодування Львівською залізницею шкоди, завданої каліцтвом, яке він одержав через те, що під час руху швидкого поїзда кинутий невідомою особою камінь потрапив у вікно і розбив скло, уламки якого завдали шкоди обличчю О. Залізниця вважає, що позов задоволенню не підлягає, тому що шкоди завдано дією непереборної сили. Адвокат О. заявив, що дії тих, хто кидає камінь в потяги, що проїжджають, не можна розцінювати як непереборну силу, а слід оцінювати як випадок і залізниця, як власник джерела підвищеної небезпеки, повинна нести відповідальність. **Яке рішення повинен винести суд? Відповідь обґрунтуйте.**

Питання для самоконтролю:

1. Що таке цивільно-правова відповідальність і які її особливості?
2. Які основні функції цивільно-правової відповідальності?
3. Як співвідносяться поняття «санкція» і «відповідальність»?
4. Які існують види цивільно-правової відповідальності?
5. Яка відмінність між частковою, солідарною і субсидіарною відповідальністю?
6. Хто і за якими правилами несе відповідальність у порядку регресу?
7. За якими правилами визначається розмір неустойки і збитків?
8. Що розуміють під підставою та умовами цивільної відповідальності?
9. Що слід вважати виною порушника цивільних прав?
10. Які форми вини виокремлюються в цивільному праві?
11. Які підстави для звільнення від цивільно-правової відповідальності?
12. В чому відмінність випадку від непереборної сили?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

2. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму ВСУ від 31.03.1995 р. Дата оновлення: 27.02.2009. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

3. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з відшкодуванням моральної шкоди: роз'яснення Вищого арбітражного суду України від 29 лютого 1996 р. Дата оновлення: 01.02.2005. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v5_95800-96

4. Щомісячний аналіз судової практики з цивільного права. Національна спілка адвокатів. Серпень 2020. Випуск 1. <https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/Dajest.pdf> (Дата звернення: 20.08.2024)

5. Грушицький А. Застосування ефективного способу захисту порушеного права. Актуальна практика Верховного Суду. 2022. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/2022_11_07_Grushytskyi_24_10.pdf (Дата звернення: 20.08.2024)
6. Погрібний С.О. Визначення способу захисту цивільних прав та інтересів. ВС. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Prezent Pogribnyi spo sib_zahistu.pdf (Дата звернення: 20.08.2024)
7. Цивільне право України. Загальна частина: підручник /за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
8. Цивільне право: загальна частина. Практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів /кол. авт. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 232 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4967/1/ЦП%20%28ПРАКТИКУМ%29.pdf>
9. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник Текст: в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/КУЧЕР%20Цивільне%20Право%20ПІДРУЧНИК%20ТОМ%201.pdf>
10. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.1. Загальні положення. Особи / За ред. І.В. Спасиво-Фатеевої. Харків. ЕКУС. 2020. 928 с.
11. Жук А. Відновлення становища, що існувало до порушення у системі способів захисту суб'єктивних цивільних прав. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 1. С. 11-16. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/1/3.pdf>
12. Відшкодування моральної та матеріальної шкоди: Навчальний посібник / За ред. М.К. Галянтича. К.: Юрінком Інтер, 2011. 624 с.
13. Коваленко І. А. Цивільно-правова відповідальність осіб з вадами волі: монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2018. 180 с. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15984/1/20200930_301.pdf
14. Панькевич Р. Зміна та припинення правовідношення як спосіб захисту цивільних прав та охоронюваних законом інтересів держави і територіальних громад: порівняльно-правовий аналіз. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 3. С. 36-41. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/3/8.pdf>
15. Рибак О. До питання про визначення поняття «моральна (немайнова) шкода». Підприємництво, господарство, право. 2012. № 11. С. 29-32
16. Рибак О. Критерії визначення розміру компенсації моральної (немайнової) шкоди. Підприємництво, господарство, право. 2012. № 10. С. 24-27
17. Стрижеус Д.А. Способи судового захисту цивільних прав. Юридичний електронний науковий журнал. 2022. № 6. С. 521-523. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2022/119.pdf

Змістовий модуль 3. Суб'єкти та об'єкти цивільних правовідносин

ТЕМА 9. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми необхідно звернути увагу на цивільну правосуб'єктність фізичних осіб як учасників цивільних правовідносин, дати правовий аналіз інститутам правоздатності та дієздатності. При підготовці питань права та обов'язки піклувальника та опікуна необхідно керуватися нормами Глави 6 ЦК та Глави 19 СК. Зверніть увагу на норми ст. 68, 70, 71 ЦК, які обмежують опікуна у можливості вчиняти низку правочинів від імені підопічного а піклувальника – у можливості давати згоду на вчинення таких правочинів. Керуючись ст. 75-77 ЦК, необхідно вміти розрізняти підстави

звільнення опікуна та піклувальника від їх повноважень, з урахуванням норм ст. 78 ЦК, відрізняти правовий статус опікуна та піклувальна від статусу помічника фізичної особи.

Питання для опрацювання:

1. Поняття цивільної правоздатності фізичної особи та її зміст (обсяг). Відмінність між правоздатністю та суб'єктивним цивільним правом.
2. Цивільно-правовий статус фізичної особи-підприємця.
3. Цивільно-правовий статус фізичної особи-підприємця.
4. Опіка як інститут цивільного права. Встановлення та припинення опіки. Права та обов'язки опікуна.

Завдання:

1. Перелічіть випадки, коли ЦК України надає юридичного значення місцю проживання фізичної особи.
2. Складіть порівняльну таблицю «Правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою».
3. Проаналізуйте ст. 47, 48 ЦК України. Складіть схему: «Обставини, від яких залежить вирішення питання про повернення майна особі, оголошеній померлою, у випадку її появи».

4. Складіть таблицю «Порівняльна характеристика опіки та піклування».

2. Розв'язати задачі:

1) 16-річній А. було дозволено вступити в шлюб із Ф. до досягнення повноліття. Після реєстрації шлюбу, А. мала намір переїхати до чоловіка, що проживав в іншому селищі і прийняла рішення продати будинок, що перейшов до неї за заповітом. Оскільки ніхто з її односельчан не виявив бажання придбати будинок для постійного проживання, вона домовилась з Н. про продаж йому будинку під знесення за 1000 доларів США.

Батьки А. були проти такої домовленості. На їх думку, будинок взагалі не варто продавати під знесення, оскільки він в доброму стані і вони знайшли покупця, який бажає придбати будинок для постійного проживання за значно більшу суму.

А. відповіла, що договір з Н. уже укладено і змінювати чи розривати його вона не має наміру. Батьки звернулися з позовом в суд про визнання укладеного договору недійсним, як такий що укладений їх неповнолітньою дочкою без їх згоди. **Вирішіть справу. Відповідь обґрунтуйте.**

2) Мачуха малолітнього П., яка була призначена його опікуном, реалізувала майно, отримане ним у спадщину, в тому числі цінні папери на пред'явника, предмети домашньої обстановки та вжитку. Крім того, вона без згоди підопічного користувалася автомобілем, який також був успадкований ним. **Дайте юридичну оцінку діям опікуна. Відповідь обґрунтуйте.**

3) Д. звернулась до нотаріуса з проханням посвідчити від імені її сина, якому 10 років, договір купівлі-продажу будинку, отриманого ним в порядку спадкування після смерті дідуся. Нотаріус посвідчив договір. Після цього Д. продала й інші речі, які були власністю сина (килим, посуд, радіоприймач). Орган опіки та піклування, дізнавшись про ці договори, пред'явив позов про визнання їх недійсними. **Проаналізуйте ситуацію і дайте обґрунтовану відповідь на питання: 1) чи правомірні дії нотаріуса? 2) чи відповідають дії Д. чинному законодавству? 3) чи правомірною є вимога органу опіки і піклування?**

4) Після смерті обох батьків піклувальником неповнолітньої Олени було призначено його тітку. Отримавши відповідний дозвіл про зниження шлюбного віку, 17-ти річна Олена одружилася з 20-річним Микитою. У зв'язку з переїздом до чоловіка, Олена вирішила продати будинок. Нотаріус відмовив у посвідчнні договору на тій підставі, що Олена неповнолітня. Остання оскаржила відмову нотаріуса до суду. **Дайте правову оцінку дій нотаріуса. Відповідь обґрунтуйте.**

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягають відмінності між цивільною правоздатністю та суб'єктивним

цивільним правом?

2. Які юридичні можливості складають зміст цивільної правоздатності фізичної особи?
3. У чому полягають відмінності між цивільною дієздатністю і правоздатністю фізичної особи?
4. За яких умов фізична особа набуває статусу підприємця?
5. Назвіть права та обов'язки опікуна.
6. Що таке опіка і піклування?
7. Які функції піклувальників і опікунів?
8. Як визначається місце проживання фізичних осіб?
9. Яке юридичне значення має місце проживання у цивільному праві?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Сімейний кодекс України: від 10.01.2002 р. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003р. в редакції Закону від 26.11.2015 р. Дата оновлення: 03.09.2024. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
4. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12 липня 2018 р. № 2505-VIII. Дата оновлення: 20.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#top>
5. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003р. Дата оновлення: 28.03.2024. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>
6. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.11 р. Дата оновлення: 03.09.2024. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
7. Про деякі питання декларування і реєстрації місця проживання та ведення реєстрів територіальних громад: Постанова КМУ № 265 від 07.02.2022 р. Дата оновлення: 25.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2022-%D0%BF#top>
8. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010р. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>
9. Цивільне право: підручник у 2 т. / В.І. Борисова (кер.авт. кол.) Л.М. Баранова, Т.І. Бетова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасиво-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х. Право. 2012. Т. 1. 656 с.
10. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях): Навчальний посібник : Практикум / За ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тимуша. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. 348 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-62-1-pos.pdf>
11. Цивільне право: загальна частина. Практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / кол. авт. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 232 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4967/1/ЦП%20%28ПРАКТИКУМ%29.pdf>
12. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник Текст: в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/КУЧЕР%20Цивільне%20Право%20ПІДРУЧНИК%20ТОМ%201.pdf>
13. Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення: монографія. Київ : Артєк, 2020. 479 с. URL: <https://stefanchuk.com/wp-content/uploads/2024/03/Стефанчук-М.-О.-Цивільна-правосуб'єктність-фізичних-осіб-МОНОГРАФІЯ.pdf>
14. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.1. Загальні положення. Особи / За ред. І.В. Спасиво-Фатєєвої. Харків. ЕКУС. 2020. 928 с.
15. Гейнц Р. М. Правочиноздатність як елемент цивільної дієздатності неповнолітніх осіб. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових*

статей. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 2020. Випуск 54. С. 10 – 22.
<https://journals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/5076/5536>

16. *Морозова С.Є.* Правове регулювання опіки та піклування за цивільним законодавством України: автореф. дис. ... к.ю.н. за спеціальністю 12.00.03.К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького, 2013. 20 с.

17. *Стефанчук М.О.* Теоретичні засади цивільної правосуб'єктності фізичних осіб та особливості її здійснення: автореф. дис. ... д.ю.н.:12.00.03. Науково-досл. ін-т прив. права і підпр. імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України. К.: 2020. 40 с.

ТЕМА10. Юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми необхідно звернути увагу на правовий статус юридичної особи поряд з іншими учасниками цивільних правовідносин, врахувати численні зміни і новели чинного законодавства, яке регулює дану тематику.

Питання для опрацювання:

1. Розвиток вчення про юридичних осіб у науці цивільного права. Теорії походження юридичної особи.
2. Поняття та ознаки юридичної особи. Індивідуалізація юридичної особи.
3. Класифікація юридичних осіб.
4. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права.
5. Створення юридичної особи. Установчі документи. Державна реєстрація юридичної особи.
6. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи. Органи юридичної особи та їх компетенція.
7. Відокремлені підрозділи юридичної особи.
8. Підстави та форми припинення діяльності юридичної особи.
9. Поняття, види та загальні положення про господарські товариства.
10. Загальна характеристика товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю.
11. Поняття, майно та управління акціонерним товариством.
12. Загальна характеристика повного та командитного товариств.
13. Виробничий кооператив: поняття, установчі документи, майно.
14. Загальна характеристика непідприємницьких юридичних осіб:
 - поняття та види непідприємницьких товариств;
 - установчі документи та органи управління непідприємницьких юридичних осіб;
 - створення та припинення діяльності непідприємницьких юридичних осіб.
15. Участь держави в цивільних правовідносинах.
16. Участь територіальних громад в цивільних правовідносинах.

Завдання:

1. Використовуючи ЦК України складіть таблицю «Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права», відобразивши у ній установчі документи, на підставі яких вони діють.

2. Розв'язати задачі:

1) Державний реєстратор відмовив у реєстрації приватного підприємства «Квант» з мотивів недоцільності його утворення, а також з огляду на те, що в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських об'єднань вже є дані

про ТОВ «Квант», зареєстроване 1,5 роки тому. **Чи правомірною є відмова державного реєстратора? Відповідь обґрунтуйте.**

2) До складу Університету, який є закладом вищої освіти, входять декілька факультетів, наукових лабораторій та навчальних центрів. В рамках нової структурної політики керівництво Університету вирішило надати окремим структурним підрозділам статусу юридичної особи, для того, щоб вони набули фінансової незалежності, перебуваючи у складі Університету.

Державний реєстратор засумнівався у можливості існування у складі однієї юридичної особи, інших самостійних юридичних осіб і звернувся за роз'ясненнями до юрисконсульта. **Проаналізуйте ситуацію і надайте юридичну консультацію державному реєстратору. Відповідь обґрунтуйте.**

3) О. вирішив особисто створити товариство з обмеженою відповідальністю: підготував його статут, сплатив реєстраційний збір і звернувся до державного реєстратора з проханням про реєстрацію. Державний реєстратор відмовив О. у прийнятті документів з таких причин:

1. одна особа не може бути засновником ТОВ, має бути щонайменше дві особи, одна з яких – юридична;
2. крім статуту, має бути подано засновницький договір;
3. немає документа з банку про формування статутного фонду;
4. немає заяви з проханням про держреєстрацію ТОВ. **Чи правильною є відмова у прийнятті документів за переліченими підставами? Проаналізуйте кожен підставу відмови окремо. Відповідь обґрунтуйте.**

Питання для самоконтролю:

1. Як пояснює сутність юридичної особи теорія фікції?
2. Як пояснює сутність юридичної особи теорія соціальної реальності?
3. Які ознаки характеризують юридичну особу?
4. У чому полягають відмінності між юридичними особами публічного та приватного права?
5. У чому полягають відмінності між товариствами та установами?
6. Які види юридичних осіб передбачені ЦК України, а які ГК України?
7. Які ви знаєте форми припинення юридичної особи?
8. Який порядок припинення юридичних осіб?
9. У чому полягає відмінність між ліквідацією та реорганізацією юридичної особи?
10. Який порядок ліквідації юридичної особи?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
3. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 08.03.2024. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>
4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003р. в редакції Закону від 26.11.2015 р. Дата оновлення: 21.06.2024. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
5. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., пер. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2010. с.353–435
6. Цивільне право: підручник у 2 т. / В. І. Борисова (кер.авт. кол.) Л.М. Баранова, Т.І. Бетова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х. Право. 2012. Т. 1. 656 с.
7. Цивільне право: загальна частина. Практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / кол. авт. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 232 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4967/1/ЦП%20%28ПРАКТИКУМ%29.pdf>

8. Харитонов Є.О. Цивільне право України: Підручник. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. 808 с. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/479-tsvilne-pravo-ukrani-haritonov-o.html>
9. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник Текст: в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/КУЧЕР%20Цивільне%20Право%20ПІДРУЧНИК%20ТОМ%201.pdf>
10. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.1. Загальні положення. Особи / За ред. І.В. Спасиво-Фатєєвої. Харків. ЕКУС. 2020. 928 с.
11. Борисова В. Інститут юридичної особи у праві України. Право України. 2010. № 12. С. 25-30
12. Винар Л. Правовий режим майна юридичних осіб приватного права Підприємство, господарство і право. 2007. № 8
13. Гордеюк А. О. Поняття юридичної особи у цивільному праві та його співвідношення з поняттями суб'єкта цивільного права, суб'єкта цивільних правовідносин, учасника цивільних відносин. ForumPrava. 2020. № 60 (1). С.29–36. URL: http://forumprava.pp.ua/files/029-036-2020-1-FP-Hordeiuk_6.pdf
14. Заболотна Н.Я., Бек У.П. Юридичні особи як учасники цивільних правовідносин. Академічні візії. 2023. № 24. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/643/579>
15. Жигалкін І. Правоздатність установ приватного права. Підприємство, господарство і право. 2006. № 9. С. 32-35.
16. Жигалкін І. Про поняття «установа приватного права». Підприємство, господарство і право. 2007. № 10. С. 71-74.
17. Кочин В. Правова сутність юридичної особи. Юридична Україна. 2013. № 5. С.43–48. URL: https://repository.ndippp.gov.ua/bitstream/handle/765432198/281/%d0%9a%d0%be%d1%87%d0%b8%d0%bd_%d0%ae%d0%a3_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y
18. Примак В. Ознаки юридичної особи, її цивільна правосуб'єктність і відповідальність – питання правового зв'язку та взаємної обумовленості. Юридична Україна. 2003. № 9. С. 15-27
19. Шишка О.Р., Шишка Н.В. Волездатність юридичної особи: аномалії правової визначеності ЦК України. Юридичний електронний науковий журнал. 2021 № 3. С. 146-149 URL: http://lsej.org.ua/3_2021/38.pdf

ТЕМА 11. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних правовідносинах

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми необхідно звернути увагу на особливості цивільної правосуб'єктності публічно-правових утворень, зокрема держави, а також на те., що держава опосередковано бере участь в цивільному обороті через юридичних осіб публічного права. У зв'язку з цим слід проаналізувати ст. 75, 77 ЦК. Вивчення безпосередньої участі держави у цивільному обороті потребує звернення до спеціального законодавства, що регулює діяльність органів державної влади.

Питання для опрацювання:

1. Загальні положення участі держави, Автономної Республіки Крим та територіальних громад в цивільних правовідносинах.
2. Цивільна правоздатність держави, Автономної Республіки Крим та територіальних громад у цивільних правовідносинах.
3. Реалізація цивільної дієздатності держави, Автономної Республіки Крим та територіальних громад у цивільних правовідносинах.

4. Органи державної влади, територіальних громад як органи публічно-правових утворень.

5. Відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад.

Завдання:

1. Перелічіть органи, які виступають в цивільному обігу від імені держави Україна. Встановіть їх компетенцію.

2. Складіть таблицю «Органи, через які діє держава у цивільних відносинах», відобразивши в ній види цивільних відносин та назви відповідних органів державної влади.

3. Використовуючи ЦК визначте випадки участі держави у договірних відносинах.

4. Складіть таблицю «Порівняльна характеристика цивільної правоздатності держави та цивільної правоздатності юридичних осіб».

5. Дайте порівняльну характеристику участі держави та територіальної громади у цивільних правовідносинах.

Питання для самоконтролю:

1. Які особливості характеризують державу як суб'єкта цивільних правовідносин?

2. Які існують форми (способи) участі держави у цивільних правовідносинах?

3. Що таке розподілене і нерозподілене державне майно?

4. За якими критеріями відрізняється участь держави в цивільних правовідносинах від участі в них юридичних осіб публічного права?

5. В яких випадках держава виступає учасником договірних зобов'язань?

6. В яких випадках держава вступає суб'єктом цивільної відповідальності?

7. Які об'єкти належать до комунальної власності?

8. В яких випадках учасником цивільних правовідносин є АРК.?

9. Через які органи діє АРК у цивільних відносинах?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

2. Цивільне право: підручник у 2 т. / В.І. Борисова (кер.авт. кол.) Л.М. Баранова, Т.І. Бетова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. Право. 2012. Т. 1. 656 с.

3. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях): Навчальний посібник : Практикум / За ред. В.К. Матвійчука, І.С. Тімуша. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. 348 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-62-1-pos.pdf>

4. Цивільне право: загальна частина. Практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / кол. авт. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 232 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4967/1/ЦП%20%28ПРАКТИКУМ%29.pdf>

5. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник Текст: в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/КУЧЕР%20Цивільне%20Право%20ПІДРУЧНИК%20ТОМ%201.pdf>

6. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.1. Загальні положення. Особи / За ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС. 2020. 928 с.

7. Іванов С. О. Участь юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах (на прикладі Міністерства оборони України): автореф. дис. ... к.ю.н. за спец. 12.00.03 /П.П. Черевко. К: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2009. 20 с.

ТЕМА 12. Об'єкти цивільних правовідносин

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми необхідно звернути увагу на сутність самого поняття об'єкт цивільних правовідносин, поза як це питання є одним із найбільш спірним у теорії права взагалі і у цивілістичній науці зокрема.

Питання для опрацювання:

1. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних правовідносин.
2. Поняття та групи цінних паперів.
3. Види цінних паперів, їх характеристика.
4. Результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація та особисті немайнові блага як об'єкти цивільних правовідносин.

Завдання:

1. Розв'язати задачі:

1) У договорі *Т.* із видавництвом передбачена виплата авторської винагороди у розмірі, еквівалентному 200 долларам США за один авторський лист на момент здійснення виплати. При зверненні автора за отриманням винагороди видавництво повідомило, що на даний час у нього нема грошових засобів, і запропонувало взяти вексель на суму 10 000 грн. *Т.* погодився, але коли пред'явив вексель до оплати, видавництво повідомило, що воно готове оплатити вексель, але у сумі 8 000 грн., так як об'єм твору після його скорочення виявився меншим.

Сторони вирішили звернутись до юриста за консультацією з таких питань:

1. *У якій валюті вони можуть провести розрахунки за даним договором?*
2. *Який цінний папір є векселем?*
3. *Чи погашений обов'язок видавництва по виплаті винагороди наданням автору векселя?*

2) При продажі на Хрещатику своїх картин один із покупців вибрав картину із зображенням моста через Дніпро. При пакуванні картини художник попередив покупця, що він передає єдиний екземпляр картини і що йому необхідно буде з'явитися до квартири покупця для відтворення картини. Покупець засумнівався у правомірності вимог художника, так як він стає власником картини, а художник втрачає на неї всі права.

Яке пояснення повинне бути дане продавцю і покупцю, якщо вони звернуться до юридичної консультації?

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає специфіка грошей як об'єкта цивільних прав?
2. Що таке майно як об'єкт цивільних?
3. Які особливості використання іноземної валюти в Україні?
4. Що таке цінний папір?
5. Які цінні папери відносяться до боргових?
6. У чому полягає відмінність між діями (послугами) та результатами дій (робіт)?
7. У чому полягає специфіка інформації як об'єкта цивільних прав?
8. Які нематеріальні блага виступають об'єктами цивільних прав?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Офіційне тлумачення положень статті 177: Рішення Конституційного Суду № 31-рп/2009 від 10 грудня 2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v031p710-09#Text>
3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-в редакції Закону від 26.11.2015 р. № 834-VIII. Дата оновлення: 15.04.2024. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>

4. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. Дата оновлення: 27.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#top>
5. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 року № 2657-XII. Дата оновлення: 27.07.2023. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
6. Про валюту і валютні операції: Закон України від 31.06.2018 р. Дата оновлення: 01.07.2024. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>
7. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV. Дата оновлення 06.11.2023. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>
8. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., переробл. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
9. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях): Навчальний посібник : Практикум / За ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тімуша. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. 348 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-62-1-pos.pdf>
10. Цивільне право: загальна частина. Практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / кол. авт. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 232 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4967/1/ЦП%20%28ПРАКТИКУМ%29.pdf>
11. Харитонов Є.О. Цивільне право України: Підручник. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. 808 с. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/479-tsvivlne-pravo-ukrani-haritonov-o.html>
12. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник Текст: в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/КУЧЕР%20Цивільне%20Право%20ПІДРУЧНИК%20ТОМ%201.pdf>
13. Гейнц Р. М. Послуга як об'єкт цивільних прав за Цивільним кодексом України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*: Збірник наукових статей. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2012. Випуск 30. С. 86–93. <http://lib.pnu.edu.ua/files/zbirnyky/zb30-2012.pdf>
14. *Скрипник В.Л.* Теоретичні і методологічні проблеми об'єктів цивільних прав: монографія. Кременчук : Вид. Щербатих О.В. 2020. 380 с.
15. *Скрипник В.Л.* Об'єкти цивільних прав: теоретичні та методологічні проблеми: автореф. ... дис. д.ю.н.: 12.00.03. Науково-дослідний ін-т прив. права і підприєм. Імені Ф.Г. Бурчака НАПрН України. К.: 2021. 36 с.
16. *Сліпченко С. О.* Співвідношення понять «об'єкт цивільного права», «об'єкт цивільного правовідношення» та «об'єкт об'єктивного права». *Перші юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського*: матеріали міжнародн. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15-16 квітня 2011 р.) / відп. ред. І. С. Канзафарова. Одеса: Астропринт, 2011. С. 373–376.
17. *Спасибо-Фатєєва І.В.* Види об'єктів цивільних прав. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 18. С. 13-18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2015_18_5
18. *Сліпченко С. О.* Поняття об'єкта цивільного права за ЦК України. *Право України*. 2007. №12. С. 80-84

Змістовий модуль 4. Правочини та строки в цивільному прав

ТЕМА 13. Загальні положення про правочини

Методичні рекомендації: питання, які вивчаються у цій темі є особливо актуальними для подальшого засвоєння цивілістики. Слід звернути особливу увагу на елементи правочину, зальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності будь-якого правочину (ст. 203 ЦК), керуючись ст. 205-208 ЦК, з'ясуйте, для яких правочинів передбачена письмова форма. Слід звернути увагу на встановлення законодавцем вичерпного переліку складів нікчемних правочинів, тоді як перелік складів оспорюваним

правочинів є відкритим та вміти визначати основні відмінності між нікчемними та заперечними право чинами.

Питання для опрацювання:

1. Види правочинів.
2. Способи волевиявлення. Форма правочину.
3. Умови дійсності правочину.
4. Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину.

Завдання:

1. Опрацюйте наукові праці:
 - 1) Таран О.С. Багатосторонні договори в цивільному праві України: автореф. дис. ... к. ю.н. за спеціальністю 12.00.03. К.: НДІПіП ім. ак. Ф.Г.Бурчака 2014. 20 с.
 - 2) Таш'ян Р. І. Односторонні правочини в цивільному праві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Спец. 12.00.03. Харків, 2009. 20 с.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні ознаки правочину.
2. Назвіть умови дійсності правочину.
3. Які законодавчі вимоги висуваються до форми правочину?
4. В чому полягає законність змісту правочину?
5. Що таке недійсний правочин?
6. Що таке нікчемний правочин?
7. Які види оспорюваних правочинів передбачені ЦК?
8. Які існують види підстав недійсності правочину?
9. Які правові наслідки недодержання форми правочину?
10. У чому можуть полягати «недоліки волі» в правочині?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. Дата оновлення: 15.04.2024. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
3. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 року № 296/5. Дата оновлення: 30.09.2023. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>
4. Цивільне право України: в 2-х томах: підручник / за ред. д-ра юрид. наук, проф. Є. О. Харитонова; канд. юрид. наук Н. Ю. Голубевої. вид. друге. Х.: Одиссей, 2008. Т. 1. 832 с.
5. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., переробл. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
6. Цивільне право: підручник у 2 т. / В. І. Борисова (кер.авт. кол.) Л.М. Баранова, Т.І. Бетова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х. Право. 2012. Т. 1. 656 с.
7. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях): Навч. посібник : Практикум / За ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тімуша. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. 348 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-62-1-pos.pdf>
8. Цивільне право: загальна частина. Практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / кол. авт. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 232 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4967/1/ЦП%20%28ПРАКТИКУМ%29.pdf>
9. Харитонов Є.О. Цивільне право України: Підручник. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. 808 с. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/479-tsvilne-pravo-ukrani-haritonov-o.html>
10. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник Текст: в 2 т. Т. 1/ кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів:«Новий Світ-2000», 2014. 444 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/КУЧЕР%20Цивільне%20Право%20ПІДРУЧНИК%20ТОМ%201.pdf>

ТЕМА 14. Недійсні правочини

Методичні рекомендації: питання, які вивчаються у цій темі є особливо актуальними для подальшого засвоєння цивілістики. Слід звернути особливу увагу на елементи правочину, зальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності будь-якого правочину (ст. 203 ЦК), керуючись ст. 205-208 ЦК, з'ясуйте, для яких правочинів передбачена письмова форма. Слід звернути увагу на встановлення законодавцем вичерпного переліку складів нікчемних правочинів, тоді як перелік складів оспорюваним правочинів є відкритим та вміти визначати основні відмінності між нікчемними та заперечними право чинами.

Питання для опрацювання:

1. Підстави, поняття та види недійсних правочинів.
2. Правові наслідки недійсності правочину.
3. Правові наслідки недотримання форми правочину.
4. Види нікчемних правочинів та їх характеристика.
5. Види та характеристика оспорюваних (заперечних) правочинів:
 - а) правочини з дефектами у суб'єктному складі;
 - б) правочини з недоліками у формуванні волі.
6. Фіктивні та удавані правочини.

Завдання:

1. Розв'язати задачі:

1) Під час перебування К. у службовому відрядженні її тринадцятирічний син обміняв свій мобільний телефон на велосипед, що належав його друзям - братам п'ятнадцятирічному Ігорю та сімнадцятирічному Віктору. Повернувшись з відрядження, К. принесла велосипед батькам Ігоря та Віктора і попросила повернути їй мобільний телефон сина з огляду на те, що обмін був здійснений без її згоди. **Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання чи правомірні вимоги К.? Відповідь обґрунтуйте.**

2) А., на утриманні якого знаходилось дві малолітні сестри, продав Л. трикімнатну квартиру, яку вони успадкували після смерті батька. Правочин був укладений за ініціативою Л., який знав про скрутне матеріальне становище А. і його сестер. На отримані від продажу засоби А. із сестрами купили двокімнатну квартиру.

Через півтора року А. з'ясував, що продана ним квартира оцінювалась на ринку в той період значно дорожче ніж сума, яка була сплачена Л. і пред'явив до суду позов про визнання правочину недійсним, мотивуючи свою вимогу тим, що Л. скористався скрутним матеріальним становищем А. та його малолітніх сестер. У судовому засіданні з'ясувалось, що Л. був обізнаний з цінами на квартири, оскільки очолював одне із агентств з продажу нерухомості. **Проаналізуйте ситуацію і дайте їй правову оцінку. Відповідь обґрунтуйте.**

3) О. засидівся допізна у свого друга. Повертаючись додому вночі, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, він зупинив таксі. Після того, як таксист під'їхав додому О., з'ясувалося, що у нього немає грошей, щоб сплатити водію таксі за транспортну послугу і оплатив її годинником.

Наступного дня О. знайшов таксиста і попросив повернути годинник, одночасно заявивши про готовність оплатити транспортну послугу грошима. Таксист у відповідь заявив, що правові відносини між ним та О. припинилися після виконання договору перевезення пасажирів і тому ні про яке повернення годинника йтися не може. **Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання чи правомірні вимоги О.? Відповідь обґрунтуйте.**

4) Олена разом із двома малолітніми дочками була на утриманні у свого чоловіка. Окрім будинку, вони мали у власності автомобіль «Мерседес». Після загибелі чоловіка, Олена опинилася у непростому матеріальному становищі: не могла влаштуватися на роботу, а її старша дочка захворіла на хворобу, яка потребувала значних витрат на лікування.

Через відсутність в Олени грошей, остання звернулася до товариша чоловіка Володимира з проханням надання позики. Володимир, у свою чергу, запропонував купити в Олени автомобіль, оскільки остання не мала водійських прав і не вмiла керувати автомобілем. Хвилюючись за здоров'я дочки, Олена уклала договір купівлі-продажу, але за дуже низькою ціною. Після успішного лікування доньки, Олена вийшла із стресового стану і запропонувала Володимирі купити у нього автомобіль за ціною, яку два роки тому він сплатив Олені за договором купівлі-продажу цього ж автомобіля. Володимир відмовився, обґрунтовуючи це тим, що договір купівлі-продажу не може передбачати зворотний продаж майна. **Чи може Олена повернути автомобіль? Відповідь обґрунтуйте.**

5) Г. за договором купівлі-продажу купив у С. квартиру. Незабаром з'ясувалося, що квартира волога, перекриття під паркетом прогнило, горизонтальна гідроізоляція має дефекти, на стінах виявлено грибок.

У судовому засіданні було встановлено, що про вказані недоліки С. знав, напередодні продажу провів ремонт, завдяки чому була прихована вологість стін. Зі свого боку, С. пояснив, що по-перше, при продажі він і не стверджував, що квартира в ідеальному стані і, по-друге, Г. була надана можливість оглянути квартиру і жодних претензій він не заявив. **Проаналізуйте правові позиції сторін та вирішіть спір.**

Питання для самоконтролю:

1. Що таке недійсний правочин?
2. Що таке нікчемний правочин?
3. Які види оспорюваних правочинів передбачені ЦК?
4. Які існують види підстав недійсності правочину?
5. Які правові наслідки недодержання форми правочину?
6. У чому можуть полягати «недоліки волі» в правочині?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 29.05.2013 р. Дата оновлення: 24.11.2014. № 11. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0011600-13>
3. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного суду України № 9 від 06 листопада 2009 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>
4. Нижний А. В., Ходаківський М. П., Юровська Г. В. Визнання правочинів недійсними: основи теорії та судова практика. Посібник для суддів. / А. В. Нижний, М. П. Ходаківський, Г. В. Юровська. / Під редакцією А. В. Нижного. Київ: Алерта, 2020. 234 с. URL: https://nsj.gov.ua/files/1586259074Nyzhny_Viznannya_pravochiniv_v2_191209_avt.pdf
5. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., переробл. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976с.
6. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях): Навчальний посібник : Практикум / За ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тимуша. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. 348 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-62-1-pos.pdf>
7. Цивільне право: загальна частина. Практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / кол. авт. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 232 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4967/1/ЦП%20%28ПРАКТИКУМ%29.pdf>
8. Харитонов Є.О. Цивільне право України: Підручник. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. 808 с. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/479-tsvilne-pravo-ukrani-haritonov-o.html>
9. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник Текст: в 2 т. Т. 1/ кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с.

10. Романюк Я. М. Підстави і цивільно-правові наслідки визнання правочину недійсним (на матеріалах судової практики): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. спец. 12.00.03. К, 2010. 16 с.

ТЕМА 15. Представництво. Довіреність

Методичні рекомендації: при вивченні теми зверніть увагу, що в цивілістичні науки юридичну сутність представництва розглядають в межах двох основних концепцій: концепція дії та концепція правовідносин. Саме на концепції правовідносин ґрунтується законодавче визначення представництва. Особливу увагу зверніть на те, що відповідно до ст. 237 ЦК змістом представництва є вчинення представником правочинів (ст. 202 ЦК), а не яких-небудь інших дій. Розглядаючи питання «передоручення», пам'ятайте про співвідношення загальних норм про недопустимість передоручення та спеціальних правил ст. 240 ЦК, які встановлюють винятки з цього правила. Необхідно встановити відмінності представництва від суміжних цивільно-правових інститутів (зокрема комісії (ст. 1011 ЦК), посередництва, реалізації дієздатності юридичної особи її органами (ст. 92 ЦК), надання згоди на вчинення правочинів (ст. 32, 222 ЦК), підписання правочину іншою фізичною особою («рукоприкладцем») (ст. 207, 1247 ЦК).

Питання для опрацювання:

1. Поняття та загальна характеристика представництва. Відмінність представництва від суміжних конструкцій.
2. Підстави виникнення представництва та його види.
3. Цивільно-правова характеристика довіреності:
 - а. поняття та форма довіреності; строк дії довіреності;
 - б. припинення представництва за довіреністю;
 - с. скасування довіреності.
4. Представництво без повноважень або з їх перевищенням. Передоручення.

Питання для самоконтролю:

1. На вчинення яких дій уповноважений представник?
2. Які правочини не має права вчиняти представник?
3. Що таке повноваження представника? Які правові наслідки перевищення цих повноважень?
4. Що таке передоручення? В яких випадках допускається передоручення?
5. В яких випадках може застосовуватись представництво?
6. У чому полягає відмінність між представництвом та відносинами комісії; агентськими відносинами?
7. З яких юридичних фактів може виникати представництво?
8. У чому полягають особливості комерційного представництва?
9. Які існують види довіреностей?
10. Які існують підстави припинення представництва?
11. Які правові наслідки припинення представництва?
12. В яких випадках повноваження представника зберігаються?

Завдання:

1. Перелічіть, яким чином та на підставі яких документів можна підтвердити представництво.
2. У якій із нижченаведених ситуацій є достатні підстави для виникнення представництва і якого саме виду:
 - 1) О. усиновила 10-ти річну С.

- 2) В. уклав договір доручення із М.
- 3) у подружжя К. народилася дочка.
- 4) Д. звернулася з усним проханням до І. донести до квартири, що знаходиться на 5-му поверсі, валізу.
- 5) К. було призначено опікуном над майном чоловіка, якого було визнано безвісно відсутнім.
 - 6) на прохання О. Кіндрат займався пошуком контрагентів.
 - 7) комісійний магазин взяв від М. костюм з метою продажу.
 - 8) С. підписав заповіт замість П. на його прохання у зв'язку з тим, що у П. була паралізована права рука, а ліву ампутували уже більш ніж 10 років.

3. Розв'язати задачі:

1) К. видав довіреність П. на продаж нею частини будинку, належного йому на праві приватної власності, і посвідчив її за своїм місцем роботи (у приватному підприємстві). На підставі цієї довіреності П. оформила у письмовій формі договір купівлі-продажу частини будинку Б. **Які правові наслідки договору купівлі-продажу частини належного К. будинку Б.? Чи відповідає видана К. довіреність вимогам законодавства?**

2) 70-річна С., не маючи можливості через стан здоров'я зайнятись пошуком покупця на свій будинок і здійсненням його продажу, вирішила видати довіреність на укладення договору купівлі-продажу Д. Через необхідність оформлення довіреності Д. звернувся до нотаріуса, який у посвідченні довіреності відмовив, вказавши що особа, яку представляють, через свій фізичний стан не може відповідати за свої дії. **Вирішіть спір. Відповідь обґрунтуйте.**

3) К. 15 лютого 2021 р. видав довіреність П. строком на три місяці на продаж останнім телевізора ціною не менше ніж 1000 гривень. Довіреність була посвідчена командиром військової частини, де К. працював водієм. Оскільки комісійний магазин відмовився прийняти телевізор на комісію, а покупця П. не знайшов, він, не повідомивши свого довірителя, 10 травня цього ж року видав довіреність (у порядку передоручення) у простій письмовій формі строком на шість місяців своєму синові. Останній продав телевізор за ціною 5000 грн. К. зажадав від П. відповідної доплати або повернення телевізора, на що останній відповів, що всі претензії слід адресувати не йому, а його сину. **Проаналізуйте ситуацію і дайте обґрунтовану відповідь на питання: 1) чи відповідають дії П. в частині передоручення чинному законодавству? 2) у кого виникають права і обов'язки за договором, вчиненим замісником (сином П.)? 3) чи правомірною є вимога довірителя К.?**

4) 1 липня 2016 р. була посвідчена довіреність на продаж двокімнатної квартири, в якій як представник зазначався І., а довірителем – П. 15 серпня 2016 р. довіритель помер, а 25 серпня 2016 р. І., діючи на підставі довіреності, продав згадану квартиру Л. Під час передачі грошей за квартиру дружині П. представник І. дізнався про смерть довірителя. Дочка П. подала позов до суду з вимогою визнати договір купівлі-продажу недійсним, оскільки його було укладено після смерті її батька. **Проаналізуйте правові позиції сторін та вирішіть спір.**

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

2. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. Дата оновлення: 15.04.2024. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>

3. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 року № 296/5. Дата оновлення: 30.09.2023. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>

4. Сімейний кодекс України: від 10.01.2002 р. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
5. Заїка Ю. О. Українське цивільне право: навч. посібник / 2-ге вид. змін і доп. К.: Правова єдність, 2008. 368 с.
6. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., переробл. і допов. К.:Юрінком Інтер,2010.976 с.
7. Цивільне право: підручник у 2 т. / В І. Борисова (кер.авт. кол.) Л.М. Баранова, Т.І. Бєтова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х. Право. 2012. Т. 1. 656 с.
8. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях): Навчальний посібник : Практикум / За ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тімуша. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. 348 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-62-1-pos.pdf>
9. Цивільне право: загальна частина. Практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / кол. авт. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 232 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4967/1/ЦП%20%28ПРАКТИКУМ%29.pdf>
10. Харитонов Є.О. Цивільне право України: Підручник. Харитонов Є.О., Харитонова О.І., Старцев О.В. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. 808 с. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/479-tsvilne-pravo-ukrani-haritonov-o.html>
11. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник Текст: в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/КУЧЕР%20Цивільне%20Право%20ПІДРУЧНИК%20ТОМ%201.pdf>
12. Харитонов Є.О. Добровільне представництво у цивільному праві України: навч. посіб. Є.О. Харитонов, О.І.Харитонова, А.І.Дрішлюк К.: Істина, 2007. 176 с.
13. Шаповал Л. І. Представництво в цивільному праві: автореф. дис.. ... канд.. юрид. наук за спец. 12.00.03. К, 2007. 20 с.
14. Косінова Д. Деякі аспекти інституту представництва в сучасному цивільному праві. *Право України*. 2014. № 9. С. 201—206

ТЕМА16. Строки в цивільному праві. Позовна давність

Методичні рекомендації: суб'єктивні цивільні права і обов'язки учасників цивільних правовідносин виникають, розвиваються і припиняються у певний час. Строки дисциплінують учасників цивільних правовідносин, встановлюють чіткість і визначеність у цивільних правовідносинах. При вивченні теми слід звернути увагу на законодавче розмежування понять строку та терміну, на класифікацію строків, яка проводиться за різними критеріями. При вивченні питання „Зупинення, переривання та поновлення строку позовної давності” необхідно виконати порівняльний аналіз ст. 263-265 ЦК, визначивши відмінності у підставах та наслідках вказаного зупинення та переривання. Зверніть увагу на те, що переривання позовної давності, на відміну від її зупинення, пов'язано із вольовими діями особи.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та види строків і термінів, їх правове значення.
2. Обчислення строків.
3. Строки захисту цивільних прав. Позовна давність:
 - а) поняття та види позовної давності;
 - б) вимоги, на які позовна давність не поширюється.
4. Порядок визначення та обчислення позовної давності
 - а) початок перебігу та закінчення позовної давності;

б) зупинення, переривання та поновлення позовної давності.

5. Правові наслідки спливу позовної давності.

Завдання:

1. Знайдіть у ЦК України і запишіть у зошит статті, які передбачають спеціальну позовну давність.

2. Розв'язати задачі:

1) 28 лютого 2012 року між П. і О. було укладено письмовий договір позики строком на 1 рік. **З якого моменту можна звертатися до суду з вимогою про примусове стягнення відповідної суми?**

2) С. уклав з Л. та Ш. договір на будівництво гаража. В договорі зазначалося, що позов з приводу відхилення підрядчика від умов договору підряду, що погіршують роботу, може бути пред'явлений впродовж одного року з дня прийняття роботи. **Встановіть, чи присутні порушення норм, які регулюють позовну давність?**

3) 19 листопада 2011 року А. у магазині мобільний телефон. Через деякий час він вирішив поміняти телефон на інший. 6 грудня А. з'явився в магазин і попросив обміняти телефон на телефон іншого кольору. Однак, працівник магазину відмовився це зробити, мотивуючи тим, що А. пропустив встановлений Законом України «Про захист прав споживачів» 14-денний строк. А. наполягав на своїх вимогах, вказуючи на, що: 30 листопада та 1 грудня були вихідними днями, а з 2 по 5 грудня він перебував у відрядженні, що підтверджується посвідченням про відрядження. **Проаналізуйте зміст ст. ст. 85 і 234 ЦК України та відповідні положення Закону України «Про захист прав споживачів» і дайте правову оцінку діям сторін.**

4) 20 січня 2004 р. громадянин М звернувся до громадянина Ш. про повернення суми боргу, строк виплати якого настав 10 грудня 2000 р. З 10 лютого по 10 вересня 2002 року Ш. перебував у складі військового формування миротворчих сил в одній із країн Африки. Після звільнення зі служби Ш. повернувся додому. **Проаналізуйте ситуацію і дайте відповіді на питання: 1) як впливає строк перебування на військовій службі на перебіг позовної давності? 2) коли спливе строк позовної давності щодо повернення суми боргу.**

5) А. та Б. уклали договір позики, оформивши 12 листопада 2008 року відповідну боргову розписку. 19 листопада 2011 року А. в письмовій формі звернувся до Б. з вимогою повернути суму боргу. 25 листопада 2011 року Б. з власної ініціативи повернув суму боргу. Через десять днів Б заявив, що оскільки А. було пропущено строк позовну давність, він повернув кошти помилково. Тому, Б. Звернувся до А. з вимогою повернути йому кошти, інакше Б. Буде змушений витребувати їх через суд. **Проаналізуйте ситуацію та дайте правову оцінку діям Б.**

б) 4 вересня 2013 р. Т. передала доньці своєї сусідки І. браслет з діамантами з умовою, що остання надіне його на весілля і через 3-4 дні поверне. 11 вересня І. повернула браслет Т. Через деякий час, впродовж якого Т. браслетом не користувалася, вона виявила, що в браслеті, який мав 5 діамантів, одного не вистачає. Це сталося 20 жовтня 2016 року. Лише через пів року, 20 квітня 2017 року, Т. вдалося розшукати І., яка виїжджала за кордон. І. зізналася, що в день весілля вона помітила, що один діамант з браслету випав, але знайти його не вдалось. Оскільки І. відшкодувати вартість діаманта відмовилась, Т. 15 травня 2017 року звернулася до суду із позовом про відшкодування вартості діаманту. **Проаналізуйте ситуацію і дайте обґрунтовану відповідь на питання: 1) з якого моменту повинен обчислюватися строк позовної давності? 2) чи закінчився строк позовної давності? 3) чи має значення для обчислення строку позовної давності визнання І. факту втрати одного діаманту? 4) чи підлягає позов Т. задоволенню? 5) чи може І. у даній ситуації звернутися до суду із клопотанням про застосування наслідків спливу строку позовної давності?**

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає відмінність між строком та терміном?

2. Який порядок обчислення строків?
3. Якою є загальна і скорочена позовна давність?
4. В яких випадках нормам ЦК про позовну давність надано зворотної сили?
5. Які загальні правила встановлення початку перебігу позовної давності?
6. В яких випадках зупиняється, а в яких – переривається перебіг позовної давності?
7. Які правові наслідки зупинення і переривання позовної давності?
8. На які вимоги позовна давність не поширюється?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів: Постанова Пленуму ВГС України від 29.05.2013 р. № 10. Дата оновлення: 10.07.2014. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-13>
3. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. в редакції Закону від 01.12.2005 р. Дата оновлення: 19.11.2022. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
4. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., переробл. і допов. К.:Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
5. Цивільне право: підручник у 2 т. / В І. Борисова (кер.авт. кол.) Л.М. Баранова, Т.І. Бетова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х. Право. 2012. Т. 1. 656 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/r56.pdf>
6. Цивільне право України (у запитаннях та відповідях): Навчальний посібник : Практикум / За ред. В. К. Матвійчука, І. С. Тімуша. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2013. 348 с. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-62-1-pos.pdf>.
7. Цивільне право: загальна частина. Практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / кол. авт. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 232 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4967/1/ЦП%20%28ПРАКТИКУМ%29.pdf>.
8. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник Текст: в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/КУЧЕР%20Цивільне%20Право%20ПДРУЧНИК%20ТОМ%201.pdf>
9. Луць В. В. Строки і терміни у цивільному праві: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2013. 320 с.
10. Романюк В.А. Позовна давність в цивільному праві: автореф. дис. ... к. ю. н. спец. 12.00.03. Хмельницький університет права. Харків. 2018. 20 с.
11. Шовкова О. В. Позовна давність як різновид цивільно-правових строків: автореф. дис. ... к. ю. н. спец. 12.00.03. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків. 2008. 20 с.

МОДУЛЬ2 (четвертий семестр)

Змістовий модуль 5. Особисті немайнові права

Тема 17. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи

Методичні рекомендації: проблема особистих немайнових прав посідає в цивілістиці одне з найважливіших місць. Вивчення даної теми дасть можливість студенту оволодіти знаннями щодо особистих немайнових прав фізичних осіб. При вивченні даної теми необхідно звернути увагу на те, що окрім законодавчої класифікації існують класифікації, які пропонуються вченими цивілістами.

Питання для опрацювання:

1. Поняття, ознаки та зміст особистого немайнового права. Здійснення особистих немайнових прав.
2. Право на охорону здоров'я, право на медичну допомогу, їх забезпечення та реалізація.
3. Зміст та забезпечення права на свободу та права на особисту недоторканість. Випадки обмеження свободи особи.
4. Правове регулювання відносин у сфері донорства крові, її компонентів, органів та інших анатомічних матеріалів.
5. Правова характеристика інших особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи (право на сім'ю, право на опіку або піклування, право на безпечне для життя та здоров'я довкілля).

Завдання:

1. Розв'язати задачі:

1) 12-річну Олену привезли у лікарню із захворюванням на апендицит. Після надання медичної допомоги стан хворої покращився, однак після додаткового обстеження лікарі почали наполягати на хірургічному втручанні. Батьки Олени на це не погоджувались і вирішили забрати дитину додому. Завідувач хірургічним відділенням дав на це згоду. Через 2 дні стан Олени значно погіршився, лікарі діагностували ускладнення, оскільки вчасно не було проведено оперативне лікування. Їй зробили дуже складну операцію, післяопераційний період тривав дуже довго. **Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку дій батьків та завідувача?**

2) Олегу під час відвідування пологового будинку, де перебувала на лікуванні його дружина, черговим лікарем було відмовлено у доступі до палати на підставі правил внутрішнього розпорядку та з мотивів забезпечення санітарної гігієни. Продукти харчування та речі було запропоновано передати через медсестру. **Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку дій чергового лікаря. Відповідь обґрунтуйте.**

3) На урочистому засіданні до дня медичного працівника, яке проводилося у конференц-залі лікарні, головний лікар привітав нещодавно прийняту на роботу лікарку із 29-річчям і побажав їй до 30 років одружитися. Лікарка вважає, що цим самим головний лікар втрутився в її особисте життя, а той вважає, що він ніяких протиправних дій не вчинив. **Дайте правову оцінку ситуації, що склалася. Відповідь обґрунтуйте.**

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть характерні ознаки особистих немайнових прав.
2. Що складає зміст особистого немайнового права?
3. Які особливості здійснення права на безпечне для життя та здоров'я довкілля?
4. У чому полягає зміст права на особисте життя та його таємницю?
5. Які особливості здійснення права на безпечне для життя та здоров'я довкілля?
6. У чому полягає зміст права на особисте життя та його таємницю?

Рекомендована література

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Конституція України. Розділ II. Права, свободи та обов'язки людини та громадянина (ст. 21-68). Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 4.11.1950 р. (ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р., набрання чинності для України 11.09.1997 р.) URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004

4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. (дата оновлення: 05.08.2024). (глава 20: ст. 269-274, глава 21: ст. 281-293). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
5. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (дата оновлення: 19.12.2024). (ст. 4, 6, глава 6: ст. 49-56, гл. 13: ст. 141-163). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
6. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 11.03.1995 р. (дата оновлення: 27.02.2009). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>
7. Особисті немайнові права фізичної особи. *Цивільне право України: Загальна частина* / за ред. проф. І.А. Бірюкова і Ю. О. Заїки. К. 2014. Глава 15. 510 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072057339/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini_zagalna_chastina
8. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
9. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.2.: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки та терміни. Позовна давність. Особисті немайнові права фізичної особи / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2021. 784 с.
10. Юркевич Ю.М., Дутко А.О. та ін. Особисті немайнові права. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3836/3/%D0%9E%D0%9D%D0%9F%D0%9E--%D0%92%D0%95%D0%A0%D0%A1%D0%A2%D0%9A%D0%90.pdf>
11. Бобрик В.І. Особисте життя як об'єкт цивільно-правової охорони: монографія Київ-Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 208 с.
12. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.
13. Кохановська О. Розвиток доктрини немайнових відносин в Україні. *Право України*. 2019. № 1. С. 93–104.
14. Кузьменко Я. Право на життя як природне право людини: теоретико-правовий аналіз. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО, Випуск 46. Том 1. 2017. С. 15-18
15. «Оновлення цивільного кодексу України: формування підходів»: колективна монографія. За ред. проф. Довгерта А.С. і проф. Харитонова Є.О. Одеса. Видавничий дім «Гельветика», 2020. 674 с.
16. Пунда О.О. Поняття особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. С.197-204. URL: <http://www.apdp.in.ua/v74/31.pdf>
17. Сліпченко С., Жорнокуй Ю. Особисті немайнові права у національній доктрині цивільного права. *Право України*. 2019. № 1. С. 105–119
18. Федюк Л.В. Система особистих немайнових прав в цивільному праві України: монографія. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2007. 146 с.
19. Чечерський В. І. Удосконалення цивільно-правового регулювання природних прав людини на життя та на репродуктивне відтворення. *Часопис цивілістики*. 2020. № 36. С. 25–29

ТЕМА18. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи

Методичні рекомендації: закріплення на законодавчому рівні переліку особистих немайнових прав фізичної особи, ставить питання про їх ефективний захист. У зв'язку з цим, необхідно з'ясувати особливості та дієві засоби захисту особистих немайнових прав, передбачені цивільним законодавством.

Питання для опрацювання:

1. Види особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

2. Право на повагу до гідності та честі. Повага до людини, яка померла. Право на недоторканість ділової репутації.

3. Право на особисте життя та його таємницю. Право на особисті папери та розпорядження ними. Право на таємницю кореспонденції.

4. Інші особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи (право на місце проживання, право на недоторканість житла, право на вибір роду занять, право на свободу пересування, право на свободу об'єднання та право на мирні зібрання).

Завдання:

1. Розв'язати задачу:

1) Після 6 місяців сумісного життя подружжя К. вирішило розірвати шлюб, і зважаючи на те, що у них не було дітей, звернулися з відповідною заявою до органу реєстрації актів цивільного стану. При цьому дружина вирішила після розірвання шлюбу залишити собі прізвище чоловіка. На заперечення чоловіка про те, що вона повинна взяти своє дівоче прізвище, жінка зазначила, що примус з боку чоловіка порушує її особисті немайнові права. **Проведіть аналіз і дайте правову оцінку ситуації. Відповідь обґрунтуйте.**

2) Коли Настя досягла 10-річного віку, то звернулася до батьків з проханням посприяти у зміні її імені на Амелію, оскільки таке ім'я їй подобається більше. Батьки категорично відмовились. Бабця Насті звернулася до органу опіки та піклування з проханням допомогти змінити ім'я внучки. **Яке рішення має прийняти орган опіки і піклування? Відповідь обґрунтуйте.**

3) Після розлучення співака О. та актриси П. остання вирішила написати і опублікувати книгу автобіографічного змісту, в якій висвітлювалися б окремі, найбільш яскраві моменти з життя актриси. Дізнавшись про це, О. заявив своїй колишній дружині, а також у засобах масової інформації, що він проти згадування у книзі будь-яких фактів, пов'язаних із їх колишнім подружнім життям. Натомість актриса запевнила, що жодного неправдивого слова у книзі не буде і підтвердила свій намір опублікувати книгу. **Проведіть аналіз ситуації і дайте правову оцінку дій О. та П. Відповідь обґрунтуйте.**

4) Дев'ятнадцятирічна дієздатна особа В. погодилася на телезйомку. Після того, як відеоматеріал вийшов в ефір, В. побачила частину матеріалу, яка стосується її особистого життя та вимагала зупинення публічного показу. **Чи може В. вимагати зупинення показу матеріалу? Відповідь обґрунтуйте.**

5) Про фізичну особу К. у газеті «Світське життя» була опублікована недостовірна негативна інформація. Побачивши цю інформацію, К. подав позов до суду про спростування інформації. Позов задовольнили, але на той час газета «Світське життя» припинила своє існування. **Проведіть аналіз ситуації і дайте відповідь на питання: 1) чи буде опубліковано спростування? 2) якщо - так, то де? Відповідь обґрунтуйте.**

Питання для самоконтролю:

1. Які дії слід вважати поширенням відомостей? Чи в усіх випадках поширення негативної інформації про особу є правопорушенням?

2. Хто виступає позивачами та відповідачами у справах про спростування недостовірної інформації?

3. Якими повинні бути способи спростування недостовірної інформації?

4. У чому полягає сутність права на відповідь?

Рекомендована література

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. (ратифікований Указом Президії ВР УРСР № 2148-VIII від 19.10.1973 р.). URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043

2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 р. (ратифікований Указом Президії ВР УРСР № 2148-VIII від 19.10.1973 р.). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 4.11.1950 р. (ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р., набрання чинності для України 11.09.1997 р.) URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. (дата оновлення: 05.08.2024). (глава 22: ст. 294-315, глава 20: ст. 275-280). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
5. Порядок розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові) фізичної особи, затверджений постановою КМУ № 915 від 11.07.2007 р. (дата оновлення: 30.09.2022). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/915-2007-%D0%BF>
6. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 р. Дата оновлення: 07.01.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>
7. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02. 2009 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09
8. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 11.03.1995 р. (дата оновлення: 27.02.2009). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>
9. Особисті немайнові права фізичної особи. *Цивільне право України: Загальна частина* / за ред. проф. І.А. Бірюкова і Ю. О. Заїки. К. 2014. Глава 15. 510 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072057339/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini_zagalna_chastina
10. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
11. Юркевич Ю.М., Дутко А.О. та ін. Особисті немайнові права. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3836/3/%D0%9E%D0%9D%D0%9F%D0%9E--%D0%92%D0%95%D0%A0%D0%A1%D0%A2%D0%9A%D0%90.pdf>
12. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.2.: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки та терміни. Позовна давність. Особисті немайнові права фізичної особи / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2021. 784 с.
13. Буханевич О.М. Цивільно-правовий захист особистих немайнових прав, що забезпечують приватність фізичної особи: Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал. 2019. Вип. 2 С. 21-30. http://old.univer.km.ua/statti/38_Bukhanevich_O._M._Tsivilno-pravoviy_zakhist_osobistikh_nemaynovikh_prav_scho_zabezpechuyut_privatnist_fizichnoi_osobi.pdf
14. Квіт Н.М. Принципи та поняття донорства та їх вплив на права осіб, що передають біологічні матеріали до складу біобанків в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 1. С.74-77. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/1/17.pdf>
15. Лежух Т.І. Специфіка доказування у справах про захисту честі, гідності та ділової репутації *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 2-3. С.140-144 URL: http://www.pap.in.ua/3-2_2013/3/Lezhukh%20T.I.pdf
16. Марініч Ж. Особливості захисту честі, гідності та ділової репутації поліцейського. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 24-30
17. Мікуліна М. М. Особисті немайнові права особи в умовах особливого періоду. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія юридичні науки. 2017. Вип. 2. Т. І. С. 84-87.
18. Худолій Т.І. Персональні дані в системі особистих немайнових прав фізичних осіб в мережі Інтернет: загальна характеристика. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 4. С. 25-30. URL: http://apnl.dnu.in.ua/4_2021/6.pdf
19. Церковна О.В. Захист прав, що забезпечують свободу і особисту недоторканість фізичної особи, за умов євроінтеграції. *Науковий юридичний журнал*. 2020. № 12. С. 35-41. URL: http://www.legalnovels.in.ua/journal/12_2020/7.pdf

Змістовий модуль 6. Речове право

Тема 19. Загальні положення про право власності

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми слід звернути увагу на основні концептуальні підходи вчених-цивілістів щодо юридичної природи інституту права власності, також слід з'ясувати відмінність понять «суб'єкт права власності» та «суб'єкт здійснення права власності», визначити специфіку права власності Українського народу, держави, приватних осіб та органів місцевого самоврядування.

Питання для опрацювання:

1. Поняття, ознаки та види речових прав.
2. Власність та право власності: співвідношення понять.
3. Зміст суб'єктивного права власності.
4. Види права власності. Суб'єкти та об'єкти права власності.
5. Поняття, принципи та межі здійснення права власності.
6. Юридичні гарантії здійснення права власності.

Завдання:

1. Дайте порівняльну характеристику участі Українського народу та держави Україна у відносинах власності. Висловіть своє ставлення до норм ст. 324 ЦК.

2. Проаналізуйте зміст частини 4 статті 319 ЦК України: «Власність зобов'язує».

3. На основі аналізу чинного законодавства дайте відповідь на питання, чи може виступати об'єктом права власності:

— земельна ділянка (ст.373 ЦК України);

— патент на винахід (Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»);

— підприємство (ст.62 Господарського кодексу України; ст.191 ЦК України);

— органи та інші анатомічні матеріали людини (Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині»);

— енергія (Закон України «Про ринок електричної енергії»).

4. Розв'яжіть задачі:

1) Л. звернувся до управління споживчого ринку м. Тернопіль зі скаргою на кафе «Троянда», яке розташовано біля будинку, в якому він проживає. У скарзі було зазначено, що діяльність відповідача порушує спокій мешканців будинку, позаяк музика з кафе лунає до другої години ночі, позбавляючи можливості нормально відпочивати. Управління споживчого ринку попередило кафе «Троянда», що у разі продовження ним неправомірних дій йому буде заборонено здійснювати свою діяльність. Кафе «Троянда» вважає свої права порушеними, оскільки воно як власник може на свій розсуд використовувати об'єкт права власності. **Проведіть аналіз і дайте відповідь на такі питання: 1) чи правомірні вимоги Л. ? 2) чи правомірні дії управління споживчого ринку? 3) чи були порушені права кафе «Троянда»?**

2) Підприємство, яке виготовляло хімволокно, на виконання договору поставки відвантажило товар покупцеві, уклавши відповідний договір з автоперевізником. У дорозі через загоряння хімволокна сталася пожежа, внаслідок якої і хімволокно, і автомобіль були знищені. Причини загорання експертом встановлені не були. **Хто несе ризик випадкового знищення майна у цій ситуації? Відповідь обґрунтуйте.**

3) Між власниками межуючи земельних ділянок виник спір, хто має право на збирання плодів фруктових дерев, які розташовані на одній земельній ділянці, а гілки із плодами звисають на іншу ділянку. Власник ділянки, на якій ростуть дерева, наполягав на тому, що право збирання плодів належить йому, оскільки саме корні живлять дерева. Власник сусідньої ділянки вважав, що його володіння розповсюджується не тільки на поверхність земельної ділянки, але і на все, що знаходиться над нею. До того ж плоди досягають

завдяки сонячному промінню, які падають на його ділянку, а він не зобов'язаний допускати сусіда на свою ділянку для збору плодів. **Проаналізуйте ситуацію, що склалася та дайте правову оцінку аргументів сусідів.**

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає позитивний аспект права власності?
2. У чому полягає негативний аспект права власності?
3. Дайте визначення права власності в об'єктивному значенні?
4. Хто несе ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна?
5. У чому полягає непорушність права власності?
6. Розкрийте зміст правомочностей володіння, користування та розпорядження.
7. Що означає абсолютний характер суб'єктивного права власності?
8. Дайте визначення понять «суб'єкт права власності» та «суб'єкт здійснення права власності».
9. Хто є власником майна комунальної власності: відповідна територіальна громада чи орган місцевого самоврядування?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. (дата оновлення: 05.08.2024). (глава 23: ст. 316-327). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані із здійсненням права власності та його захистом: Інформаційний лист ВАСУ від 31.01.2001 р. Дата оновлення: 21.07.2006. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v8_98800-01
3. Про ринок електричної енергії: Закон України № 2019-VIII від 13.04.2017 р. Дата оновлення: 30.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>
4. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-XII. Дата оновлення: 24.01.1995. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2471-12>.
5. Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ. URL: [https://zib.com.ua/ua/104368-analiz-deyakh-pitan-zastosuvannya-sudami-zakonodavstva-pro.html](https://zib.com.ua/ua/104368-analiz-deyakh-pitan-zastosuvannya-sudami-zakonodavstva-pro-pravo-vlasnosti-pri-rozglyadi-civilnykh-sprav)
6. Загальна характеристика права власності. *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глава 16. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi
7. Речове право. Право власності: загальні положення. *Цивільне право України: Загальна частина* / за ред. проф. І.А. Бірюкова, Ю.О.Заїки. К,2014. Глава 16. Глава 17. 510 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072057339/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini_zagalna_chastina
8. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О. І. Загальні положення право власності. Види права власності. *Цивільне право України: підручник*. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. Глава 14. Глава 16. 808 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072046113/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini
9. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. С. 627-659, 694-704
10. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.3.: Право власності та інші речові права / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2023. 808 с.
11. Горобець Н. О., Садикова Я. М. Трансформації змісту права власності в Україні. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». 2018. Вип. 48. Т. 1. С. 79–82.
12. Дзера О. В., Кузнецова Н. М. Право власності в Україні: навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 2000. 816 с.
13. Майданик Р.А. Речове право: підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
14. Пацурківський Ю. Правовий режим власності: поняття та зміст. *Право України*. 2013. № 12. С. 274-281.
15. Харченко Г.Г. Речові права: монографія. К, 2015. 432 с.
16. Харченко Г. Поділ речових прав у доктрині цивільного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 73-78. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/13.pdf>

17. Харченко Г. Основи речового права у Цивільному кодексі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 57-61. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/6/11.pdf>

18. Яворська О. С. Правове регулювання відносин власності за цивільним законодавством України: навчальний посібник. К, 2008. 256 с.

ТЕМА 20. Набуття права власності

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми необхідно звернути увагу як на положення цивільного законодавства щодо процедури набуття та припинення права власності, так й на особливості спеціальних актів земельного законодавства, положень, що визначають процедуру реєстрації права власності на нерухоме майно тощо.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та класифікація підстав набуття права власності.
2. Характеристика окремих підстав набуття права власності:
 - а) набуття добросовісним набувачем права власності на майно, відчужене особою, яка не мала на це права;
 - б) набуття права власності на новостворене рухоме та нерухоме майно, об'єкти незавершеного будівництва;
 - в) набуття права власності на перероблену річ;
 - г) набуття права власності на безхазяйну нерухому річ;
 - д) набуття права власності на знахідку;
 - е) набуття права власності на бездоглядну домашню тварину;
 - ж) набуття права власності на скарб;
 - з) набуття права власності за набувальною давністю;
 - и) набуття права власності за договором

Завдання:

1. Здійсніть порівняльний аналіз понять «безхазяйна річ», «бездоглядна домашня тварина», «знахідка» і «скарб».

2. Відшукайте у ЦК України і выпишіть види договорів, які передбачають набуття права власності на майно.

3. Розв'яжіть задачі:

1) Михайло проводив розкопки на земельній ділянці, що належить Петру, без його відома та знайшов скарб. **Хто набуде право власності на цей скарб? Відповідь обґрунтуйте.**

2) О. вирішив зробити велосипед шляхом переробки матеріалу, який належить М. Через тиждень О. похизувався перед М. новим велосипедом, який він зробив із непотрібного матеріалу. М. вирішив заволодіти велосипедом, мотивуючи це тим, що матеріал, з якого зроблений велосипед, належав йому. О. не погодився, оскільки велосипед зараз коштує більше, ніж матеріал з якого він виготовлений. **Проаналізуйте ситуацію і вирішіть спір, давши правову оцінку аргументів сторін. Відповідь обґрунтуйте.**

3) Л. дав у газеті оголошення про продаж телевізора. На оголошення зголосився С. якому Л. на словах погодився продати телевізор за 5000 грн. Одержавши кошти, Л. просив зачекати покупця декілька днів, поки він придбає в магазині інший телевізор замість проданого. За цей період у помешканні Л. сталася пожежа і телевізор згорів. Як було встановлено комісією – пожежа відбулася через коротке замикання. Дізнавшись про це С. пред'явив вимогу до Л. про повернення грошей. Л. заперечував, вказавши, що сторони досягли згоди щодо укладення договору купівлі-продажу, С. став власником телевізора і, як власник, має нести ризик випадкової загибелі речі згідно ст. 323 ЦК України. **Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сторін. Відповідь обґрунтуйте.**

4) З нагоди повноліття батьки подарували сину відеомагнітофон та газовий пістолет. Договір дарування був посвідчений нотаріально. **Чи виникло у сина право власності на газовий пістолет?**

5) Після завершення будівництва житлового будинку Антон вирішив продати його. Але у нотаріальній конторі відмовилися посвідчити договір купівлі-продажу, оскільки, на думку нотаріуса, в Антона не виникло право власності на цей будинок. Антон висловив свою незгоду з цим, посилаючись на абз. 1 ч. 2 ст. 331 ЦК України, відповідно до якого право власності на новостворене нерухоме майно виникає з моменту завершення будівництва. **Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку дії нотаріуса і аргументів Антона? Відповідь обґрунтуйте.**

6) Петро багато років дружив із Семеном. До дня народження Семена Петро вирішив зробити йому дещо несподіваний подарунок. Він без відома Семена використав належні останньому матеріали з дерева і виготовив крісло. Після того, як іменинник отримав подарунок, з'ясувалося, що з цих матеріалів йому мали виготовити кухонний стіл. Семен поставив вимогу перед Петром відшкодувати вартість матеріалів, які той використав для виготовлення крісла. Петро, зі свого боку, вимагав оплату своєї праці, оскільки річ, яку він виготовив може бути використана Семеном. **Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сторін. Відповідь обґрунтуйте.**

7) Гілки дерева М. звисали через паркан до сусіда. Син сусіда зібрав усі яблука з цих гілок. Це побачив М. та звернувся до суду із позовом про отримання суми коштів, які він міг би отримати за продаж яблук. **Чи підлягає позов М. задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.**

8) Сім'я К. вирішила збудувати на місці старого батьківського будинку новий. Розбираючи стару будівлю сусід П., який допомагав сім'ї К. у будівельних роботах, знайшов під підлогою старий глечик. У ньому були заховані 44 старовинні монети; 10 з них були золоті. За попередньою експертною оцінкою вартість знайденого становила 35 000 грн. **Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: 1) хто є власником знайдених монет? 2) чи зміниться рішення, якщо П. допомагав сім'ї К. за оплату?**

9) Батьки малолітнього Романа загинули в дорожньо-транспортній пригоді. Опікуном Романа було призначено тітку – сестру його померлої мами. Для виконання обов'язків опікуна тітка поселилася у квартиру, що належала на праві власності батькам Романа. Власного житла у неї не було. Проживши в квартирі 11 років (з 2002 року), 20 січня 2013 року тітка звернулася до суду про визнання за нею прав власності на квартиру за набувальною давністю. **Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: чи підлягає позов тітки задоволенню?**

Питання для самоконтролю:

1. Чи може існувати право власності на річ, що буде створена в майбутньому?
2. З якого моменту виникає право власності на нерухоме майно?
3. За яких умов суд може визнати особу власником недобудованого нерухомого майна?
4. Які строки набувальної давності встановлені законодавством?
5. За яких умов законодавством України допускається пред'явлення позову про примусовий викуп майна без попередження?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. (дата оновлення: 05.08.2024). (глава 24: ст. 328-345). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-ХІІ. Дата оновлення: 24.01.1995. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2471-12>.
3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 1.07.2004 р. № 1952-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. № 834-VIII. URL:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>

4. Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 07.02.2014 № 5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14>

5. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18 січня 2018 р. Дата оновлення: 02.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#n637>

6. Про приватизацію державного житлового фонду: Закон України від 19.06.1992 р. Дата оновлення: 25.07.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2482-12>

7. Деякі аспекти набуття права власності на об'єкти безхазяйного нерухомого майна: роз'яснення Міністерства юстиції України: від 13.10.2011 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0065323-11>

8. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затверджений наказом Міністерства юстиції № 296/5 від 22.02.12р. Дата оновлення: 08.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>

9. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.

10. Набуття та припинення права власності. *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глава 17. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi

11. Харитонов Є.О., Харитонова О.І., Старцев О. І. Набуття і припинення права власності *Цивільне право України*: підручник. вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. Глава 15.. 808 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072046113/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini (дата звернення 01.10.2017 р.)

12. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.3.: Право власності та інші речові права / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2023. 808 с.

13. Зубачик Н.Б. Набуття права власності на підставі набувальної давності: дис. на здобуття ступеня доктора філософії з галузі права. Львів, 2021. 195 с.

14. Майданик Р.А. Речове право: підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.

15. Простибоженко Т. В. Набувальна давність як підстава набуття права власності: автореф. дис. на ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. Інституту держави і права ім. В.М. Корецького. К., 2013. 20 с.

16. Спасибо І. А. Набуття права власності в цивільному праві України: автореф. дис. ... к. ю. н : спец. 12.00.03. Науково-досл. ін-т пр. права і підпр. АПрН України. К.2009. 18 с.

17. Харченко Г.Г. Речові права: монографія. К, 2015. 432 с.

ТЕМА 21. Припинення права власності

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми необхідно звернути увагу як на положення цивільного законодавства щодо процедури набуття та припинення права власності, так й на особливості спеціальних актів земельного законодавства, положень, що визначають процедуру реєстрації права власності на нерухоме майно тощо.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та класифікація підстав припинення права власності.
2. Відмова власника від права власності та відчуження власником належного йому майна як підстави припинення права власності.
3. Припинення права власності особи на майно, яке за законом не може їй належати та знищення майна як підстави припинення права власності.
4. Примусове відчуження земельних ділянок приватної власності, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності відповідно до закону.
5. Викуп пам'ятки культурної спадщини.
6. Реквізиція та конфіскація як підстави припинення права власності.

Завдання:

1. Складіть порівняльну таблицю ревізії та конфіскації як підстав припинення права власності.

Питання для самоконтролю:

1. Чи може існувати право власності на річ, що буде створена в майбутньому?
2. З якого моменту виникає право власності на нерухоме майно?
3. За яких умов суд може визнати особу власником недобудованого нерухомого майна?
4. Які строки набувальної давності встановлені законодавством?
5. За яких умов законодавством України допускається пред'явлення позову про примусовий викуп майна без попередження?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. (дата оновлення: 05.08.2024). (глава 25: ст. 346-354). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. Дата оновлення: 15.04.2024. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>
3. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009 р. № 1559-VI. Дата оновлення: 08.11.2024. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1559-17>
4. Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав: постаново Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 07.02.2014 № 5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14>
5. Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ. URL: [https://zib.com.ua/ua/104368-analiz-deyakih-pitan-zastosuvannya-sudami-zakonodavstva-pro.html](https://zib.com.ua/ua/104368-analiz-deyakih-pitan-zastosuvannya-sudami-zakonodavstva-pro-pravo-vlasnosti-pri-rozglyadi-civilnykh-sprav)
6. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
7. Набуття та припинення права власності. *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глава 17. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi
8. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О. І. Набуття і припинення права власності. *Цивільне право України*: підручник. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. Глава 15. 808 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072046113/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini (дата звернення 01.10.2017 р.)
9. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.3.: Право власності та інші речові права / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2023. 808 с.
10. Ганжерлі А. О. Відмова від суб'єктивних цивільних прав в речових правовідносинах: автореф. к.ю.н. 12.00.03. Харків, 2019.20с.
11. Майданик Р.А. Речове право: підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
12. Харченко О. С. Підстави припинення права власності: монографія. К.: Вид-во Євр. Ун-ту, 2009. 174 с.
13. Харченко Г.Г. Речові права: монографія. К, 2015. 432 с.

ТЕМА 22. Право спільної власності

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми необхідно звернути увагу на відмінності права спільної часткової власності від права спільної сумісної власності, на особливості розпорядження співвласником своєю часткою у праві спільної часткової власності на нерухоме майно.

Питання для опрацювання:

1. Поняття і види права спільної власності.
2. Право спільної часткової власності:
3. Право спільної сумісної власності:
4. Особливості права спільної сумісної власності подружжя.

Завдання:

1. Опрацюйте наукові статті:
 - Гриняк О. Окремі аспекти набуття права спільної власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 5. С. 38-40.
 - Романович С. М. Розвиток правового регулювання відносин спільної часткової власності. *Приватне право і підприємництво*. 2009. Вип. 8. С. 64–67.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення понять право спільної часткової власності та право спільної сумісної власності.
2. Як реалізується правомочність користування майном, що є спільною частковою власністю?
3. Які негативні наслідки можуть наступити при порушенні співвласником переважного права іншого співвласника на придбання частки у спільному майні?
4. Яким чином здійснюється розпорядження майном, що є спільною сумісною власністю?
5. У якій формі повинна бути висловлена згода співвласників на вчинення правочину, який підлягає нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації щодо розпорядження майном, що перебуває у спільній сумісній власності?
6. Розкрийте зміст конструкції «ідеальної частки» у праві власності на спільне майно.
7. Розкрийте зміст конструкції «реальної частки» у праві власності на спільне майно.
8. Перелічіть суб'єктів права спільної часткової власності.
9. Що таке презумпція дії правового режиму спільної часткової власності?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. (дата оновлення: 05.08.2024). (*глава 24: ст. 355-372*). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (*глава 8: ст.60–74*). Дата оновлення: 19.12.2024. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
3. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку: Закон України від 14.05.2015р. № 417-VIII. Дата оновлення: 10.11.2023. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/417-19>
4. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29.11.2001 р. Дата оновлення: 10.11.2023. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2866-14>
5. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/742-15>
6. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/973-15>
7. Рішення Конституційного Суду України від 2 березня 2004 р. Справа № 1 - 2/2004 (справа про права співвласників на допоміжні приміщення багатоквартирних будинків). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/v004p710-04>
8. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 р. № 11. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07>
9. Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав: постановою Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 07.02.2014 № 5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14>

10. Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ. URL: [https://zib.com.ua/ua/104368-analiz-deyakih-pitan-zastosuvannya-sudami-zakonodavstva-pro.html](https://zib.com.ua/ua/104368-analiz-deyakih-pitan-zastosuvannya-sudami-zakonodavstva-pro-pravo-vlasnosti-pri-rozglyadi-tsivilnih-sprav)
11. Спільна власність у практиці Верховного Суду, 25 листопада 2021 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Prezent_spil_vlasn_2021.pdf
12. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. С. 738-755.
13. Право спільної власності *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глава 18. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi
14. Речове право. Право спільної власності. *Цивільне право України: Загальна частина* / за ред. проф. І.А. Бірюкова і Ю.О.Заїки. К. 2014. Глава 16. Глава 18. 510 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072057339/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini_zagalna_chastina
15. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.3.: Право власності та інші речові права / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2023. 808 с.
16. Жилінкова І. Правове регулювання речових відносин у сім'ї: визначення концептуальних підходів. *Право України*. 2011. № 5. С. 105-112
17. Ніколенко М.Б. Новостворене майно як об'єкт спільної власності подружжя: автореф. ... к.ю.н. 12.00.03 Тернопіль, 2018. 20 с.
18. Майданик Р.А. Речове право: підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
19. Харченко Г.Г. Речові права: монографія. К, 2015. 432 с.

ТЕМА 23. Право власності на землю (земельну ділянку) та право власності на житло

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми, окрім норм Цивільного кодексу України, необхідно звернути увагу на положення земельного законодавства та особливості положень Житлового кодексу, що регламентують відносини права власності на земельну ділянку та житло.

Завдання:

1. Розв'язати задачі:

1) Член житлово-будівельного кооперативу «Мир» Н. вирішив продати квартиру, в якій він мешкає, своєму брату. Нотаріус, до якого сторони звернулися за посвідченням договору купівлі-продажу, відмовився зробити це і пояснив, що власником квартири, яка знаходиться в будинках житлово-будівельних кооперативів, є сам кооператив. Н., вважаючи, що саме він є власником квартири, оскаржив дії нотаріуса. **Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сторін. Чи зміниться рішення, якщо буде встановлено, що Н. повністю вніс свій пайовий внесок за квартиру, але в період знаходження у шлюбі?**

2) П. придбав невеликий будинок в селі, який зніс, а на його місці побудував новий, який був у два рази більший. П. не встиг оформити право власності на земельну ділянку до побудови нового будинку. **Чи може П. набути право власності на будівлю та земельну ділянку зараз?**

3) Подружжю належить на праві власності житловий будинок у смт. Богородчани Івано-Франківської області. Будинок розташований недалеко від вулиці, і подружжя вирішило використати частину будинку для зайняття підприємницькою діяльністю, для чого переобладнати одну із кімнат будинку під продуктивний магазин. Коли подружжя звернулось за консультацією до знайомого юриста, той роз'яснив, що за чинним законодавством житлові будинки повинні використовуватися лише для проживання в них,

але не для підприємницьких цілей. Подружжя заперечувало, не розуміючи, чому вони як власники будинку не можуть користуватися ним на свій розсуд. **Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сторін.**

4) Власник приватизованої 2-х кімнатної квартири, що знаходиться на 1-ому поверсі 5-ти поверхового будинку самочинно без погодження з відповідними органами збудував прибудову до квартири площею 8 кв.м. **Який правовий режим прибудови? Чи може виникнути право власності на прибудову?**

5) Л. збудував житловий будинок з порушенням затвердженого проєкту: замість двоповерхового Ліпінський побудував трьохповерховий будинок, житлова площа у будинку складала 110 кв. м. замість 80 кв. м., передбачених проєктом. Окрім цього, на ділянці Л. спорудив теплицю і гараж, які в проєкті не були передбачені, та поставив огорожу на ділянку, яка більше ніж у два рази перевищувала розміри, відведеної Л. Комісія відмовилась прийняти будинок до експлуатації і вимагала від Л. привести будинок у відповідність із проєктом, знести теплицю і гараж та перенести огорожу.

Л. відмовився виконати вимоги комісії, мотивуючи відмову тим, що оскільки з ним укладений договір на будівництво будинку, спір, що виник, може бути вирішений тільки в суді. До того ж законодавством не передбачені обмеження розміру побудованих фізичними особами житлових будинків. З цих підстав Л. вважає, що раніше затверджений проєкт потрібно привести у відповідність із зведеним на ділянці будинком. **Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сторін.**

Питання для опрацювання:

1. Право власності на земельну ділянку:
 - а). земля (земельна ділянка) як об'єкт права власності;
 - б). суб'єкти права власності на землю (земельну ділянку);
 - в) зміст права власності на земельну ділянку.
2. Право власника на забудову земельної ділянки. Самочинне будівництво та його правові наслідки.
3. Поняття та ознаки житла як об'єкта права власності. Види житла.
4. Права та обов'язки власників житлового будинку, квартири. Права житлово-будівельного (житлового) кооперативу та їх членів на квартиру в будинку кооперативу.
5. Об'єднання власників житлових будинків, квартир.

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. (дата оновлення: 05.08.2024). (глава 27: ст. 373-378, глава 28: ст. 379-385). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Житловий кодекс України від 30.06.1983 р. Дата оновлення: 19.11.2022. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>.
3. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. Дата оновлення: 28.05.2024. (ст. 86—89, глава 14, 19, 20). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
4. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку: Закон України від 14.05.2015р. № 417-VIII. Дата оновлення: 10.11.2023. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/417-19>.
5. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29.11.2001 р. №2866-III. Дата оновлення: 10.11.2023. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2866-14>.
6. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. Дата оновлення: 08.11.2024. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/962-15>.
7. Про практику застосування судами законодавства, що регулює право власності громадян на жилий будинок: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 жовтня 1991 р. № 7. Дата оновлення: 25.05.1998. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-91>.
14. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.

15. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О. І. Види права власності залежно від правового режиму. *Цивільне право України: підручник*. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. Глава 15. Пункт 4. 808 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072046113/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini (дата звернення 11.01.2022 р.)
16. Цивільне право України: в 2-х т. / за ред. д.ю.н. Є.О. Харитонova та к.ю.н. Н.Ю. Голубевої. вид. друге. Х. 2008. Т.1. 832 с.
17. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.3.: Право власності та інші речові права / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2023. 808 с.
8. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв): Закон України від 05.06.03 р. Дата оновлення: 27.06.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/899-15/ed20170604>
9. Бернацький М. Деякі питання набуття та здійснення права власності на житло юридичних осіб приватної власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 5. С. 41-48
10. Блошко В. В. Право приватної власності на квартиру у багатоквартирному будинку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків, 2014. 20с.
11. Єлісева О. В. Припинення права приватної власності на земельну ділянку за законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. К.: Київський Національний університет імені Тараса Шевченка, 2006. 20 с
12. Мироненко І. В. Зміст та межі здійснення права приватної власності на землю в Україні: автореф. дис... канд. наук: 12.00.06. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. К., 2008. 19 с.

ТЕМА 24. Захист права власності та інших речових прав

Методичні рекомендації: Здійснення права власності неможливе без механізму цивільно-правового захисту прав власників, порушених третіми особами. Функціонування такого механізму забезпечується як нормами інституту права власності, так і нормами інших інститутів цивільного права. При вивченні даної теми визначити матеріальні та процесуальні норми законодавства щодо захисту прав та інтересів власника та/ або уповноваженої ним особи.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та класифікація цивільно-правових способів захисту права власності.
2. Витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов).
3. Вимога про усунення порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов).
4. Допоміжні речово-правові способи захисту права власності.
 - а) позов про визнання права власності;
 - б) позов про виключення майна з опису (звільнення майна з-під арешту);
 - в) визнання незаконним правового акта, що порушує право власності.

Завдання:

1. Розв'яжіть задачі:
 - 1) Д. повертався додому пізно ввечері. Його зупинив незнайомий чоловік і запропонував придбати у нього новий планшет за ціною, що була значно нижчою за реальну ціну планшетів такої моделі. Д. пригадав, що схожий планшет він бачив у свого сусіда М. Окрім того, він знав, що нещодавно з квартири сусіда викрали деякі речі. Незважаючи на ці обставини, Д. все ж таки планшет придбав. Наступного дня до Д. зайшов М., побачивши у нього свій планшет, заявив Д. вимогу про повернення планшету. Проте Д. відповів, що придбав його на ринку і повертати планшет не збирається. **Визначте вид**

володіння Д. Відповідь обґрунтуйте. Чи може М. витребувати свій планшет із володіння Д.?

2) Л. здала у ремонт велосипед, але через день їй довелося терміново виїхати у сусідню область. Повернувшись вона через 1 місяць. Йдучи наступного дня у майстерню, вона несподівано побачила як К. їде на її велосипеді. Вона зупинила К. і поставила умову про повернення речі, заявивши володільцю велосипеда, що може показати документи, які підтверджують її право власності. К. відмовився, мотивуючи це тим, що велосипед він купив на ринку. **Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сторін. Відповідь обґрунтуйте.**

3) Брат дівчини попросив, щоб вона зареєструвала його у своїй квартирі. Сестра погодилась, а він привів жити з собою двох своїх товаришів. Згодом дівчина пошкодувала про свій вчинок і звернулася до суду з позовом про визнання правочину недійсним. **Чи підлягає позов задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.**

4) У Ф. було викрадено корову. Через два місяці з'ясувалося, що схожу корову бачили у мешканки сусіднього села Н. Ф. подала позов про витребування корови. Під час розгляду справи у суді з'ясувалося, що Н. купила корову, яка належала Ф. у невідомого їй чоловіка місяць тому, але корова через тиждень після її придбання захворіла і Н. змушена була її забити. Додавши до суми, одержаної від реалізації м'яса, ще 5 тис. грн., Н. придбала іншу корову, яка і знаходиться у неї. **Чи підлягає позов задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.**

5) Т. і Б. були співвласниками будинку. Б., який проживав на другому поверсі, збудував веранду, після чого Т. звернувся з позовом до суду про її знесення. У позовній заяві він зазначив, що веранда перекриває природне освітлення його кімнати і змушує постійно користуватись електроосвітленням. **Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку діям Т. і Б. Чи були у Т. підстави звернутися до суду з вимогою про заборону будівництва веранди до того, як Б. це зробив?**

6) С. звернувся з позовом до Я. про повернення суми позики. Ухвалою судді з метою забезпечення позову на майно Я. було накладено арешт і зобов'язано державну виконавчу службу провести опис її майна. Серед майна, яке описав державний виконавець, опинилися телевізор «Самсунг», комп'ютерний стіл та холодильник, які належали синові Я. **В який спосіб син Я. може захистити свої права на майно? Відповідь обґрунтуйте.**

7) Зі складу будівельної організації скоєна крадіжка будівельних матеріалів (цегла, цемент, дошки, вікна, двері, шифер). Досудовим слідством було встановлено, що крадіжку скоїли працівники організації, які частково використали будівельні матеріали при будівництві і ремонті власних будинків, а частину матеріалів продали. Будівельна організація звільнила працівників і вимагала повернення вкрадених матеріалів. **Проаналізуйте ситуацію і дайте правову їй оцінку? Чи можливо повернути речі, якщо їх не встигли використати?**

8) С. кілька років гаражем не користувався і передав гараж в оренду М. Для під'їзду до гаража необхідно було проїжджати між будинками Г. та П., які довідавшись, що власник наразі гаражем не користується і виїхав на кілька місяців за кордон, викопали рів, щоб М. не їздив щодня між їхніми будинками. Спірна ситуація тривала кілька тижнів, але сусідки відмовлялись закопати рів. М. звернувся до суду з негативним позовом. **Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: 1) чи правомірні вимоги М.? 2) чи має М. право на захист своїх прав у такий спосіб?**

Питання для самоконтролю:

1. Які основні принципи захисту права власності?
2. Чи наділений власник правом на відшкодування зі сторони держави заподіяних збитків у випадку прийняття державою законодавчого акта, який припиняє право власності?
3. Назвіть речово-правові заходи захисту права власності.
4. Чи поширюються положення щодо захисту права власності на особу, яка не є власником майна, але володіє майном на підставі іншого речового права?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (*глава 29: ст. 386-394*) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про судову практику у справах за позовами по захист права приватної власності: Постанова Пленуму Верховного суду України № 20 від 22.12.1995 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0020700-95>
3. Про судову практику у справах по захист права власності та інших речових прав: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 5 від 07.02.14 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14>
4. Про судову практику про виключення майна з опису: Постанова Пленуму ВСУ №6 від 27.08.1976 р URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-76>
5. Про практику застосування судами законодавства, що регулює право приватної власності громадян на жилий будинок: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 04.10.1991 р URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-91>
6. Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ: URL: https://zib.com.ua/ua/100768-analiz_vsu_deyakh_pitan_zastosuvannya_sudami_zakonodavstva.html
7. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
8. Захист права власності. *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глава 19. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi
9. Захист права власності. *Цивільне право України: Загальна частина* / за ред. проф. І.А. Бірюкова і Ю.О.Заїки. К. 2014. Глава 20. 510 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072057339/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini_zagalna_chastina
10. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О. І. Захист права власності *Цивільне право України*: підручник. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. Глава 17. 808 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072046113/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini
11. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.3.: Право власності та інші речові права / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2023. 808 с.
12. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних та інших органів: Роз'яснення ВАСУ від 26.01.2000 р. № 02-5/35 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_824600-01
13. Лічман Л. Значення добросовісності набувача у судовій практиці у справах про захист права власності. *Право України*. 2021. № 5. С. 96–104
18. Осолінкер І.М. Самозахист права власності в Україні: автореф. дис. ... спец. 12.00.03. Харків., 2021. 20 с.
14. Погрібний С. Захист права власності на нерухоме майно: окремі питання судової практики. *Право України*. 2020. № 5. С.77–86

ТЕМА 25. Речові права на чуже майно

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми необхідно звернути увагу на наступне: 1) співвідношення термінів «речові права» та «речові права на чуже майно»; 2) спільні та відмінні риси права власності та речових прав на чуже майно; 3) відмінність права володіння як речового права на чуже майно від права володіння як складової змісту права власності. Також необхідно звернути увагу на те, що сервітут, не зважаючи на його схожість із зобов'язальними відносинами, є речовим правом, а також на відмінні риси земельних та особистих сервітутів, особливості правового регулювання інститутів суперфіція та емфітевзиса.

Питання для опрацювання:

1. Поняття, характерні ознаки та види речових прав на чуже майно.
2. Загальна характеристика права володіння чужим майном.
3. Право користування чужим майном (сервітут):
 - поняття та види сервітутів. Встановлення сервітуту;
 - зміст сервітуту;
 - припинення сервітуту.
4. Право користування чужою землею для сільськогосподарських потреб (емфітевзис).
5. Право користування чужою землею для забудови (суперфіцій).
6. Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови та землекористувача.

Завдання:

1. Розв'язати задачі:

1) К. приватизував земельну ділянку, що раніше належала йому на праві користування. Після приватизації К. заборонив своїм сусідам проходити через свою ділянку до джерела питної води, посилаючись на те, що обсяг його повноважень у зв'язку з приватизацією істотно збільшився, адже він є вже не тільки користувачем, але й має інші права, що входять до змісту права власності.

Сусіди К. не були згодні з його запереченнями, вважаючи, що він порушує належні їм права щодо використання чужої земельної ділянки для проходу до джерела питної води. Крім того, вони обґрунтовували доцільність своїх вимог тим, що поблизу немає іншої водойми, яка могла б задовольнити їхні потреби. **Проведіть правовий аналіз ситуації і вирішіть спір. Відповідь обґрунтуйте.**

2) А є власником земельної ділянки. Сусідню ділянку придбав Б. і почав зводити на її території котедж. Враховуючи порівняно невеликі розміри своєї ділянки, Б. не вистачало місця для зберігання будівельних матеріалів і, оскільки не було іншої придатної для цього території, він частково здійснив їх складування на ділянці, належній А.

А. заперечував проти дій Б., вважаючи їх такими, що обмежують належне йому право власності і виклав свої заперечення у негативному позові.

А. в свою чергу посилався на те, що його дії повною мірою узгоджуються з законом і є різновидом законного сервітуту (пункт ж ст. 99 Земельного кодексу України). **Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сторін.**

3) На вимогу К. за рішенням суду було встановлено земельний сервітут строком на 3 роки. Через рік К. продав свою земельну ділянку М. Власник сусідньої земельної ділянки вважав, що оскільки припинилися обставини, які були підставою для встановлення сервітуту, то має відбутися і припинення сервітуту, оскільки змінився власник земельної ділянки, на вимогу якого було встановлено сервітут. М. з цим не згоден. **Проведіть правовий аналіз ситуації і вирішіть спір. Відповідь обґрунтуйте.**

4) Івано-Франківська міська рада уклала з В. договір суперфіцію, за яким передала останньому у безстрокове користування земельну ділянку для будівництва дитячого садка. В., порушуючи умови договору, влаштував на території земельної ділянки речовий ринок.

Івано-Франківська міська рада повідомила В. про одностороннє розірвання договору суперфіцію внаслідок істотного порушення його умов (ч. 2 ст. 651 ЦК України) і прийняла рішення про передачу ділянки у користування іншій особі.

В. звернувся до суду з позовом про визнання рішення Івано-Франківської міської ради неправомірним, посилаючись на неможливість Івано-Франківської міської ради в

односторонньому порядку відмовлятися від виконання зобов'язання. **Чи підлягає позов В. задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.**

5) Д. поставив вимогу перед власником сусідньої земельної ділянки про встановлення земельного сервітуту. Сусід йому відмовив. У зв'язку з відмовою Д. звернувся з позовом до суду. У судовому засіданні йому була поставлена вимога обґрунтувати позов. **Що у зв'язку з цим повинен зробити Д.? Відповідь обґрунтуйте.**

Питання для самоконтролю:

1. Відмінності речових прав на чуже майно від права власності.
2. Що таке безтитульне володіння ?
3. Хто може бути суб'єктом земельного сервітуту?
4. Що може бути об'єктом емфітевзису ?
5. Чи має право емфітевта змінювати призначення земельної ділянки чи характер її використання?
6. Чи може визначається договором зміст права користування чужою земельною ділянкою сільськогосподарського призначення ?
7. Назвіть ознаки права користування чужою земельною ділянкою для забудови.
8. Чи повинен власник ділянки погоджувати передачу земельної ділянки або її частини іншій особі для забудови із державними, комунальними органами чи посадовими особами?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. (гл.гл. 30-34: ст. 395-417) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. Дата оновлення: 28.05.2024. (ст. 79-1, 89, 91, 86, гл.16: ст. 98–102, 132, 147-1, 158). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. Дата оновлення: 08.03.2024 (ст. 123, 137, 292, 293). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Житловий кодекс України від 30.06.1983 р. Дата оновлення: 19.11.2022. (ст.65). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>
5. Лісовий кодекс України від 21.01.1994. Дата оновлення: 15.11.2025. (ст. 23). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
6. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 1.07.2004 р. № 1952-IV. Дата оновлення: 15.04.2024. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>
7. Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав: постаново Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 07.02.2014. № 5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14>
8. Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ: URL: https://zib.com.ua/ua/100768-analiz_vsu_deyakh_pitan_zastosuvannya_sudami_zakonodavstva.html
9. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
10. Речові права на чуже майно. Цивільне право: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глава 20. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi
11. Речові права на чуже майно. Цивільне право України: Загальна частина / за ред. проф. І.А. Бірюкова і Ю.О.Заїки. К. 2014. Глава 19. 510 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072057339/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini_zagalna_chastina
12. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О. І. Суміжні речові права. Цивільне право України: підручник. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. Глава 18. 808 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072046113/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini(дата звер. 01.01.2022)
13. Цивільне право України: в 2-х т. / за ред. д.ю.н. Є.О. Харитонova та к.ю.н. Н.Ю. Голубевої. вид. друге. Х. 2008. Т.1. 832 с.
14. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.3.: Право власності та інші речові права / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2023. 808 с.

15. Блажівська Н. Є. Речові права на чуже майно в практиці Європейського суду з прав людини. Порівняльно-аналітичне право. 2018. URL: http://www.pap.in.ua/5_2018/28.pdf.
16. Гудима М.М. Актуальні проблеми переходу прав на чужі речі в доктрині цивільного права. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 146-151. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/1_2020/part_1/24.pdf
17. Майка Н.В. Набуття речових прав на чуже нерухоме майно в цивільному праві України: автореф. ... к.ю.н. 12.00.03. Тернопіль, 2018. 20 с.
18. Цюра В.В. Речові права на чуже майно: науково-практичний посібник. К.:КНТ, 2006. 135с.
19. Шахнаразян К.Е. Питання проблеми систематизації прав на чужі речі за законодавством України. Часопис цивілістики. Випуск 34. С. 27-30. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9138/27-30.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
20. Яворська О. Договір як підстава виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Підприємництво, господарство і право. 2019. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/6/22.pdf>.
21. Яценко Д. М. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец.12.00.03. Київ, 2010. 16 с.

Змістовий модуль 7. Право інтелектуальної власності

ТЕМА 26. Загальна характеристика права інтелектуальної власності

Методичні рекомендації: у сучасних умовах активізації творчої діяльності, зростання рівня інформатизації суспільства, збільшення обсягів та розширення сфери духовного виробництва виникає потреба у вивченні правового механізму у галузі використання результатів інтелектуальної творчої діяльності. При вивченні теми слід звернути увагу на те, що відносини, які складаються у цій сфері регулюються Цивільного кодексу України, законами України, підзаконними нормативно-правовими актами, а також міжнародними договорами.

Питання для опрацювання:

1. Поняття інтелектуальної власності та права інтелектуальної власності.
2. Інститути цивільного права, що регламентують відносини охорони та використання результатів інтелектуальної діяльності.
3. Об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності. Підстави та момент виникнення прав інтелектуальної власності.
4. Джерела правового регулювання відносин, пов'язаних з інтелектуальною діяльністю.
5. Міжнародні угоди (конвенції) як джерела цивільно-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної діяльності.
6. Зміст права інтелектуальної власності та здійснення суб'єктивних прав.
7. Поняття виключного права його відмінність від речових і інших цивільних прав.
8. Правові наслідки порушення прав інтелектуальної власності.

Завдання:

1. Заповніть таблицю:

№	Назва інституту права інтелектуальної власності	Об'єкти, які належать до даного інституту	Джерела правового регулювання		
			Номер і назва глави (глав) ЦК	Спеціальний закон (законо)	Міжнародно-правові акти
1.	Авторське право і суміжні права				

2.	Патентне право				
3.	Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту. товарів і				
4.	Нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності				

Розв'яжіть задачі:

1) Винахідник склав заповіт, у якому було зазначено, що всі права інтелектуальної власності на створені і запатентовані ним винаходи, в тому числі право авторства, після його смерті переходять до його сина. Нотаріус відмовився посвідчувати заповіт, мотивуючи це тим, що право авторства є невідчужуваним. **Чи правомірною була відмова? Відповідь обґрунтуйте.**

2) С. придбав у магазині компакт-диск із записами пісень із кінофільмів, сплативши за нього 30 грн. **Чи набув С. право інтелектуальної власності на записані на компакт-диску пісні? Відповідь обґрунтуйте.**

3) На регіональній конференції Всеукраїнського товариства винахідників та раціоналізаторів обговорювалися підсумки роботи з прискорення оформлення та подачі заявок на службові винаходи, що створюються на підприємствах та організаціях області. В окремих виступах доповідачі висловлювали думку про можливість визнання винаходами математичних концепцій, комп'ютерних програм, ідей про походження планет, дорожніх знаків; даних, що містяться в компіляції баз даних; компонування напівпровідникового виробу. **Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: чи можуть зазначені об'єкти за чинним законодавством визнаватися об'єктами права інтелектуальної власності, якщо так – до яких об'єктів вони відносяться?**

4) Художник І. вів перемовини з ТОВ, що виготовляє вироби прикладного мистецтва та сувеніри, про використання декількох його ескізів в оформленні сувенірів. Ескізи були передані ТОВ. У журнал І. передав статтю про народних художників, а у видавництво – рукопис книги на ту ж саму тему. Окрім цього, І. брав участь у зйомках науково-популярного фільму як консультант. Після смерті І. його спадкоємці вимагали від відповідних організацій оформити відносини, учасником яких він був, договорами з вказівкою на всіх роботах його імені. **Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: 1) чи правомірною вимога спадкоємців І.? 2) які права належать спадкоємцям автора? Відповідь обґрунтуйте.**

Питання для самоконтролю:

1. В чому полягає пропріетарний підхід до інтелектуальної власності?
2. Розкрийте теорію виключних прав.
3. Як розрізняється право інтелектуальної власності та право власності на річ, у якій втілено об'єкт інтелектуальної власності. Наведіть приклади.
4. Перелічіть об'єкти права інтелектуальної власності?
5. Що таке виключне право?
6. Назвіть суб'єктів права інтелектуальної власності.
7. Назвіть джерела правового регулювання інтелектуальної власності?
8. Назвіть особисті немайнові права інтелектуальної власності. В чому їх особливості?
9. Назвіть майнові права інтелектуальної власності. В чому їх особливості?
10. Назвіть інститути права інтелектуальної власності та дайте їх коротку характеристику.
11. Хто є первинним /вторинним суб'єктом права інтелектуальної власності?
12. Які строки чинності прав інтелектуальної власності встановлені законодавством?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Дата оновлення: 05.08.2024. (глава 35: ст. 418-432) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

2. Про деякі питання вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України № 12 від 17.10.2012 р. Дата оновлення: 16.12.2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12> (дата звернення 15.01.2024).

3. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності: оглядовий лист Вищого господарського суду України від 19.11.2023 р. № 01-06/1658/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1658600-13#Text>

4. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с..

5. Загальна характеристика права інтелектуальної власності. *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глава 25. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi

6. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.4.: Право інтелектуальної власності/ за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2023. 616 с.

7. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_052.

8. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (набрання чинності для України 31.10.1995 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_051

9. Про затвердження розміру, порядку та умов виплати винагороди (роялті) за використання комерційне використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконань: Постанова КМУ від 18.01.2003 р. № 71. (дата оновлення 30.07.2020). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-2003-%D0%BF>

10. Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 72. (дата оновлення 26.08.2021). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/72-2003-%D0%BF>.

11. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: постанова КМУ № 1756 від 27.12.2001 р. (дата оновлення 16.08.2023). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF>

12. Деякі питання реєстрації авторського права і договорів, які стосуються майнових прав на твір: Постанова КМУ від 11.08.2023 р. № 843. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/843-2023-%D0%BF#Text>

13. Вахонєва Т.М. Вплив міжнародного права на формування та правову охорону авторських і суміжних прав в Україні. *Альманах міжнародного права*. 2016. Вип.11. С. 12-22.

14. Вахонєва Т. Поняття права інтелектуальної власності та його складові. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2015. № 6. С. 24-32

15. Дюкареєва-Бержаніна К.Ю. Захист прав на комерційну таємницю: національні підходи та світовий досвід. *Право і суспільство*. Дніпро, 2020. № 2. С. 168-176.

16. Ізбаш О.О. Міжнародні аспекти захисту інтелектуальних прав. *LEX PORTUS*. 2018. № 2(10). С. 79-94.

17. Колос С.С. Захист прав інтелектуальної власності в контексті судової реформи. *Часопис цивілістики*. 2019. Вип. 33. С. 73-77.

18. Коротюк О. До питання змісту понять «інтелектуальна власність» та «право інтелектуальної власності». *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. № 6. С. 125-138.

19. Майданик Л. Поняття оригінальності твору в авторському праві: досвід ЄС, України та інших зарубіжних країн. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 10. С. 32-36.

20. Самоловова Н. Порівняльне дослідження об'єктів авторського права та промислових зразків при проведенні судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2018. № 6. С. 30-36..

21. Шабалін А. Деякі питання захисту права інтелектуальної власності в ЄС. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. № 6. С.46-54.

22. Шабалін А. Цивільно-правовий захист права інтелектуальної власності: теоретичні та практичні аспекти. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2020. № 4. С. 65-76

23. Штефан А. Деякі проблеми застосування Угоди про асоціацію як джерела авторського права України. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. № 1. С. 5-16.

24. Яворська О.С. Презумпція творчого характеру праці, результатом якої є об'єкт інтелектуального права: теорія та практика застосування. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 23. С. 78-82.

25. Якубівський І.Є. Проблеми набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності: автореф. ... д.ю.н.: 12.00.03. Львівський нац. ун-т імені Івана Франка. Львів. 2019. 40 с.

ТЕМА 27. Авторське право і суміжні права

Методичні рекомендації: дана тема охоплює правовий аналіз спеціальних норм чинного законодавства, що забезпечують правову охорону прав авторів та регулюють відносини авторів творів, виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення. При вивченні цієї теми слід звернути увагу на момент виникнення авторських прав в авторів творів та строк їх чинності, момент виникнення прав інтелектуальної власності виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення та строк їх чинності, а також на особливості правової охорони та захисту прав зазначених суб'єктів інтелектуальної власності.

Питання для опрацювання:

1. Джерела авторського права. Міжнародно-правова охорона авторських прав.
2. Виникнення суб'єктивних авторських прав. Особисті немайнові права автора та строк їх чинності.
3. Майнові права інтелектуальної власності на твір. Виключні права.
4. Вільне використання твору без згоди автора.
5. Джерела правового регулювання суміжних прав.
6. Взаємозв'язок суміжних і авторських прав.
7. Способи використання об'єктів суміжних прав.

Завдання:

1. Розв'язати задачі:

1) Художник-аматор придбав у магазині картину і зробив декілька копій, які підготував до продажу. Коли автор картини з'явився до покупця, художника-аматора, і побачив копії, зроблені із перекрученням кольорового фону, він запропонував ці копії знищити.

Покупець не погодився з цією пропозицією і заявив, що придбав картину у магазині, став її власником і як власник може розпоряджатися нею як завгодно. Тому він відмовляє автору. Автор звернувся до суду за захистом своїх прав. **Яке рішення повинен винести суд? Відповідь обґрунтуйте.**

2) Управління Південно-Західної залізниці доручило групі працівників Підготувати до видання «Розклад руху приміських поїздів з вокзалів м. Києва». Упорядник розкладу поїздів із станції «Дарниця» звернувся до юриста за консультацією, чи можна вважати підготований до видання «Розклад» об'єктом авторського права.

Водночас його цікавило, чи поширюється авторське право на підготовлену ним брошуру, в якій викладені основні права і обов'язки пасажирів, які користуються Приміським залізничним транспортом. Він має сумнів в цьому, тому що брошура написана на основі чинного законодавства, а в законі про авторське право йдеться, що офіційні документи, до яких належать закони, не є об'єктами авторського права. **Проаналізуйте ситуацію і дайте юридичну консультацію з питань, що цікавлять упорядника розкладу поїздів.**

3) С., П., Б. та О. уклали з видавництвом договір про підготовку двотомника «Технічна документація для свердловин». Коли вийшов перший том, його укладачами були зазначені тільки С. та П. Вони ж були названі авторами вступної статті. У позовній заяві Б. та О. вимагали зобов'язати видавництво опублікувати відповідні виправлення у другому томі та виплатити їм авторський гонорар. Б. — журналіст. Він здійснив вичитку, перевірку структури та змісту опублікованих текстів. О., який володіє іноземними мовами, зробив перевірку текстів за іноземними джерелами. С. та П. підтвердили виконання робіт Б. та О. **Проведіть аналіз і дайте відповідь на такі питання: 1) хто є із зазначених осіб є суб'єктами авторського права? 2) чи підлягають задоволенню вимоги Б. та О.?**

4) Максим написав дванадцять пісень для музичного альбому. Відповідно до укладеної ним усної угоди із студією звукозапису остання виробила 4 тисячі CD-дисків із цими піснями, за що Максим сплатив студії 20 000 грн. Крім того, власник студії заявив, що продаж дисків і наступні їх випуски Максим має здійснювати тільки через студію.

Через кілька місяців Максим почув в одній із радіопередач виконання однієї із своїх пісень, розміщених на диску. Він звернувся до радіо з приводу гонорару за використання його твору. Там йому пояснили, що диск із піснями і дозвіл на його використання в ефірі редакція радіо отримала від студії звукозапису, яка таким чином намагалась зробити рекламу пісням Максима. **Проведіть аналіз і дайте відповіді на такі питання: 1) Чи обґрунтовані вимоги студії звукозапису? 2) Які права виникли у Максима і студії у зв'язку з виробництвом дисків? 3) Хто має право на реалізацію дисків, використання пісень, розміщених на них, і на надання права на їх використання (виконання)? 4) Чи повинне радіо виплатити Максиму гонорар? 5) Яка форма оформлення права на продаж дисків та виконання пісень може бути використана у даному випадку?**

Питання для самоконтролю:

1. Перелічіть ознаки твору як об'єкта авторського права.
2. Перелічіть види об'єктивної форми втілення твору.
3. Кому належить авторське право на твір створений у співавторстві?
4. Які права належать до особистих немайнових прав автора?
5. Як використовуються твори які стали суспільним надбанням?
6. Перелічіть суб'єктів суміжних прав.
7. Назвіть особливі риси суміжних прав.

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Дата оновлення: 30.01.2025. (глава 36: ст. 433-448) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_052
3. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (набрання чинності для України 31.10.1995 р.). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_051
4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: [Про авторське право і суміжн... | від 01.12.2022 № 2811-IX](#)
5. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав : Закон України від 15 травня 2018 № 2415-VIII. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19#Text>
6. Про деякі питання вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України № 12 від 17.10.2012 р. Дата оновлення: 16.12.2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>
7. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: Постанова Пленуму ВСУ від 4.06.2010 р. № 5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>
8. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності: оглядовий лист Вищого господарського суду України від 28.02.2017 р. № 01-06/521. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_521600-17

9. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
10. Авторське право і суміжні права. *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глава 26. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi
11. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.4.: Право інтелектуальної власності/ за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2023. 616 с.
12. Порядок державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1756. Дата оновлення: 30.12.2020. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF>
13. Глотов С. О. Право на приватне копіювання в цифровому середовищі (порівняльно-правовий аспект): автореф. ... дис. к.ю.н.: 12.00.03. Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль.2017. 20 с.
14. Дюкарева К. Особисті немайнові права інтелектуальної власності співавторів творів науки. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 9. С. 22-28.
15. Дюкарева-Бержаніна К.Ю. Охорона прав інтелектуальної власності співавторів творів науки: автореф. ... дис. к.ю.н.: 12.00.03. Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль.2019. 20 с.
16. Зеров К.О. Захист прав на твори розміщені в мережі Інтернет: автореф. ... дис. к.ю.н.: 12.00.03. Науково-дослідний ін-т прив. права і підпр. імені Ф.Г. Бурчака НАПрН України. К.: 2018. 20 с.
17. Рассомахіна О. Характеристика технічних засобів захисту об'єктів авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет. *Юридична Україна*. 2012. № 12. С. 56-61
18. Улітіна О.В. Правова охорона та захист авторського права на фотографічні твори: автореф. ... дис. к.ю.н.: 12.00.03. Науково-дослідний ін-т прив. права і підпр. імені Ф.Г. Бурчака НАПрН України, К.: 2018. 20 с.

ТЕМА 28. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок

Методичні рекомендації: дана тема охоплює правовий аналіз спеціальних норм чинного законодавства, що забезпечують правову охорону прав об'єктів патентного права. При вивченні цієї теми слід звернути увагу на те, що оформлення прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки потребує виконання ряду формальностей, результатом яких є видача правоохоронного документу – патенту.

Питання для опрацювання:

1. Поняття винаходу (корисної моделі), умови надання правової охорони. Об'єкти винаходу та корисної моделі.
2. Суб'єкти права інтелектуальної власності на винаходи (корисні моделі). Право на реєстрацію винаходу (корисної моделі).
3. Порядок реєстрації винаходу (корисної моделі).
4. Права та обов'язки, що випливають з державної реєстрації винаходу (корисної моделі).
5. Припинення державної реєстрації винаходу (корисної моделі). Визнання прав на винахід (корисну модель) недійсними.
6. Порушення прав володільця патенту та їх захист.
7. Промисловий зразок: поняття та умови надання правової охорони. Критерії охороноздатності промислового зразка.

8. Суб'єкти права на реєстрацію промислового зразка. Порядок реєстрації промислового зразка.

9. Права та обов'язки суб'єктів прав на промислові зразки.

10. Припинення державної реєстрації та визнання прав на промисловий зразок недійсними.

11. Порушення прав власника зареєстрованого або незареєстрованого промислового зразка. Захист прав на промисловий зразок.

Завдання:

1. Розв'язати задачі:

1) Винахідник створив винахід і розкрив його сутність у статті, опублікованій в одному з вітчизняних науково-популярних технічних журналів. Номер журналу, в якому була опублікована стаття винахідника, підписано до друку 05.04.2018 р. Згодом, 20.05.2020р. винахідник подав заявку для одержання патенту на цей винахід. **Чи відповідає заявлений винахід умові новизни? Чи змінилась би ситуація, якби стаття була опублікована винахідником в іноземному журналі?**

2) О. розробив дизайн меблевого гарнітуру і виявив бажання одержати свідоцтво на створений ним промисловий зразок. Гарнітур складається з 5 предметів. О. звернувся за порадою до юриста стосовно того, чи може він подати одну заявку на весь гарнітур, чи йому потрібно подавати окремі заявки на кожен предмет гарнітуру. **Проаналізуйте ситуацію і дайте обґрунтовану відповідь на питання О.**

3) Відділ НДІ, в якому П. працює старшим науковим співробітником, займається конструюванням нових типів деталей для сільськогосподарської техніки. В процесі виконання свої трудових обов'язків П. винайшов новий тип підшипника, який не має аналогів у світі. У трудовому договорі, укладеному НДІ з П. умови, що стосуються правового режиму створених ним в процесі виконання трудових обов'язків винаходів, відсутні. **Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: кому належатимуть особисті немайнові та майнові права на винахід?**

4) Майстер і технолог розробили та запровадили у себе на підприємстві спосіб виробництва пензликів. Після п'ятимісячного використання запропонованого способу була виявлена його висока ефективність. Автори розробки запропонували адміністрації запатентувати розробку як винахід, але, не отримавши відповіді впродовж двох місяців, подали заявку від власного імені. При цьому з метою пришвидшення отримання виключних прав на створений ними спосіб вони вирішили запатентувати його не як винахід, а як корисну модель. Патентне відомство відмовило у видачі патенту на корисну модель, обґрунтувавши це порушенням заявниками чинного законодавства. **Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: 1) чи правильне рішення, прийняте щодо заявки? 2) якщо заявниками допущені порушення, назвіть їх та вкажіть, чи зберіглась можливість їх усунення?**

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть джерела міжнародно-правової охорони права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель чи промисловий зразок.

2. Що може бути об'єктом винаходу?

3. Чим відрізняються винахід і корисна модель?

4. Які суб'єкти відносин пов'язані зі створенням, реєстрацією і використанням об'єктів патентного права?

5. Який існує порядок одержання патенту?

6. Що перевіряють під час проведення формальної експертизи заявки?

7. Які особисті немайнові права має автор винаходу, корисної моделі, промислового зразка?

8. Які існують майнові права на винахід, корисну модель, промисловий зразок?

9. Який строк чинності майнових прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок?

10. Які існують цивільно-правові засоби захисту прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. (глава 39: ст. 459-470) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. Дата оновлення: 27.06.2024. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
3. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 12.12.1993 р. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
4. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>
5. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
6. Паризька конвенція по охороні промислової власності від 20.03.1883 р. (набрання чинності для України 25.12.1991 р.) URL: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_123
7. Договір про патентну кооперацію від 19.06.1970 р. (набуття чинності для України 25.12.1991р.). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/895_001
8. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності(за матеріалами страв, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України): оглядовий лист Вищого господарського суду України № 01-8/735 від 23.11.2008 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_735600-08
9. Про нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності: інформаційний лист Вищого господарського суду України від 20.02.2007 р. № 01-8/91. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v8_91600-07
10. Щодо деяких питань про застосування господарськими судами законодавства у розгляді справ, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності: Вищий господарський суд України; Лист від 14.01.2004 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v3_31600-04
11. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
12. Патентне право. *Цивільне право*: підручник: у 2 т. /за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасиво-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глава 27. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi
13. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.4.: Право інтелектуальної власності/ за ред. І.В. Спасиво-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2023. 616 с.
14. Правила складання, подання та проведення експертизи заявки на винахід і заявки на заявки на корисну модель: наказ Міністерства економіки України від 09.09.2024 р. №23301 Дата оновлення: 25.10.2024. URL: [Про затвердження Правил склада... | від 09.09.2024 № 23301](#)
15. Правила складання і подання заявки на промисловий зразок та проведення експертизи заявки на промисловий зразок і міжнародної реєстрації промислового зразка: наказ Міністерства економіки України від 07.03.2024 р. № 6237. URL: [Про затвердження Правил складан... | від 07.03.2024 № 6237](#)
16. Порядок надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи зареєстрованого компонування напівпровідникових виробів: постанова КМУ від 14.01.2004 р. № 8. Дата оновлення: 24.10.2020. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/8-2004-%D0%BF>
17. Дорошенко О., Работягова Л. Новий інститут права інтелектуальної власності в Україні – незареєстрований промисловий зразок. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2020. № 4. С. 42-51.
18. Зінич Л.В. Правовий режим використання державою об'єктів промислової власності: ДВНЗ «ПНУ імені В. Стефаніка». Івано-Франківськ. 2017. 18 с.
19. Ковальова М. В. Цивільно-правова охорона винахідництва в Україні та країнах Європейського Союзу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук спец. 12.00.03. К, 2013. 16 с.

20. Синдецька А.В. Цивільно-правова охорона винаходів в Україні. дис. ... к.ю.н. спец. 12.00.03. К, 2019. 266 с. URL: http://idpnan.org.ua/files/2019/sindetska-a.v.-tsivilno-pravova-ohorona-vinahodiv-v-ukrayini_d.pdf

ТЕМА 29. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг

Методичні рекомендації: вивчення цієї теми ставить за мету оволодіння студентами знаннями з основних засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг. Такі засоби допомагають споживачеві розрізняти товари і послуги різних виробників.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та види засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.
2. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування:
 - 1) поняття та умови правової охорони комерційних найменувань;
 - 2) суб'єкти права на комерційні найменування, зміст їх прав;
 - 3) підстави виникнення, чинність та особливості використання прав на комерційне найменування.
3. Право інтелектуальної власності на торговельну марку (знак для товарів і послуг):
 - 1) поняття та види торговельних марок. Суб'єкти права інтелектуальної власності на торговельну марку;
 - 2) умови надання правової охорони торговельній марці та підстави для відмови в наданні правової охорони.
 - 3) права та обов'язки, що впливають із свідоцтва на торговельну марку.
4. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення:
 - 1) поняття географічного зазначення та умови надання правової охорони;
 - 2) права та обов'язки, що впливають із реєстрації географічного зазначення;
 - 3) порядок визнання недійсною та припинення правової охорони географічного зазначення;
 - 4) захист прав, що впливають із реєстрації географічного зазначення.

Завдання:

1. Здійсніть порівняльну характеристику комерційного (фірмового) найменування і торговельної марки.
2. Визначить співвідношення термінів:
 - а) «комерційне найменування» та «найменування юридичної особи»;
 - б) «торговельна марка» (ЦК України), «товарний знак» і «знак обслуговування» (Паризька конвенція з охорони промислової власності).
 - в) «географічне зазначення», «географічне місце», «назва місця походження товару».
3. Розв'яжіть задачу:
 - 1) FM-радіостанція «Світ» звернулася до юридичної компанії за консультацією стосовно можливості одержання свідоцтва на знак для товарів і послуг. Об'єктом знака виступав набір звуків. На думку представників радіостанції, саме звукові позначення є найбільш ефективними для індивідуалізації радіопередач різних радіостанцій. В юридичній компанії роз'яснили, що об'єктом знака для товарів і послуг може бути тільки таке позначення, яке сприймається візуально, а тому, скоріш за все, НОІВ відмовить у реєстрації в якості знака набору звуків. **Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку консультації юридичної компанії. Відповідь обґрунтуйте.**

2) Публічне акціонерне товариство «Обрій» розпочало випуск картопляних чіпсів, які відрізнялися відмінними смаковими якостями. Для індивідуалізації цих чіпсів серед картопляних чіпсів інших виробників ПАТ вирішило зареєструвати знак для товарів і послуг, яким би вони позначалися. Об'єктом знака виступав стилізований напис «ЧПСИ СМАЧНІ». **Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання чи відповідає дане позначення умовам надання правової охорони?**

3) Виробник (ПрАТ) мінеральних вод «Кришталеве джерело» видобуває та розливає мінеральну воду, яка надходить до торговельної мережі. ПрАТ має відповідні документи на видобуток, зареєстровану торговельну марку «Кришталеве джерело», що збігається з назвою географічного місця, де знаходиться свердловина. Проте з технічних причин виробник не може повністю відкачувати необхідну кількість мінеральної води. Тому кілька ТОВ у встановленому законодавством порядку отримали дозвіл на видобування мінеральної води із свердловини і почали її продавати, а на пляшках вказували назву «Кришталеве джерело» (за місцем видобутку). **Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: 1) чи порушують своїми діями ТОВ права ПрАТ? 2) яким чином повинні бути врегульовані відносини між ПрАТ та ТОВ?**

4) В інтересах групи грузинських підприємців Антимонопольна служба Грузії звернулася до Антимонопольного комітету України із заявою, у якій вказала, що підприємці Грузії мають право на використання назви місця походження товару «Боржомі» при виробництві та реалізації мінеральної води з Боржомських джерел і просила провести дослідження українського сегмента ринку мінеральної води із назвою «Боржомі». Проведеними перевірками було встановлено, що декілька підприємств України без дозволу власника ліцензій чи уповноважених ними осіб для маркування своєї продукції – штучно мінералізованої води – використовували на етикетках назву «Боржомі» (типу боржомських вод). Вони тут же давали порівняльні характеристики виробленої ними води і води з Боржомських джерел. **Проаналізуйте ситуацію і дайте відповіді на такі питання: 1) чи є порушення у діях українських виробників штучно мінералізованої води? 2) яке рішення і який орган повинен винести у цій ситуації?**

Питання для самоконтролю:

1. Чим відрізняється комерційне найменування від торговельної марки?
2. Яких видів бувають торговельні марки?
3. Які майнові права впливають зі свідцтва на торговельну марку?
4. Які наслідки невикористання торговельної марки її володільцем?
5. Чим відрізняється географічне зазначення від торговельної марки та комерційного найменування?
6. Які бувають географічні зазначення?
7. За яких умов надають правову охорону географічним зазначенням?
8. Коли може бути припинене право на використання географічного зазначення?
9. Які спори про географічні зазначення розв'язують суди відповідно до їхньої компетенції?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. (глава 43: ст. 489-490, глава 44: ст. 492-500, глава 45: ст. 501-504). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993 р. №3689-XII. Дата оновлення: 29.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>
3. Про правову охорону географічних зазначень: Закон України від 16.06.1999р. № 752-XIV. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14#Text>
4. Паризька конвенція по охороні промислової власності від 20.03.1883 р. (набрання чинності для України 25.12.1991 р.). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_123
5. Про захист від недоброчесної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>

6. Щодо деяких питань про застосування господарськими судами законодавства у розгляді справ, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності: Вищий господарський суд України; Лист від 14.01.2004 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v3_31600-04

7. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про інтелектуальну власність: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 14.01.02 р. №01-8/31. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v8_31600-02#Text

8. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про інтелектуальну власність: Постанова Пленуму ВГС України № 12 від 17.10.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12#Text>

9. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глава 28. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi (дата звернення 15.12.2024).

10. Посібник для суддів з інтелектуальної власності. Бенедисюк І.М. та ін. Київ: К.І.С. 2018. 424 с. URL: http://www.nsj.gov.ua/files/1541665727IntellProperty_Handbook_.pdf

11. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.

12. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.4.: Право інтелектуальної власності/ за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2023. 616 с.

13. Про нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 8.10.03 р. №01-8/1199. *Вісник господарського судочинства*. 2004. №1.

14. Андрейчук Л.В. Правова охорона комерційних найменувань за законодавством України та країн ЄС: автореф. ... дис. к.ю.н.: 12.00.03. Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль. 2018. 20 с.

15. Гордейчук В.В. Виключне право на торговельну марку як елемент змісту праввідносин інтелектуальної власності (вітчизняний та міжнародно-правовий аспект): автореф. ... дис. к.ю.н.: 12.00.03. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків. 2018. 22 с.

16. Карашук О.О. Місце географічного зазначення серед об'єктів інтелектуальної власності // *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Том 1. Вип. 3(28). С. 92-95.

17. Коваленко Т. Торговельна марка як засіб комунікації // *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2020. №1. С. 29-34.

18. Ковальчук О.О. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення в Україні та країнах Європейського союзу: цивільно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка Київ, 2014. 19 с.

19. Разумова Г.В. Особливості реєстрації торговельної марки в Україні та зарубіжних країнах / Г.В. Разумова, Н.А. Протопопова, О.В. Гнатченко // *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 4(15). С. 142-147.

ТЕМА 30. Право інтелектуальної власності на наукові відкриття, раціоналізаторські пропозиції, селекційні досягнення та інші об'єкти інтелектуальної власності

Методичні рекомендації: при вивченні цієї теми слід звернути увагу на те, що норми, які забезпечують правову кожен з об'єктів інтелектуальної власності, які розглядаються у цій темі має свої особливості і, відповідно, це знайшло відображення у правових нормах.

Питання для опрацювання:

1. Право інтелектуальної власності на наукові відкриття
2. Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.

3. Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми.
4. Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин.
5. Поняття та правова охорона комерційної таємниці.

Завдання:

1. Опрацюйте статті:

1) Ієвіня О. В. Наукове відкриття як об'єкт інтелектуальної власності в національному законодавстві України. Науковий вісник Ужгородського університету, 2011. Серія ПРАВО. Випуск 15. С. 162-164. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/17444/1/%D0%9D%D0%90%D0%A3%D0%9A%D0%9E%D0%92%D0%95%20%D0%92%D0%86%D0%94%D0%9A%D0%A0%D0%98%D0%A2%D0%A2%D0%AF%20%D0%AF%D0%9A%20%D0%9E%D0%91%E2%80%99%D0%84%D0%9A%D0%A2%20%D0%86%D0%9D%D0%A2%D0%95%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A2%D0%A3%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%9E%D0%87.pdf>

2) Поляруш С.І. Рационалізаторська пропозиція: проблеми охорони і захисту. Наукові записки. Серія Право. 2022. Випуск 12. С. 40-45. URL: <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/106/90>.

Питання для самоконтролю:

1. Яким документом засвідчується право інтелектуальної власності на наукове відкриття?
2. Яким документом засвідчується право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми?
3. Назвіть вимоги придатності компонування інтегральної мікросхеми для набуття права інтелектуальної власності на неї?
4. Який строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми?
5. Хто відноситься є суб'єктом права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію?
6. Який строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. Дата оновлення: 27.06.2024. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
3. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
4. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т.4.: Право інтелектуальної власності/ за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків. ЕКУС, 2023. 616 с.

Змістовий модуль 8. Спадкове право

ТЕМА 31. Загальні положення про спадкування

Методичні рекомендації: питання спадкового права були і залишатимуться одним із найактуальніших, оскільки у процесі свого життя людина накопичує певну кількість матеріальних благ і цінностей, якими вона бажає задовольнити не тільки свої потреби, а й потреби своїх близьких. При вивченні даної теми слід звернути увагу на те, що термін «право на спадкування» може вживатися у кількох значеннях, на норми ст. 1224 ЦК України, яка

містить обмеження в реалізації права на спадкування, на те, що підставами відкриття є смерть фізичної особи або оголошення її померлою.

Питання для опрацювання:

1. Основні поняття спадкового права: спадкування, види спадкування, спадщина та її склад, спадкодавець, спадкоємець.
2. Поняття відкриття спадщини. Час і місце відкриття спадщини, їх правове значення.
3. Право на спадкування. Усунення від права на спадкування.
4. Спадкування права на земельну ділянку, частки у праві спільної сумісної власності, вклад у банку, права на одержання страхових виплат, права на відшкодування збитків, моральної шкоди та інші особливі випадки спадкування.

Завдання:

1. Розв'язати задачі:

1) Після смерті В. залишилося спадкове майно у складі будинку вартістю 60 тис. грн., речей звичайної домашньої обстановки і вжитку вартістю 15 тис. грн. та вклад у банку у розмірі 30 тис. грн. Будинок і речі звичайної домашньої обстановки та вжитку В. заповів релігійній громаді, а вклад у банку - своєму братові. Після відкриття спадщини залишилися працездатна вдова, 25-річна дочка-інвалід і 30-річний син, який працював вантажником у порту. **Проаналізуйте ситуацію і назвіть осіб, які мають право на спадкування та визначте частку кожного із них. Відповідь обґрунтуйте.**

2) Після смерті О. до нотаріальної контори звернулися його діти Петро і Ніна з проханням видати свідоцтво про право на спадщину. Нотаріус з'ясував, що Петро і Ніна – кровні діти О., однак декілька років тому після смерті їх матері були усиновлені: Петро – подружжям П., а Ніна – подружжям К. Інших осіб, які могли б бути спадкоємцями О., не було. **Проаналізуйте ситуацію і визначте хто успадкує майно після смерті О.?**

3) Ганна та Василь проживають у її квартирі впродовж 5-ти років. Коли Ганна потрапляє в ДТП і помирає, Василь претендує на частину її квартири, оскільки він за свій рахунок зробив у ній ремонт. У Ганни, окрім Василя, залишився 10-ти річний син та батьки. **Проаналізуйте ситуацію і визначте коло спадкоємців. Відповідь обґрунтуйте.**

4) У результаті нещасного випадку на заводі загинув Степан. У нього була дружина (37 років), син (19 років), непрацездатні батьки і донька від першого шлюбу (24 роки). Через 7 місяців після його смерті дружина народила двох дітей. Після пологів, вона одразу померла. **Проаналізуйте ситуацію, визначте коло спадкоємців і частку кожного з них у спадщині.**

5) В Олександра було дві доньки. Ще задовго до його смерті померла старша донька. У неї був чоловік та двоє синів-близнюків 17-ти років. У молодшої доньки був 12-ти річний син Андрій, однак вона була позбавлена щодо нього батьківських прав. Онук Андрій з дідусем Олександром спілкувався.

Після смерті Олександра заповіту виявлено не було. На спадок претендував чоловік старшої доньки та молодша донька. **Проаналізуйте ситуацію і визначте коло спадкоємців. Відповідь обґрунтуйте.**

6) У автокатастрофі загинуло подружжя, яке мешкало в м. Одесі. Чоловік пережив дружину на дві доби. Згідно з нотаріальним описом їх майна спадщина складалася з нерухомості у м. Чернівцях, де мешкала його тітка - пенсіонерка; автомобіля, який подружжя придбало за кілька місяців до загибелі і зареєструвало його на ім'я дружини (дружина заповіла його чоловікові); речей звичайної домашньої обстановки та вжитку у квартирі в м. Одесі; меблів, телевізору, килиму в домі в м. Чернівцях. Батьки подружжя, син дружини та тітка чоловіка звернулися до нотаріуса з проханням пояснити, на яке майно у спадщині вони мають право як спадкоємці? **Проаналізуйте ситуацію і визначте коло спадкоємців. Чи зміниться коло спадкоємців у ситуації, якщо чоловік помер би пізніше дружини на дві години в одну добу?**

Питання для самоконтролю:

1. Що включається до спадкової маси?
2. Хто може бути позбавлений права на спадкування?
3. Які є підстави відкриття спадщини?
4. Які особи не мають права на спадкування?
5. В яких випадках спадкоємець може бути усунений від спадщини?
6. Які права та обов'язки не входять до складу спадщини?
7. Як визначається місце відкриття спадщини?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. (глава 84: ст. 1216-1232). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. Дата оновлення: 19.12.2024. № 2947-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
3. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1.07.2010 р. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>
4. Правила реєстрації актів цивільного стану, затверджені наказом Міністерства юстиції України, в редакції від 24.12.2010 р. Дата оновлення: 05.12.2024. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>
5. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затверджений наказом Міністерства юстиції № 296/5 від 22.02.12 р. Дата оновлення: 30.09.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>
6. Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму ВСУ № 7 від 30.05.2008 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>
7. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 16.05.2013 р. № 24-753/0/4-13. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>
8. Загальні положення про спадкове право. *Цивільне право: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького*. Х. 2012. Т.1. Глава 21. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi (дата звернення 01.12.2024)
9. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О. І. Загальні положення про спадкування. *Цивільне право України: підручник*. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. Глава 34. 808 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072046113/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini (дата звернення 01.12.2025)
10. Главач-Хомин І.І. Учасники спадкових правовідносин: автореф. дис ... к. ю. н.: 12.00.03. ДВНЗ «ПНУ ім. В. Стефаніка». Івано-Франківськ. 2017. 19 с.
11. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу: монографія / за заг. ред. Н.С.Кузнецової. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 690с.
12. Оксанюк Н. М. Принципи спадкування в цивільному праві України: автореф. дис ... к. ю. н.: 12.00.03. Науково-досл. і-т прив. права і підпр. ім. ак. ФГ.Бурчака НАПрН України. К. 2016. 19 с.
13. Половиннікова Р. Регулювання права на обов'язкову частку у спадщині за цивільним правом Української РСР. *Право України*. 2013.№ 7. С. 319-325

ТЕМА 32. Спадкування за заповітом

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми слід звернути увагу на вимоги, які пред'являються для чинності заповіту, коло осіб, які можуть бути спадкоємцями за законом і за заповітом, спеціальні розпорядження заповідача, інститут виконання заповіту. Заповіт є одностороннім правочином, на нього поширюються загальні положення про правоти тією мірою, якою вони не уточнені спеціальними нормами Книги 6.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та юридичні ознаки заповіту. Види заповітів.
2. Право на заповіт, його скасування та зміну. Право на обов'язкову частку у спадщині.
3. Зміст заповіту. Особливі заповідальні розпорядження заповідача.
4. Форма заповіту. Посвідчення заповітів. Оголошення заповіту.
5. Поняття та правова природа інституту виконання заповіту.
6. Повноваження виконавця заповіту та строк їх чинності.

Завдання:

- 1) Скласти термінологічний словник до теми.
- 2) Опрацювати наукові праці:
 - Гудзь Л.Є., Лайкова М. С. Підготовка справ про спадкування до судового розгляду. Х.: Фактор, 2014. 80 с. URL: <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/guidelines/guideline-inheritance-cases.pdf>
 - Чуйкова В.Ю. Правові питання спадкування за заповітом: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Національна юридична академія України ім. Я.Мудрого. Х. 1999. 19 с.
 - Шевчук Л.В. Заповіт як підстава виникнення правонаступництва в цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. НАН України: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. К., 2001. 17 с.

Питання для самоконтролю:

1. Які вимоги щодо особи заповідача передбачені Законом?
2. Розкрийте зміст свободи заповіту.
3. Назвіть коло осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині.
4. Розкрийте зміст „таємниці заповіту”.
5. Дайте характеристику заповіту подружжя.
6. Який порядок посвідчення секретного заповіту?
7. Перелічіть повноваження виконавця заповіту.
8. Ким може бути призначений виконавець заповіту?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. (глава 86: ст. 1258-1267). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про нотаріат: Закон України від 2.09.1993р. Дата оновлення: 15.04.2024. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
3. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затверджений наказом Міністерства юстиції № 296/5 від 22.02.2012 р. Дата оновлення: 30.09.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>
4. Постанова Пленуму ВСУ Про судову практику у справах про спадкування № 7 від 30.05.2008 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>
5. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України у 2 т. / за ред. О.В.Дзери (кер. авт. кол.), Н.С.Кузнецової. В.В.Луця. 5-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т. II. С. 1021-1057, 1090-1100.
7. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / за ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А.Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. С. 1042-1108.
8. Спадкування за заповітом. *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасиво-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глава 22. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi (дата звернення 01.2.2024)

9. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О. І. Спадкування за заповітом. *Цивільне право України*: підручник. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. Глава 36. 808 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072046113/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini (дата звернення 01.2.2024)
10. Ковальчук А. М. Право на обов'язкову частку у спадщині: дис. ... к.ю.н. за спец. 12.00.03. Хмельницький, 2020. 207 с. http://old.univer.km.ua/doc/specvr/diss_Kovalchuk.pdf
11. Міненкова Н. Свобода заповіту та її обмеження за цивільним законодавством України та деяких Європейських країн. *Право України*. 2013. № 8. С. 279-291

ТЕМА 33. Спадкування за законом. Здійснення права на спадкування

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми слід звернути увагу на те, що право на спадкування за законом виникає за відсутності заповіту, визнання його недійсним, неприйняття спадщини або відмови від її прийняття всіма спадкоємцями за заповітом, а також у разі не охоплення заповітом усієї спадщини.

Питання для опрацювання:

1. Черговість спадкування за законом.
2. Спадкування усиновленими, усиновлювачами та за правом представлення.
3. Поняття, строки та способи прийняття спадщини. Спадкова трансмісія.
4. Відмова від прийняття спадщини, її оформлення та правові наслідки.
5. Розподіл спадщини між спадкоємцями. Перерозподіл спадщини.
6. Підстави та наслідки визнання спадщини відумерлою.
7. Охорона спадкового майна та управління ним.

Завдання:

- 1) Скласти термінологічний словник до теми.
- 2) Опрацювати наукові праці:
 - Мазуренко С.В. Спадковий договір у цивільному праві України.: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одес. нац. юрид. академія. О., 2004. 20 с.
 - Шама Н.П. Спадковий договір в цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. Львів. 2008. 16 с.
 - Черногор Н.В. Строки та терміни у спадковому праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. Одеса. 2011. 20 с.
 - Федорич І.Я. Здійснення права на спадкування. авореф. ... к.ю.н. за спец. 12.00.03. Івано-Франківськ, 2018. 18 с.

Питання для самоконтролю:

1. Які вимоги щодо особи заповідача передбачені Законом?
2. Розкрийте зміст свободи заповіту.
3. Які особи відносяться до першої черги спадкоємців?
4. У яких випадках Закон допускає зміну черговості одержання права на спадкування?
5. Який порядок оформлення відмови від прийняття спадщини?
6. За яких умов у спадкоємців виникає відповідальність за боргами спадкодавця?
7. За яких обставин спадщина може бути визнана відмерлою?
8. До кого у власність переходить спадщина, визнана відмерлою?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. (гл. 86: ст. 1225-1267, глава 87: ст. 1268-1285, глава 89: ст. 1296-1301). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом Мін. юстиції № 296/5 від 22.02.2012 р. Дата оновлення: 30.09.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>

3. Порядок державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі, затверджену постановою КМУ від 11.05.2011 р. № 491. Дата оновлення: 30.12.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/491-2011-п>
4. Постанова Пленуму ВСУ Про судову практику у справах про спадкування № 7 від 30.05.2008 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>
5. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 16.05.2013 № 24-753/0/4-13. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>
6. Спадкування за законом. Здійснення права на спадкування. *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глави 23, 24. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi (дата звернення: 01.12.2024).
7. Цивільне право України. Особлива частина: підручник/ за ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А.Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
8. Харитонов Є.О., Харитонова О.І., Старцев О. І. Спадкування за законом. Здійснення права на спадкування. Спадковий договір. *Цивільне право України*: підручник. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. Глава 37, 38. 40. 808 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072046113/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini (дата звернення 01.12.2024)
9. Даценко В. М., Гуцал Л. В., Юровська Г. В. 93 питання з сімейного права. Посібник для суддів. Під редакцією В. М. Даценка. Київ: Алерта, 2020. 98 с.
10. Зайцев О.Л. Межі здійснення прав суб'єктами спадкових правовідносин. *Право і безпека*. 2012. № 4 (46). С. 272-276.
11. Кухарев О. Правова природа переоформлення відумерлої спадщини у власність територіальної громади. *Право України*. 2013. № 10. С. 218-225
12. Кухарев О. Є. Теоретичні та практичні проблеми диспозитивності в спадковому праві: монографія. Київ: Алерта, 2019. 498 с.
13. Кухарев О. Є. Спадкове право України : підручник. Київ : Алерта, 2020. 362 с.
14. Кухарев О. Є. Аналіз судової практики розгляду цивільних справ про спадкування : практ. посіб., 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Алерта, 2020. 362 с.
15. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу: монографія / за заг. ред. Н.С.Кузнецової. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 690с.

ТЕМА 34. Оформлення права на спадщину. Спадковий договір

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми слід звернути увагу на те, що Свідоцтво про право на спадщину є документом, який посвідчує перехід права власності на майно спадкодавця до спадкоємців. Видача Свідоцтва здійснюється після закінчення 6 місяців з часу відкриття спадщини і строком не обмежене. Коли у складі успадкованого майна є нерухоме майно, то спадкоємець отримує Свідоцтво про право на спадщину, яке є правостановлювальним документом.

Питання для опрацювання:

1. Право спадкоємця на одержання свідоцтва про право на спадщину.
2. Визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину.
3. Поняття, сторони та зміст спадкового договору.
4. Зміна та припинення спадкового договору.

Завдання:

1. Розв'язати задачі

1) Н. був призначений єдиним спадкоємцем за заповітом. Через 5 місяців після відкриття спадщини він подав до нотаріальної контори заяву про відмову від спадщини. Дізнавшись про це через 2 місяці, його брат негайно звернувся до нотаріуса із заявою

про прийняття спадщини. Проте нотаріус повідомив брата, що, оскільки, 6-місячний строк для прийняття спадщини спливає ще 4 місяці тому, його заява не розглядатиметься, і спадщина перейде до територіальної громади. **Проаналізуйте ситуацію і дайте юридичну оцінку дії нотаріуса.**

2) Після смерті в М. залишалася спадщина на суму 80 000 грн. Майно і кошти були придбані за період спільного життя з дружиною. З ним проживала тітка, яка знаходилася на його утриманні. З родичів є повнолітній син, який проживав окремо, дружина, мати. М. був складений заповіт на $\frac{1}{4}$ частку всього майна, за яким спадкоємцем цієї частки є син. **Проаналізуйте ситуацію і визначте коло спадкоємців та їх частки у спадщині.**

3) Після оголошення К. померлим, спадщину прийняли його дружина та дочка. Нотаріус, до якого звернулися спадкоємці за свідоцтвом про право на спадщину, пояснив, що він повинен накласти заборону на відчуження квартири на 5 років. Спадкоємці вважали дії нотаріусу неправомірними і оскаржили дії нотаріуса в суді, пояснивши, що мають намір негайно переїхати на постійне місце проживання до Польщі і вже домовились з покупцем про продаж квартири. **Проаналізуйте ситуацію і дайте юридичну оцінку дії нотаріуса та спадкоємців**

4) У подружжя було троє синів: перший – 35 років, другий – 31 рік, третій – 25 років. У другого сина є дружина та дитина (10 років). У подружжя було спільне майно – будинок, яка вони заповіли всім своїм синам. Подружжя померло. Після прийняття спадщини другий син потрапив у ДТП і загинув. **Проаналізуйте ситуацію і визначте коло спадкоємців та їх частки у спадщині.**

5) 75-ти річний Д. уклав з К. спадковий договір, за яким Д. виступав відчужувачем, а К. – набувачем. К. зобов'язався до настання смерті Д. упорядковувати належну Д. земельну ділянку та доглядати за його домашніми тваринами. До настання смерті Д., К. трагічно загинув. Його спадкоємці звернулися до Д. з вимогою про передачу їм у власність майна, що було предметом спадкового договору. Д. у задоволенні заявлених вимог відмовив, завивши, що зазначене майно перейшло б до К. і, відповідно, після його смерті, до його спадкоємців, лише у тому випадку, коли б К. помер після відкриття спадщини Д. Водночас Д. погодився оплатити спадкоємцям К. фактичні витрати, які він поніс у зв'язку з виконанням умов спадкового договору, за умови, що це не суперечитиме чинному законодавству. З метою одержання консультації свого питання Д. звернувся до юриста. **Проаналізуйте ситуацію і надайте консультацію Д.**

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть підстави визнання свідоцтва про право на спадщину недійсним.
2. Як співвідносяться відмова від прийняття спадщини та неприйняття спадщини?
3. Дайте визначення спадкового договору.
4. Перелічіть основні ознаки спадкового договору.
5. В яких випадках спадковий договір може бути припинено?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 05.08.2024. (гл. 86: ст. 1225-1267, глава 87: ст. 1268-1285, глава 89: ст. 1296-1301). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом Мін. юстиції № 296/5 від 22.02.2012 р. Дата оновлення: 30.09.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>
3. Порядок державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі, затвердженому постановою КМУ від 11.05.2011 р. № 491. Дата оновлення: 30.12.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/491-2011-п>
4. Постанова Пленуму ВСУ Про судову практику у справах про спадкування № 7 від 30.05.2008 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>

5. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 16.05.2013 № 24-753/0/4-13. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>
6. Спадкування за законом. Здійснення права на спадкування. *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глави 23, 24. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi (дата звернення: 01.12.2024).
7. Цивільне право України. Особлива частина: підручник/ за ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А.Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
8. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О. І. Спадкування за законом. Здійснення права на спадкування. Спадковий договір. *Цивільне право України*: підручник. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. Глава 37, 38. 40. 808 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072046113/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini (дата звернення 01.12.2024)
9. Даценко В. М., Гуцал Л. В., Юровська Г. В. 93 питання з сімейного права. Посібник для суддів. Під редакцією В. М. Даценка. Київ: Алерта, 2020. 98 с.
10. Зайцев О.Л. Межі здійснення прав суб'єктами спадкових правовідносин. *Право і безпека*. 2012. № 4 (46). С. 272-276.
11. Кухарєв О. Правова природа переоформлення відумерлої спадщини у власність територіальної громади. *Право України*. 2013. № 10. С. 218-225
12. Кухарєв О. Є. Теоретичні та практичні проблеми диспозитивності в спадковому праві: монографія. Київ: Алерта, 2019. 498 с.
13. Кухарєв О. Є. Спадкове право України : підручник. Київ : Алерта, 2020. 362 с.
14. Кухарєв О. Є. Аналіз судової практики розгляду цивільних справ про спадкування : практ. посіб., 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Алерта, 2020. 362 с.
15. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу: монографія / за заг. ред. Н.С.Кузнецової. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 690с.

ОСНОВІ ПОНЯТТЯ ДИСЦИПЛІНИ

Цивільне право як галузь права — це системна сукупність правових норм, закріплених у ЦК України, інших нормативно-правових актах, які регулюють особисті немайнові й майнові відносини, які ґрунтуються на юридичній рівності; вільному волевиявленню, майновій самостійності їх учасників, з метою задоволення останніми власних матеріальних і духовних потреб та інтересів.

Метод цивільно-правового регулювання – це сукупність специфічних засобів впливу на учасників цивільних відносин, що характеризується юридичною рівністю сторін, а також наданням останнім можливості врегулювання цих відносин за своїм розсудом за винятками, встановленими цивільним законодавством.

Функції цивільного права — це головні напрями його впливу на цивільні відносини з метою їх впорядкування.

Принципи цивільного права — основні начала, найбільш загальні керівні положення (засади) цивільного права, що мають в силу їхнього законодавчого закріплення загальнообов'язковий характер.

Цивілістика (наука цивільного права) — це систематизована сукупність знань про цивільно-правове регулювання суспільних відносин, властивості та закономірності його функціонування та розвитку, способи досягнення його ефективності, засоби отримання нових знань, необхідних для подальшого вдосконалення цивільного права.

Предком цивільного права як навчальної дисципліни є цивільно-правова наука, цивільне право як правова галузь та цивільне право як галузь законодавства.

Цивільне законодавство — це сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, які містять цивільно-правові норми.

Юридичні факти в цивільному праві – це конкретні життєві обставини, з якими норми цивільного законодавства пов'язують настання правових наслідків і перш за все виникнення, зміни і припинення цивільних правовідносин. *Неправомірні дії* — це дії, які порушують положення актів цивільного законодавства, умови договору, звичаї та принципи права.

Правомірні дії — це дії, що відповідають встановленим стандартам поведінки, вимогам законів, інших нормативно-правових актів, умовам договору, звичаям та принципам права.

Юридичні вчинки — це правомірні дії суб'єктів цивільних правовідносин, з якими закон пов'язує певні юридичні наслідки незалежно від того, чи була у суб'єктів мета досягти того чи іншого правового результату.

Суб'єктивне цивільне право — це міра дозволеної поведінки суб'єкта цивільного правовідношення, ті юридичні можливості, що надані йому нормами права, які іншими словами називають правомочностями.

Суб'єктивний цивільний обов'язок – це міра належної поведінки зобов'язаного учасника цивільного правовідношення, яка може полягати в необхідності здійснення дій активного або пасивного характеру.

Відносні правовідносини – це правовідносини, в яких суб'єкту права протистоїть певна особа (особи), наділена правами і обов'язками, що мають виконуватися.

Абсолютні правовідносини – це правовідносини, в яких уповноваженому суб'єкту протистоїть необмежене коло осіб, від яких уповноважена особа може вимагати виконання певних обов'язків, у тому числі – утримуватися від порушення її прав та законних інтересів.

Індивідуалізація фізичної особи – це сукупність індивідуалізуючих ознак фізичної особи, що дозволяють виокремити її як учасника цивільних правовідносин з ряду інших суб'єктів, впливають на її цивільні права та обов'язки.

Місцем проживання фізичної особи – це житловий будинок, квартира, інше приміщення, придатне для проживання в ньому (гуртожиток, готель тощо), у відповідному населеному пункті, в якому фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово.

Цивільна правоздатність фізичної особи – це здатність фізичної особи мати цивільні права та обов'язки, які допускаються законом.

Цивільна дієздатність фізичної особи – це здатність фізичної особи своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

Визнання фізичної особи безвісно відсутньою – встановлення в судовому порядку факту відсутності фізичної особи й відомостей про неї в місті її постійного проживання впродовж одного року

Оголошення фізичної особи померлою – встановлена судом презумпція загибелі фізичної особи, що відсутня впродовж певного часу та про яку немає ніяких відомостей щодо місця її проживання

Акти цивільного стану - події та дії, які нерозривно пов'язані з фізичною особою і започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють її можливість бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків.

Опіка та піклування – спосіб доповнення дієздатності, забезпечення прав та інтересів фізичних осіб, які не мають повної дієздатності.

Теорії походження юридичної особи – це розроблені в науці цивільного права теоретичні концепції, які пояснюють виникнення, сутність, генезис юридичної особи.

Юридична особа – це організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку.

Порядок створення юридичної особи – спосіб створення юридичної особи з урахуванням виду організації, завдань і цілей її діяльності, засновників, ступеня впливу державних органів на процес утворення юридичної особи.

Організаційно-правова форма – певний тип організації, у якій повинна створюватися і діяти юридична особа того чи іншого виду.

Товариство – це організація, створена, шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві.

Установа – це організація, створена одним або кількома засновниками, які не беруть участі в її управлінні, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна.

Представництво юридичної особи – це частина юридичної особи, але воно здійснює лише деякі функції від імені юридичної особи поза її місцезнаходженням (укладає договори, дає згоду на оплату рахунків тощо).

Підприємницькі товариства – це юридичні особи, які створюються виключно як господарські товариства або виробничі кооперативи і котрі здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками.

Непідприємницькі товариства – товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками.

Асоціація – це договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності, при цьому асоціація не має права втручатися у виробничу і комерційну діяльність будь-кого з її учасників.

Політична партія – це об'єднання громадян — прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, які мають головною метою участь у виробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевого та регіонального самоврядування та представництво в їх складі.

Філія – це відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням у тому ж або іншому населеному пункті, який здійснює всі або частину її функцій (окремий цех, інше виробництво).

Повне товариство – це товариство, учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно

несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім майном, що їм належить.

Командитне товариство – товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності товариства.

Товариство з обмеженою відповідальністю – засноване одним або кількома особами товариство, статутний капітал якого поділений на частки, розмір яких встановлюється статутом.

Товариство з додатковою відповідальністю – товариство, засноване однією або кількома особами, статутний капітал якого поділений на частки, розмір яких визначений статутом.

Акціонерне товариство – це господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

Об'єкти цивільних правовідносин – це матеріальні та (або) нематеріальні блага, з приводу яких складаються (суб'єкти вступають у) цивільні правовідносини.

Оборотоздатність об'єктів цивільних прав – це можливість здійснення стосовно них правочинів та інших юридичних дій.

Речі – предмети матеріального світу щодо яких можуть виникати цивільні права та обов'язки.

Споживчі речі – це речі, які в результаті одноразового свого використання повністю знищуються (продукти харчування) або припиняють існування у первісному вигляді (сировина).

Неспоживчі речі – це речі, призначені для неодноразового використання, що зберігають при цьому свій первісний вигляд протягом тривалого часу (дорогоцінне каміння, одяг, засоби виробництва).

Продукція – все те, що створюється внаслідок виробничо-господарської діяльності і матеріалізується у вигляді нової або частково нової речі.

Плоди – результат органічного розвитку самої речі (приплід тварин, майбутній урожай).

Дохід – те, що приносить річ, перебуваючи в експлуатації і цивільному обороті (орендна плата, дивіденди тощо).

Правочин – дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Недійсні правочини – це дії фізичних і юридичних осіб, що спрямовані на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків, але не породжують бажаних сторонами юридичних результатів через невідповідність вчинених дій вимогам закону.

Нікчемний правочин – це правочин, недійсність якого прямо передбачена законом.

Оспорюваний (заперечний) – правочин, недійсність якого прямо законом не встановлена, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом.

Двостороння реституція – повернення сторін правочину у той майновий стан, в якому вони перебували до його вчинення, відповідно з чим у разі недійсності правочину кожна зі сторін зобов'язана повернути одна одній у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, у тому числі тоді, коли те, що одержано, полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі, — відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування.

Здійснення суб'єктивних цивільних прав – це реалізація уповноваженою особою повноважень, які входять до змісту конкретного суб'єктивного права для досягнення певного результату

Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав – це дозволені конкретні способи поведінки, якими особа може набути для себе ті можливості, які становлять зміст суб'єктивного цивільного права. Визначаються договором або актами цивільного законодавства

Зловживання правом – це здійснення суб'єктивних цивільних прав, що вчиняються з порушенням меж та заподіянням шкоди іншим особам

Цивільний обов'язок – це адресована зобов'язаній особі вимога певної поведінки, що відповідає умовам договору, закону або іншої норми цивільного права.

Представництво – це правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє.

Довіреність – це письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами.

Цивільно-правовий захист – це система активних заходів, які застосовуються суб'єктом цивільного права, компетентними державними чи іншими органами, спрямована на усунення порушень цивільного права чи інтересу, покладення виконання обов'язку з відновлення порушеного права на порушника.

Порушення цивільного суб'єктивного права – це позбавлення носія права можливості здійснити певне належне йому право в цілому або частково в результаті протиправних дій іншої особи.

Невизнання цивільного суб'єктивного права – це дії зобов'язаних осіб – носіїв пасивного цивільного обов'язку, які полягають в запереченні цивільного права уповноваженої особи.

Оспорювання цивільного суб'єктивного права – між учасниками існує спір з приводу наявності чи відсутності суб'єктивного права у сторін, а також належності такого права певній особі.

Самозахист – застосування особою засобів протидії, які не заборонено законом та не суперечать моральним засадам суспільства.

Способи захисту цивільних прав та інтересів – це встановлені актом цивільного законодавства або договором матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких відбувається відновлення порушених прав і вплив на правопорушника.

Строк – це певний період у часі, зі спливом якого пов'язана певна дія чи подія, що має юридичне значення. Визначається роками, місяцями, тижнями, днями, годинами.

Термін – це певний момент у часі, з настанням якого пов'язана певна дія чи подія, що має юридичне значення. Визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка неминуче маж настати.

Визначені строки – це строки, які підлягають точному обчисленню шляхом вказівки на їх початок і закінчення, точну тривалість, посилення на будь-який момент або подію.

Невизначені строки – встановлені вказівкою на приблизний часовий орієнтир: “негайно”, “терміново” тощо; коли закон чи правочин взагалі не встановлює строк, або коли він визначений моментом витребування.

Позовна давність – це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу.

Цивільно-правова відповідальність – це самостійний вид юридичної відповідальності, який полягає у застосуванні до правопорушника передбачених договором чи законом заходів державного примусу у вигляді позбавлення останнього певних благ чи покладення обов'язків майнового характеру.

Форма цивільно-правової відповідальності – це засіб вираження майнових обтяжень, що покладаються на правопорушника.

Збитки – це грошова оцінка шкоди, яка має місце у разі неможливості відшкодування шкоди в натурі.

Реальні збитки – втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права;

Втрачена вигода – доходи, які особа могла б реально одержати, якщо б її право не було порушене.

Неустойка (штраф, пеня) – грошова сума, яку боржник має сплатити кредитору у разі невиконання або неналежного виконання зобов'язання.

Моральна шкода полягає в душевних стражданнях, фізичному болю та у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи.

Особисті немайнові права фізичної особи – це суб'єктивні права з приводу нематеріальних благ чи результатів інтелектуальної діяльності, які належать кожній фізичній особі від народження або за законом все її життя, не мають економічного змісту та тісно пов'язані з фізичною особою.

Зміст особистого немайнового права – можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд (тобто без втручання інших осіб) визначати свою поведінку у сфері приватного життя.

Медична таємниця – це сукупність певної медичної та немедичної інформації, яка не підлягає розголошенню.

Цивільно-правова охорона особистих немайнових прав – це встановлена державою та законодавчо закріплена система заходів та способів, яка забезпечує особі в рамках суспільного буття реальну можливість розпоряджатися своїми особистими правами і відгороджувати своє особисте життя від незаконних втручань.

Захист особистих немайнових прав – це система заходів правового впливу, спрямованих на відновлення порушеного немайнового права та припинення дій, що порушують це право.

Речове право – це право особи на річ, за яким забезпечується задоволення її інтересів шляхом безпосереднього впливу на річ без сприяння інших осіб.

Речове право в об'єктивному значенні – це сукупність правових норм, що визначають права і обов'язки, пов'язані із володінням матеріальними об'єктами.

Речове право в суб'єктивному значенні – це право (можливість) безпосередньо і незалежно від волі інших осіб здійснювати панування над річчю.

Право власності — це сукупність правових норм, які регулюють відносини, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням власником належним йому майном на свій розсуд і у своїх інтересах, усуненням усіх третіх осіб від протиправного втручання у сферу його володіння цим майном, а також обов'язки власника не порушувати прав та інтересів інших осіб.

Позитивний аспект права власності – це можливість реалізації власником прав на річ (майно) без участі всіх інших осіб.

Негативний аспект права власності – це усунення власником всіх інших осіб від речі та захист її від усіх цих осіб.

Правомочність володіння – це юридична забезпечена можливість фактичного панування власника над річчю.

Правомочність користування – це юридична забезпечена можливість власника здобувати з майна, що йому належить, його корисні властивості для задоволення своїх особистих та майнових потреб.

Право розпорядження – юридична забезпечена можливість визначати юридичну чи фактичну долю майна, тобто подарувати, продати, обміняти, знищити річ та ін.

Здійснення права власності – це умови й порядок реалізації власником своїх правомочностей володіння, користування та розпоряджання щодо належного йому майна.

Виробництво — спосіб виникнення права власності у зв'язку з виготовленням або створенням речі, що не існувала раніше (новостворене майно).

Специфікація або переробка — це створення нової речі шляхом переробки матеріалу, що належить іншій особі, а не тій, яка створила нову річ.

Знахідка — виявлення речі, що вибула з володіння власника або іншої уповноваженої на володіння особи поза їхньою волею.

Скарб — закопані у землі чи приховані іншим способом гроші, валютні цінності, інші цінні речі, власник яких невідомий або за законом втратив на них право власності.

Незаконний володілець — особа, яка безпосередньо неправомірно заволоділа чужим майном, а також особа, яка придбала майно не у власника, тобто у особи, яка не мала права ним розпоряджатися.

Недобросовісний набувач — особа, яка знала або повинна була знати, що придбаває майно в особи, яка не мала права його відчужувати;

Добросовісний набувач — особа, яка не знала і не повинна була знати, що придбаває майно в особи, яка не мала права його відчужувати.

Право спільної власності — це право двох або більше осіб на одну річ. Таких осіб прийнято називати співвласниками.

Спільна часткова власність — це власність двох чи більше співвласників, частка кожного з яких у праві власності є завідомо визначеною в конкретній величині (1/2, 1/3, 1/4 тощо).

Спільна сумісна власність — це вид спільної власності, в якій частки не визначені заздалегідь. Вона дозволяє кільком особам володіти, користуватися, розпоряджатися належним їм майном за взаємною згодою як одним цілим.

Віндикаційний позов — вимога неволодіючого власника чи особи, яка володіла цим майном на законних підставах (титульний володілець), до фактичного володільця про повернення утримуваного ним майна в натурі.

Негативний позов — це вимога власника чи титульного володільця до третіх осіб про усунення перешкод у здійсненні правомочностей користування і розпорядження належним майном.

Позов про визнання права власності — це вимога власника майна про констатацію перед третіми особами факту наявності в нього права власності на спірне майно.

Земля — це поверхня суші з ґрунтами, корисними копалинами та іншими природними елементами, що органічно поєднані та функціонують разом з нею.

Земельна ділянка — це частину земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами (ст. 79 ЗКУ).

Садиба — це комплекс житлових, господарських, гаражних, паркових та інших будівель, які складають одну господарську та архітектурну цілісність (житловий будинок, сад, допоміжні приміщення та споруди, наземні та підземні комунікації, багаторічні насадження, що розміщені на присадибних земельних ділянках).

Житловий будинок — індивідуально визначена споруда, фундаментально пов'язана з землею, в якій вся чи не менше половини корисної площі зайнята жилими приміщеннями, конструктивно призначеними для постійного проживання громадян.

Квартира — частина житлового будинку, що призначена для проживання однієї особи, однієї або кількох сімей, з упорядженими житловими кімнатами, підсобними приміщеннями і окремим виходом на сходову клітину, галерею, в коридор або на вулицю.

Житлова кімната — частина житлової квартири, яка відокремлена від інших приміщень тієї ж квартири стінами або постійними (не пересувними) перегородками і має з ними внутрішнє сполучення та розміри, достатні для розміщення ліжка дорослої людини, а висота стелі не менше двох метрів.

Речові права на чуже майно — це похідні від права власності права на чужу річ, обмежені у змісті в які надають уповноваженій особі — титульному володільцеві —

можливість впливати на річ без участі власника в рамках встановлених законом чи договором.

Сервітут – це право обмеженого користування чужими речами (майном) з певною метою у межах, визначених договором чи законом.

Емфітевзис — це довгострокове, відчужуване та успадковуване речове право на користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Суперфіцій — це речове, довгострокове, відчужуване, платне та таке, що може передаватися у спадок, право користування чужою земельною ділянкою для будівництва промислових, побутових, соціально-культурних, жилих та інших споруд та будівель.

Спадкування – це перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців).

Відкриття спадщини – це настання тих юридичних фактів, якими обумовлюється виникнення спадкових правовідносин.

Час відкриття спадщини – це день смерті спадкодавця або день, з якого спадкодавець оголошений померлим – день вступу в силу судового рішення про оголошення його померлим.

Прийняття спадщини та відмова від її прийняття — це односторонні правочини, в яких висловлюється воля однієї особи — спадкоємця.

Заповіт – це особисте розпорядження фізичної особи на випадок її смерті.

Секретний заповіт – це заповіт, складений заповідачем самостійно в довільній формі і переданий нотаріусу в запечатаному конверті на якому заповідач ставить свій підпис, справжність якого посвідчує нотаріус при передачі конверта.

Виконання заповіту – це цивільне правовідношення, ініціатором якого виступає, як правило, заповідач, за яким на фізичну чи юридичну особу (виконавця заповіту) покладається обов'язок щодо здійснення цілого комплексу дій, спрямованих на реалізацію положень, що містяться у заповідальному розпорядженні.

Відумерлість спадщини означає, що на спадкове майно, яке залишилося після смерті спадкодавця ніхто з його спадкоємців не претендує з будь-яких причин: у спадкодавця може не бути спадкоємців за законом; усі спадкоємці, як за законом, так і за заповітом відмовилися від прийняття спадщини або не встигли прийняти її, або усі спадкоємці усунені від спадщини.

Спадковий договір — це договір, за яким одна сторона (набувач) зобов'язується виконати розпорядження другої сторони (вудчужувача) і у випадку його смерті набуває право власності на майно відчужувана.

Інтелектуальна власність – це результати досягнень людини в галузі духовної та науково-технічної творчості.

Право інтелектуальної власності – це право особи на результати інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної діяльності, визначений законом.

Авторське право в об'єктивному розумінні – це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають внаслідок створення і використання творів науки, літератури і мистецтва.

Авторське право в суб'єктивному розумінні – це сукупність прав, які належать автору або його правонаступникам у зв'язку зі створенням і використанням твору літератури, науки і мистецтва.

Автор – це фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір.

Майнові права стосовно творів – це права авторів, через які реалізуються матеріально-фінансові інтереси автора.

Авторський договір – це вид цивільно-правового договору, яким опосередковуються авторсько-правові відносини, пов'язані зі створенням, використанням літературних, художніх і інших творів та розпорядженням майновими авторськими правами на ці твори.

Ліцензійний договір – це договір відповідно до якого одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності

(ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін, з урахуванням вимог законодавства.

Патентне права в об'єктивному значенні – це система правових норм, що регулюють майнові та особисті немайнові відносини, які виникають у зв'язку зі створенням, використанням та охороною винаходів, корисних моделей і промислових зразків.

Патентне право в суб'єктивному розумінні – це система майнових і особистих немайнових прав конкретного суб'єкта, що пов'язані з певним винаходом, корисною моделлю чи промисловим зразком.

Винахід – результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології.

Промисловий зразок – це результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання.

Патент – це виданий компетентним державним органом охоронний документ, що засвідчує авторство, пріоритет та виключне право на використання винаходу, корисної моделі та промислового зразка.

Засоби індивідуалізації – це спеціальні позначення чи комбінації позначень, які не вводять в оману споживачів та придатні для ідентифікації юридичних осіб – підприємців, товарів, послуг та походження товарів з географічного місця, де їх характеристики значною мірою співвідносяться з географічним походженням.

Комерційне найменування – це найменування (позначення), під яким підприємець виступає в цивільному обороті і яке індивідуалізує його серед інших учасників цивільного обороту.

Торговельна марка – це будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що їх виробляє (надає) одна особа, від товарів (послуг), що їх виробляють (надають) інші особи.

Географічне зазначення – це назва географічного місця (країни, населеного пункту, місцевості або іншого географічного об'єкта), яка використовується для позначення товару, що походить із цього місця та має певні якості, репутацію або інші характеристики, в основному зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами, людським фактором або поєднанням цих природних умов і людського фактора.

Раціоналізаторська пропозиція – це визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення в будь-якій сфері її діяльності.

Типографія інтегральної мікросхеми – це зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними.

Комерційна таємниця – це інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://zakon.rada.gov.ua> – законодавство України: офіційний сайт Верховної Ради України.
2. <http://www.president.gov.ua/> – офіційний сайт Президента України.
3. <http://www.kmu.gov.ua/control/> – офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
4. <http://www.rada.gov.ua/> – офіційний сайт Верховної Ради України.
5. <http://pidruchniki.ws/pravo/> – бібліотека українських підручників.